

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

ΕΤΟΣ ΙΓ'

ΙΟΥΛΙΟΣ 1950

ΑΡΙΘ. 106

ΚΑΤΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

“Ὅπως εἶχε προαναγγελθῆ εἰς τὰς «Ἀπόψεις» τοῦ προηγουμένου τεύχους τῶν «Ἀκτίνων», ἔχομεν τὴν ἰδιαιτέραν χαρὰν νὰ δημοσιεύσωμεν κατωτέρω τὸ κείμενον τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Glen Leet, ἀρχηγοῦ τῆς ἀποστολῆς κοινωνικῆς βοηθείας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ κ. Leet, παρακληθεὶς, ὁμίλησε εἰς τὸ «βραδυνόν» τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ παρελθόντος Μαΐου. Ὁ διακεκριμένος ὁμιλητής, λόγῳ τῆς θέσεώς του εἶναι ἀρμοδιώτατος διὰ νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ τοῦ τόσοσιν ζωτικῶν θέματος τῆς ἀνασυγκροτήσεως τοῦ τόπου μας.

Ἡ Ἑλλὰς ἀντιμετωπίζει πρόβλημα ἀνασυγκροτήσεως, τὸ ὁποῖον, χωρὶς δισταγμῶν, ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς περισσότερον περίπλοκον καὶ σημαντικὸν ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα προβλήματα κάθε ἄλλης χώρας. Εἰς τὰς συντελείας ἐνὸς πολέμου καὶ μιᾶς κατοχῆς, προσετέθη καὶ ἡ φοβερὰ καταστροφή ἐνὸς ἀπανθρώπου συμμοριτοπολέμου.

Πολλὰ προσπάθειαι ἔγιναν καὶ γίνονται διὰ νὰ ἀποκατασταθῶν αἱ ζημίαι τῶν δεινῶν αὐτῶν. Ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ γίνῃ κριτικὴ τῶν ὄσων ἔγιναν καὶ τῶν μεθόδων αἱ ὁποῖαι ἐχρησιμοποιήθησαν, διὰ νὰ ἐξακριβωθῆ, κατὰ πόσον ἠμποροῦσαν νὰ γίνοναι περισσότερα ἀπ' ὅσα ἔγιναν. Διότι καίτοι ἔγιναν πάρα πολλά, δὲν εἶναι ἐν τούτοις ὀρθόν, μὲ ἥσυχον τὴν συνείδησιν, νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἔγινε πᾶν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ ὅτι πρέπευ' ἀκολουθήσωμεν τὴν ἰδίαν γραμμὴν καὶ διὰ τὸ μέλλον.

Ὁ χρόνος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει νὰ συνοψίσω τὰ διάφορα προγράμματα ἀνασυγκροτήσεως, τὰ ὁποῖα ἐξετελέσθησαν ἢ εἶναι ὑπὸ ἐκτέλεσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὰ ὁποῖα ἄλλως τε θὰ εἶναι γνωστὰ εἰς ὅλους. Ἐὰν πάντως ὑπῆρξε κάτι τὸ ὁποῖον ἔλειπε κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν προγραμμάτων αὐτῶν, ἐὰν τὸ ἔργον τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐπέτυχεν ἀκόμη ὅσον θὰ ἔπρεπε, τοῦτο δὲν ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι ἔλει-

παν τὰ χρήματα, οὔτε εἰς τὸ ὅτι ἔλειπεν ἡ τεχνικὴ ὀργάνωσις, οὔτε ὅτι ἔλειπεν ἡ καλὴ θέλησις. Εἶναι ὅτι ἔλειπεν ἡ πνευματικότης, ἡ πνευματικὴ δύναμις, ἡ ὁποία θὰ ἔφερε τὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀνασυγκροτήσεως.

Ἐλείπεν ἡ πνευματικὴ δύναμις ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν; Ὁχι. Ἐλείπεν ἀπὸ τὸν ἀμερικανικόν; Ὁχι. Τί ἔλειπε λοιπόν; Ἐλείπεν ἡ ἐπαφὴ μεταξὺ τῆς πνευματικῆς δυνάμεως πού ἦτο μέσα εἰς τὸν ἀμερικανικὸν λαόν καὶ τῆς δυνάμεως πού ἦτο μέσα εἰς τὸν ἑλληνικόν.

Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἀποδίδω μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς φιλικὰς συναντήσεις μετὰ ἐκπροσώπων τῆς ἐν Ἑλλάδι χριστιανικῆς κινήσεως, εἰς τὰς ὁποίας ἔχω τὸ προνόμιον νὰ μετέχω. Αὐτὸς ἐπίσης εἶναι ὁ λόγος πού ὑποδέχομαι μὲ ἀληθινὴν χαρὰν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσω εἰς ἀκροατήριον ἐκπροσωποῦν τὸ μορφωμένον χριστιανικὸν κοινὸν τῆς Ἑλλάδος. Αἰσθάνομαι ὅτι ἡ ἑλληνικὴ χριστιανικὴ κίνησις ἐκπροσωπεῖ τὸν οὐσιώδη παράγοντα—τὸν τόσοσιν ἀπαραίτητον—ἄνευ τοῦ ὁποίου οἱ ἄλλοι δὲν ἠμποροῦν νὰ τελεσφορήσουν.

★

Καὶ αἱ ἀγνότεραι προθέσεις ἠμποροῦν νὰ καταλήξουν εἰς ἀποθαρρυντικὰ ἀποτελέσματα, ὅταν δὲν βασιζονται ἐπὶ τῆς ἀρ-

χῆς, ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀδελφοὶ καὶ ἴσοι μεταξύ των. Πόσον συχνὰ συμβαίνει νὰ ὑποτιμῶμεν χωρὶς νὰ τὸ ἐννοοῦμεν τὴν προσωπικότητα τοῦ ἄλλου, ὅταν πρόκειται νὰ τὸν πλησιάζωμεν διὰ νὰ τὸν βοηθήσωμεν. Συνήθως π.χ. λέμε: «νὰ ἔνας πτωχός, ἅς τὸν βοηθήσω δίδοντάς του κάτι διὰ τὰς ἀνάγκας του». Δυστυχῶς εἶναι γεγονός ἀναμφισβήτητον ὅτι, ὅταν ἕνα ἀνθρώπινον δράμα ἀντιμετωπίζεται μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἐκεῖνος ποῦ ἔχει μεγαλύτεραν ψυχικὴν ἱκανοποίησιν εἶναι ὁ δίδων καὶ ὄχι ὁ λαμβάνων. Μοῦ φαίνεται δὲ ὅτι ἐὰν ἡ ἴδια περίπτωσις ἀντιμετωπισθῇ μὲ διαφορετικὸν πνεῦμα—τὸ πνεῦμα ποῦ ἀναγνωρίζει καὶ προστατεύει τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἄλλου—τότε ἢ ἐκ τῆς καλῆς πράξεως προερχομένη ὠφέλεια θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερα. Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ λέμε: «ἐδῶ εἶναι ἕνας πτωχός, ἅς τοῦ δώσω κάτι», ἀλλὰ: «ἐδῶ εἶναι ἕνας ἀδελφός μου, ποῦ ἀντιμετωπίζει ἕνα πρόβλημα. Τί ἤμπορῶ νὰ κάμω διὰ νὰ τὸν βοηθήσω νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα μόνος του; Πῶς ἤμπορῶ νὰ τὸν βοηθήσω, κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὴν ἐξεύρεσιν μιᾶς λύσεως, ἢ ὅποια θὰ τοῦ διατηρήσῃ εἰς τὸ ἀκέραιον καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν του καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην του πρὸς τὸν ἑαυτὸν του;»

Θὰ ἔλεγα ὅτι τὸ ἴδιον πνεῦμα πρέπει νὰ ἐπικρατῇ καὶ ὅταν ἀντιμετωπίζωμεν τὸ πρόβλημα ἑνὸς κατεστραμμένου χωριοῦ. Νὰ μὴ λέμε: «ἐδῶ εἶναι ἕνα πτωχὸ κατεστραμμένο χωριὸ εἰς τὸ ὁποῖον πρέπει ν' ἀποστείλωμεν βοήθειαν», ἀλλὰ: «ἐδῶ εἶναι μία ὁμάς ἀδελφῶν μας ποῦ ἀντιμετωπίζουν τὸ πρόβλημα τοῦ κατεστραμμένου χωριοῦ των». Δὲν πρέπει νὰ νομιζώμεν ὅτι δὲν ἔχουν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἱκανότητα ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ πρόβλημα των οἱ ἴδιοι. Ἐπομένως τὸ ζήτημα εἶναι ὄχι τί θὰ τοὺς δώσωμεν, ἀλλὰ πῶς θὰ τοὺς διευκολύνωμεν νὰ ξανακτίσουν τὸ χωριὸ των οἱ ἴδιοι. Δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἐνδιαφέρῃ μονοπλευρῶς τὸ γεγονός τῆς ὕλικῆς βοηθείας ἢ ὅποια θὰ τοὺς ἐπρομήθευε τὴν στέγην των, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι πρέπει νὰ ἔχουν καὶ τὴν ψυχικὴν ἱκανοποίησιν ὅτι μὲ τὴν συνεργασίαν τῶν ἀδελφῶν των ἐξανάκτισαν τὸ χωριὸ των.

Ἡ ἴδια ἀναλογία, νομίζω, ἰσχύει καὶ με-

ταξὺ τῶν ἐθνῶν. Δὲν θὰ πρέπει νὰ λέμε: «ἐδῶ εἶναι μία πτωχὴ χώρα, ἢ ὅποια ὑπέφερε πολλά, ἅς τῆς δώσωμεν κάτι», ἀλλὰ: «ἐδῶ εἶναι μία ὁμάς ἀδελφῶν μας ἢ φιλοπονία των, τὸ θάρρος των, τὰ ἰδανικά των καὶ ἡ συμβολὴ των εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν εἶναι κατώτερα τῶν ἰδικῶν μας. Ἄλλὰ λόγῳ διαφόρων δυσμενῶν συνθηκῶν, ἀντιμετωπίζουν προβλήματα. Πῶς ἤμποροῦμεν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν διὰ νὰ εὔρουν τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων των;»

Ἐὰν κανεὶς πιστεύσῃ ὅτι ὁ ἄλλος εἶναι ἀδελφός του, δὲν θὰ συμπεράνῃ αὐτομάτως ὅτι γνωρίζει καλύτερον ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του, τὸ πῶς ἐκεῖνος ἤμπορεῖ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημά του. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἤμπορουν βεβαίως νὰ ἰσχυρισθῶν ὅτι γνωρίζουν καλύτερον ἀπὸ τὸν χωρικόν, πῶς τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ του θὰ εὔρουν τὴν καλύτεραν λύσιν των, καὶ οἱ κάτοικοι ἄλλων χωρῶν δὲν ἤμπορουν νὰ εἴπουν ὅτι γνωρίζουν καλύτερον ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, πῶς τὰ προβλήματα τῆς Ἑλλάδος πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῶν.

Ἄλλὰ βεβαίως θὰ μοῦ ἀπαντήσετε: «Μὰ ἡ βασικὴ ἀρχὴ τῆς ΟΤΝΡΡΑ ἦτο νὰ βοηθῇ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων ὑπὸ τῶν ἰδίων τῶν ἐνδιαφερομένων. Ἡ ἰδία ἀρχὴ διέπει καὶ τὸ σχέδιον Μάρσαλ καὶ τὰ διάφορα σχέδια τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως». Γνωρίζω ὅτι τοῦτο εἶναι θεωρητικῶς ἀληθές, ἀλλὰ γνωρίζω ἐν τούτοις ὅτι ἡ θεωρία ἀπέχει πολὺ τῆς πραγματικότητος.

Ἄς ἐπανέλθωμεν ὅμως εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ πτωχοῦ ἀδελφοῦ μας. Εἰς 9 περιπτώσεις ἐπὶ τῶν 10 ὁ λόγος ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποῖου ὁ ἀδελφός μας αὐτός εἶναι πτωχός, εἶναι εἴτε διότι εἶναι ἀνεργός, εἴτε διότι μερικῶς ἀπασχολεῖται εἰς ἐργασίαν. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι τὸν βοηθοῦμεν—ὅσα καὶ ἂν τοῦ δώσωμεν—ἐὰν δὲν φροντίσωμεν νὰ τὸν ἀποκαταστήσωμεν ἐπαγγελματικῶς κατὰ τρόπον ἐξυπηρετοῦντα τὸ κοινωνικὸν σύνολον καὶ ἀξιοποιούντα τὰς ἱκανότητας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. Ἐννοεῖται, τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς βοηθείας μόνον ἀρμόζον δι' ἕνα χριστιανόν, εἶναι ἀναμφιβόλως τὸ δυσκολότερον διὰ τὸν δίδοντα.

Διότι καίτοι ἡ ὕλική βοήθεια ἀπαιτεῖ βεβαίως θυσίας ἐκ μέρους τοῦ δίδοντος, τὸ νὰ κάμῃ κανεὶς τὸ πρόβλημα τοῦ δυστυχοῦντος ἀδελφοῦ του πρόβλημα ἰδικόν του, με σκοπὸν νὰ ἐπιτύχῃ τὴν λύσιν του, αὐτὸ ἀπαιτεῖ πολὺ μεγαλυτέραν θυσίαν, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν προσφέρει κανεὶς ἀπλῶς χρήματα, ἀλλὰ χρόνον καὶ κατανόησιν. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν πρέπει νὰ πλησιάσωμεν ψυχικῶς τὸν ἀδελφόν μας. Τὸ δρᾶμα του πρέπει νὰ γίνῃ ἰδικόν μας δρᾶμα καὶ δὲν πρέπει νὰ ἡσυχάσωμεν μέχρις οὗτου ἐπιτύχωμεν τὴν λύσιν τοῦ δράματος αὐτοῦ. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς Χριστιανισμός. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δεῖξωμεν ὅτι εἴμεθα πραγματικοὶ χριστιανοί.

Εἶναι γεγονός ὅτι ὑπάρχει μεγάλη ἀνεργία εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ διὰ τοῦτο ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ πτωχοί. Τὰ δῶρα καὶ ἡ παντὸς εἴδους ὕλική βοήθεια, ἡ ὅποια τοὺς ἐδόθη, δὲν ἔλυσαν τὸ πρόβλημά των. Ἀπλῶς ἀνέβαλον τὰς συνεπείας ἐνὸς ἀλύτου προβλήματος.

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι ἐδόθη ἡ δέουσα βοήθεια εἰς ἓνα χωριὸν τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι παραμένουν ἀνεργοὶ κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔτους. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ Ἑλλάς πραγματικῶς ἔλαβε βοήθειαν τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τόσον ἐκτεταμένη ἀνεργία ὑπάρχει εἰς τὸν τόπον.

Φοβοῦμαι ὅτι δὲν ἔχει ἐπαρκῶς ἐκτιμηθῆ ἡ τεραστία παραγωγικῆ καὶ δημιουργικῆς δυνάμεις πού εὐρίσκειται εἰς τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ μορφὴν ἀχρησιμοποίητων ἐργατικῶν χειρῶν. Ἐπιτρέψατέ μου νὰ σᾶς φέρω μερικὰ παραδείγματα: Εἰς τὸ χωριὸν Χαλανδρότσα τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας, οἱ κάτοικοι ἀπασχολοῦνται πλήρως μόνον 3 μῆνας τὸ ἔτος, 2 μῆνας ἀπασχολοῦνται μερικῶς καὶ τοὺς ὑπολοίπους 7 μῆνας σχεδὸν δὲν ἔχουν καμμίαν ἐργασίαν. Τὸ χωριὸν αὐτὸ ἐπὶ τρία καὶ πλέον ἔτη ἐλάμβανε δωρεὰν διανομὰς. Εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνομιλήσω με τοὺς κατοίκους καὶ ὅλοι μοῦ εἶπαν ὅτι αὐτὸ πού ζητοῦν εἶναι νὰ τοὺς δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ ἐργασθοῦν καὶ ὄχι νὰ παίρουν ἐλεημοσύνην. Ἀκόμη ἓνα παράδειγμα θὰ σᾶς ἀναφέρω: Μία μελέτη πού ἔγινε εἰς

τὸν Νομὸν Κοζάνης—μελέτη ὄχι περιπλοκός, ἀλλὰ ἀπλῶς συγκέντρωσις στοιχείων, τὰ ὅποια εἶναι γνωστὰ εἰς ὅλους τοὺς χωρικοὺς τοῦ Νομοῦ—ἀπέδειξε ὅτι σχεδὸν ἐνῶ ὅλος ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς ἐργάζεται τὸν μῆνα Αὐγούστου, κανεὶς σχεδὸν δὲν ἔχει ἐργασίαν κατὰ τοὺς μῆνας Δεκεμβρίου καὶ Ἰανουαρίου καὶ κατὰ τοὺς ὑπολοίπους μῆνας πάλιν ὑπάρχει τεράστιος ἀριθμὸς ἀνεργῶν.

Καὶ τὰ ἄλλα στοιχεῖα πού ἔχομεν συγκεντρῶσει ἀποδεικνύουν τὴν ἰδίαν γενικὴν κατάστασιν. Μερικοὺς μόνον μῆνας τοῦ ἔτους ἀπασχολεῖται ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς, δύο ἢ τρεῖς μῆνας ἀπασχολεῖται ἓνα μέρος μόνον τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ ἔτους μένουσιν ὅλοι ἀνεργοί. Ὑπολογίζεται ὅτι ἐργασία περίπου 478 ἑκατομμυρίων ἡμερομισθίων παραμένει ἀχρησιμοποίητος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, σημαίνει ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀρχῆς τοῦ νὰ βοηθηθῇ ὁ Ἕλληρικὸς λαὸς εἰς τὸ νὰ λύσῃ μόνος του τὰ προβλήματα του, δὲν εἶχε μεγάλην ἐπιτυχίαν.

Ὅταν μία χώρα, ὅπως ἡ Ἑλλάς, ἔχει ὑποστῆ τόσας καταστροφάς, ὅταν τόσοι δρόμοι καὶ γέφυραι πρέπει νὰ ξαναγίνουν, ὅταν χιλιάδες στρέμματα γῆς ζητοῦν ἄρδευσιν, ὅταν τόσα βουνὰ πρέπει ν' ἀναδασωθοῦν, ὅταν τόσα ὑδραγωγεῖα πρέπει νὰ γίνουν, τόσα ἔλη νὰ ἀποξηρανθοῦν, ὅταν τόσα σχολεῖα καὶ ἐκκλησῖαι πρέπει νὰ ξανακτισθοῦν, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐργασία διὰ ν' ἀπασχολήσῃ τὴν ἀχρησιμοποίητον ἐργατικὴν δύναμιν τῆς χώρας. Εἴ ἄλλον ὅταν συζητῆ κανεὶς με τοὺς χωρικοὺς καὶ διαπιστώνει τὸν διακαῆ πόθον των νὰ ἐργασθοῦν, τὴν φιλοπονίαν καὶ ἐφευρετικότητά των, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λέγωμεν ὅτι ὑπάρχει ἔλλειψις θελήσεως καὶ ἐπιθυμίας πρὸς ἐργασίαν.

Ἀφ' ἐτέρου, ὅταν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν του ὅτι δύο δισεκατομμύρια δολλάρια ἐδόθησαν ὡς βοήθεια εἰς τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἠμποροῦμεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὑπῆρξε ἔλλειψις χρημάτων εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος. Βεβαίως ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ποσὸν αὐτὸ δὲν ἦτο ἀρκετὸν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν τεραστίων ἀναγκῶν τῆς χώρας. Ἀλλὰ κατόπιν

μᾶς προσεκτικῆς μελέτης τοῦ ζητήματος, θὰ ἔλεγα ὅτι κανὲν ποσὸν χρημάτων—ὅσον μέγαν καὶ ἂν εἶναι—δὲν θὰ ἐπαρκέσῃ ποτέ, ἐφ' ὅσον θὰ ἀκολουθῶμεν τὴν ἰδίαν γραμμὴν καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἐὰν κατὰ τὰ παρελθόντα τέσσαρα ἔτη εἶχεν ἀξιοποιηθῆ ἡ ἐργατικὴ δύναμις τῆς χώρας, τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα θὰ εἶχον ἐκτελεσθῆ μὲ τὴν χρησιμοποίησίν της θὰ εἶχον ἀνυψώσει τὴν παραγωγὴν τῆς χώρας εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε ἡ Ἑλλὰς σήμερον θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῶν ἀνασυγκροτούμενων ἐθνῶν.

Ἴσως θὰ μοῦ ἀπαντήσετε ὅτι μὲ τὴν σκέψιν αὐτὴν παρουσιάζω τὸ ζήτημα ὡς πολὺ ἀπλοῦν καὶ ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀξιοποιηθῆ ἡ ἐργατικὴ δύναμις διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς χώρας, διὰ τὸν ἀπλούστατον λόγον, ὅτι κάθε ἐργάτης πρέπει νὰ ἀμείβεται μὲ ἓνα λογικὸν ἡμερομίσθιον. Καὶ ὅτι ἐὰν ὑπολογίσωμεν 39 ἑκατομμύρια ἡμερομίσθια πρὸς 20.000 δρχ. φθάνομεν αἰσίως εἰς τὰ 780 δισεκατ. δραχμᾶς μηνιαίως. Θὰ μοῦ εἰπῆτε τότε ὅτι ἓνα τόσον μέγαν ποσὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῆ καὶ ὅτι ἐπομένως αὐτὰ πού λέγω εἶναι «ἀνοησίες».

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς ὀδηγεῖ εἰς ἀδιέξοδον. Ἀλλὰ ὑπάρχει εἰς αὐτὸν ἓνα σφάλμα. Δὲν γεννᾶται ζήτημα ἂν ὑπάρχῃ διαθέσιμον ἐργατικὸν δυναμικὸν οὔτε ἂν ὑπάρχῃ ἐργασία πρὸς ἐκτέλεσιν οὔτε ἐὰν οἱ Ἕλληνες θέλουν νὰ ἐργασθοῦν. Τὸ σφάλμα ἐγκτετα εἰς τὸ νὰ νομίζωμεν ὅτι ἓνας ἄνθρωπος δὲν θὰ θελήσῃ νὰ ἐργασθῆ διὰ νὰ ξανακτίσῃ τὸ σπιτί του ἢ διὰ νὰ προοδεύσῃ τὸ χωριό του, ἐὰν δὲν τοῦ πληρώσωμεν τὸ ἡμερομίσθιον τῶν 20 χιλιάδων δραχμῶν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι ὅτι ἐὰν τοῦ δοθῆ ἡ εὐκαιρία νὰ συνεισφέρῃ εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ σπιτιοῦ του καὶ τοῦ χωριοῦ του διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐργασίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀργίας του, θὰ τὸ κάμῃ εὐχαρίστως. Πολλοὶ θὰ τὸ κάμουν καὶ τελειῶς δωρεάν. Ἄλλοι θὰ δεχθοῦν μὲ εὐχαρίστησιν νὰ ἐργασθοῦν λαμβάνοντες ἀπλῶς μίαν δικαίαν μερίδα ἐκ τῶν χρημάτων τῶν διατεθειμένων διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν.

Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν βοήθειαν θέλει νὰ κάμῃ μικρότερας θυσίας ἀπὸ τὸν παρέχοντα τὴν βοήθειαν. Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ προεξοφλοῦμεν ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ καθήκοντος εἶναι ἀσθενεστέρα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ βοηθουμένου παρὰ εἰς τὴν τοῦ βοηθοῦντος.

★

Ὅ,τι ἀνέπτυξα προηγουμένως ἀπέχει τόσον ἀπὸ τὴν συνήθως ἀκολουθουμένην γραμμὴν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων, ὥστε δικαίως θὰ ἐλέγχατε ὅτι ἡ γραμμὴ τῆν ὁποῖαν ὑποδεικνύω εἶναι ἀντικωνωνικὴ, ἐκτὸς ἐὰν ἡμπορέσω ν' ἀποδείξω, ὄχι θεωρητικῶς, ἀλλὰ διὰ τῶν γεγονότων, ὅτι ἡ γραμμὴ αὐτὴ ἡμπορεῖ ν' ἀποδώσῃ καὶ ἀποδίδει κοινωνικὰ ὠφέλη πολλὴ μεγαλύτερα ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀποδίδουν αἱ γνωσταί, συνήθεις μέθοδοι.

Πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὅταν κατὰ πρῶτον ἐξέφρασα τὰς ἀνωτέρω ἀπόψεις, ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, αἱ ἀπόψεις αὐταὶ ἔγιναν δεκταὶ μὲ τὴν ἐυγενικὴν ἀνεκτικότητά, τὴν ὁποῖαν δεικνύουν οἱ Ἕλληνες—καὶ ἡ ὁποῖα χαρακτηρίζει τὴν λεπτότητα τοῦ χαρακτῆρος των—ὅταν ἀκούουν τὴν γνώμην ἐνὸς ξένου πού δὲν ἔχει ἀπολύτως κατανοῆσιν τὰ προβλήματα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα των. Εἶδα τότε ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ δώσω μίαν ἀπτὴν ἀπόδειξιν τῆς πραγματικότητος τῶν ἀποψεῶν μου. Ἐπεσκέφθην πρῶτον τὸ Λαύριον ὅπου ὑπάρχει μέγα ποσοστὸν ἀνεργίας. Μοῦ ἔδειξαν τὸν λιμένα τοῦ Λαυρίου, ὁ ὁποῖος δὲν ἡμποροῦσε νὰ χρησιμοποιηθῆ διότι δὲν εἶχε συντελεσθῆ ἡ κατασκευὴ τῶν κρηπιδωμάτων τῆς ἀποβάθρας. Ὁ πρόεδρος τῆς Λιμενικῆς Ἐπιτροπῆς μοῦ ἐξήγησεν ὅτι παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ἔργου τούτου ἦτο ἀναγκαία, τοῦ ἔλειπαν αἱ πιστώσεις διὰ τὰ ἀναγκαῖα ἡμερομίσθια τῶν ἐργατῶν. Συγχρόνως ὁ προϊστάμενος τοῦ Κέντρου Προνοίας μοῦ ἔδειξε ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀνέργους τοῦ Λαυρίου πού καθόταν πλάι μας καὶ μᾶς παρακολουθοῦσε. Συνωμίλησα μὲ αὐτὸν τὸν ἀνεργον, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι ἀπασχολεῖται ἐνίοτε ὡς ξυλοκόπος πρὸς 20.000 τὴν ἡμέραν, ἀλλ' ἡ ἐργασία αὐτὴ ἦτο σποραδι-

κή, δηλαδή ὀλίγας μόνον ἡμέρας κατὰ μῆνα. Τοῦ ἐξηγήσαμεν τότε ὅτι δὲν ὑπάρχουν τόσα χρήματα διὰ νὰ πληρωθῇ ἐπὶ ἓνα μῆνα ὅσον τοῦ ἀξίζει νὰ πληρώνεται, ἀλλὰ ἐὰν ἤθελε ν' ἀφιερῶσιν τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας του διὰ νὰ κατασκευασθῇ ἡ ἀποβάθρα τοῦ Λαυρίου, τότε θὰ τοῦ ἐπληρώναμε τὸ μισὸ ἡμερομισθιον ἐκείνου πού ἐλάμβανε ἐργαζόμενος ὡς ξυλοκόπος. Ἡ πρότασις μας ἔγινε ἐνθουσιωδῶς δεκτή καὶ ἐφάνη πραγματικῶς ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τότε προσεφίετο ἡ εὐκαιρία ὄχι μιᾶς ἐλεημοσύνης, ἀλλὰ μιᾶς ἀμοιβῆς ἐκ 10 χιλιάδων δραχ. καὶ προσφορᾶς ἐκ μέρους του ἑτέρων 10 χιλιάδων διὰ τὴν κοινὴν ὠφελίαν ὑπὸ τὸν τύπον τῆς προσωπικῆς ἐργασίας. Ἐνθαρρυνθέντες ἀπὸ τὸ παράδειγμα αὐτὸ ἠμπορέσαμεν νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν συγκατάθεσιν τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας, διὰ νὰ ἀρχίσῃ μία μικρὰ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», τὸ ὁποῖον καὶ ἤρχισεν νὰ πραγματοποιηθῆται. Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1948, 150 ἄτομα ἐργάζοντο εἰς τὰ ἔργα τοῦ προγράμματος αὐτοῦ, τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργαζόμενων εἶχεν ἀνέλθει εἰς 5.843, τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1949 ἐργάζοντο 22.826 καὶ σήμερον ὑπάρχουν περίπου 25.000 ἐργάται ἀπασχολούμενοι εἰς τὰ ἔργα αὐτά. Ἑργασίαν ἀξίας ἄνω τῶν 250 χιλ. μνησίων μισθῶν ἐκπροσωποῦν τὰ ἔργα πού ἐξετελέσθησαν ἀπὸ ἰδιώτας, οἱ ὁποῖοι δίδουν τὰς ὥρας πού τοὺς περισσεύουν διὰ νὰ ἐκτελεσθῶν κοινωφελῆ ἔργα καὶ οἱ ὁποῖοι φαίνονται εὐτυχέστατοι διὰ τὴν εὐκαιρίαν πού τοὺς ἐδόθη νὰ συνεισφέρουν καὶ αὐτοὶ κάτι διὰ τὸ χωριό των, ἔστω ἂν πληρώωνται μόνον πρὸς 11.000 δραχ. τὸ ἡμερομισθιον. Εἰς κάθε ἄνθρωπον πού ἀπασχολεῖται σήμερον εἰς ἔργα τοῦ προγράμματος, ἀναλογοῦν τοὐλάχιστον ἄλλοι πέντε πού ζητοῦν τὴν εὐκαιρίαν νὰ κάμουν τὴν ἰδίαν συνεισφορὰν εἰς τὸ χωριό των. Ἐχω συνομιλήσει μὲ πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλοι φαίνονται πρόθυμοι νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τοῦ χωριοῦ των καὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ αὐτοὺς ἀποδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς

τὴν συνεισφορὰν αὐτὴν παρὰ εἰς τὰς 11.000 δραχ. τὰς ὁποίας λαμβάνουν διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὰς βασικὰς τῶν ἀνάγκας.

Αὕτη ἡ ἐργασία ἡ ὁποία προσφέρεται ὡς συνεισφορὰ εἰς τὴν κοινὴν ἀνασυγκρότησιν δὲν συναγωνίζεται μὲ τὴν καθιερωμένην τιμὴν τῶν ἡμερομισθίων, διότι σκοπὸς τῆς εἶναι ν' ἀπασχολῇ μόνον ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ὁπωσδήποτε θὰ παρέμενον ἀνεργοί.

★

Ἡ πείρα μᾶς ἐδίδαξεν ὅτι ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ πίστις πρὸς τὴν κρίσιν τῶν βοηθουμένων ἀτόμων, δηλαδή ἡ χαρακτηριστικὴ γραμμὴ πού ἀκολουθεῖται εἰς τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», ἔχει ἀπολύτως δικαιολογηθῆ ὄχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως χριστιανικῆς ἰδεολογίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως πρακτικῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἐπὶ παραδείγματι, ὠρισμένοι εἰδικοὶ καὶ ἐμπειρογνώμονες, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μελετήσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς Ἑλλάδος ἔχουν καταλήξει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ ἀπόλυτος προτεραιότης εἰς τὴν κατασκευὴν δρόμων οὕτως ὥστε νὰ μειωθῇ τὸ κόστος τῆς ζωῆς διὰ τῆς εὐθηνότερας μεταφορᾶς προϊόντων εἰς τὴν ἀγορὰν. Οἱ ἴδιοι διαπιστώνουν ὅτι ἡ Ἑλλὰς παράγει πολὺ περισσότερον ἂν δὲ, τι καταναλίσκεται εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τοῦτο πταίει τὸ ἔλλειπὸς ὀδικῶν δικτύων τῆς χώρας. Τοῦτο εἶναι τὸ συμπέρασμα τῶν εἰδικῶν καὶ τῶν ἐπιστημόνων.

Ἄλλὰ τώρα ἂς ρίψωμεν ἓν βλέμμα εἰς τὴν κρίσιν τῶν χωρικῶν, δταν ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι νὰ λάβουν ἀποφάσεις μόνον των.

Ἀπὸ τὰ ὑπὸ ἐκτέλεσιν σχέδια, κατὰ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1950, 354 ἐκ τοῦ συνόλου τῶν 659, ἦσαν σχέδια κατασκευῆς δρόμων. Ὅταν δὲ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερομισθίων τὰ ὁποῖα διετέθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν δρόμων, τὸ ποσοστὸν τῶν ἔργων ὁδοποιίας εἶναι ἀκόμη μεγαλυτέρον. Οἱ χωρικοὶ γνωρίζουν καλύτερον καὶ ἀπὸ τοὺς οἰκονομολόγους ἀκόμη, ὅτι ἐὰν καταστῇ εὐθηνότερα ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων των εἰς τὴν ἀγορὰν, τοῦτο θὰ σημαίῃ κέρδος ἀντὶ ζημίας διὰ τὴν ἐτησίαν των ἐργασίαν. Αὐτὸ μοῦ ὑπέδειξε κάποτε ἓνας χωρικός, ὁ ὁποῖος μοῦ

έδειξε την παραγωγήν τής πατάτας του πού έσάπιζε εις την άποθήκην του. Μοϋ έίπε ότι θά του έστοίχιζε 500 δρχ. ή όκᾶ δια νά μεταφέρη την πατάτα του με ζών εις την αγοράν, όπου δέν έπερίμενε νά την πουλήσῃ παραπάνω από 600 δρχ. την όκᾶ. Αυτό δέν θά του άφινε παρά ένα κέρδος 100 δρχ. κατ' όκᾶν δια νά καλύψῃ την εργασίαν και τᾶ έξοδά του. Μοϋ έίπε επίσης ότι τὸ πρόγραμμα «Πρόνοια δια τής εργασίας» με την κατασκευήν του δρόμου, άνοιξε μιᾶ καινούργια ζωή δι' αυτόν, έπειδή ήμπορούσε νά μεταφέρῃ την πατάτα του με σοϋστα πρὸς 50 δρχ. μόνον κατ' όκᾶν, πρᾶγμα τὸ όποιον τοϋ ήΰξανε τὸ εισόδημά του από 100 εις 550 δρχ. κατ' όκᾶν. Καί μάλιστα έσχεδιάζε ν' αγοράσῃ ιδική του σοϋστα τὸ έπόμενον έτος, οϋτως ὡστε ή τιμή τῶν 600 δρχ. κατ' όκᾶν πού θά έλάμβανε, νά ήτο και τὸ καθαρόν του κέρδος.

Οί έπιστήμονες οί όποιοι μελετοϋν τᾶ προβλήματα τής Ελλάδος, έδωσαν επίσης, μετά τᾶ σχέδια κατασκευῆς όδικοϋ δικτύου, άμεσον προτεραιότητα εις άποξηραντικά, άρδευτικά και άντιπλημμυρικά έργα. Ποία ήτο ή άποψις τῶν χωρικών, όταν έτέθη τὸ ζήτημα υπό τήν κρίσιν των;

Η γνώμη των ήτο ή ίδια με την γνώμη τῶν ειδικῶν. Ἀπό τᾶ υπό έκτέλεσιν σχέδια τής 1ης Ἰανουαρίου 1950, 23 άνεφέροντο εις άποξηραντικά έργα, 33 εις άρδευτικά και 43 εις άντιπλημμυρικά. Προσετέθησαν δέ και 10 σχέδια άναδασώσεως, ή όποία εύρίσκεται εις άμεσον σχέσιν μετά τής λοιπῆς υπό εκτέλεσιν εργασίας, δια την βελτίωσιν τής παραγωγικότητος τής χώρας.

Οί ειδικοί έδωσαν ίσην προτεραιότητα εις την βελτίωσιν τής ύδρευσεως. Οί χωρικοί έκαμαν τὸ ίδιο και την 1ην Ἰανουαρίου 1950, 100 σχέδια έργων ύδρευσεως ήσαν υπό εκτέλεσιν.

Οί χωρικοί επίσης, εκτιμοϋν την σπουδαιότητα τῶν έξυγιαντικῶν έργων, όχι ὀλιγότερον άπ' ὅτι την εκτιμοϋν αἱ ύγειονομικά άρχαί. Τοϋτο άποδεικνύει τὸ γεγονός ότι έγιναν 46 σχέδια κατασκευῆς ὄχων και άλλων έξυγιαντικῶν έργων.

Νομίζομεν ότι ή άνωτέρω άναλυτική εκ-

θεσις άποδεικνύει ότι, όταν εις ένα εν ανάγκη εύρισκόμενον άνθρωπον, δοθῆ ή κατάλληλος βοήθεια και ενθάρρυνσις εις τὸ νά εύρη μόνος του την λύσιν τῶν προβλημάτων του, τότε άποδεικνύεται ότι ή λύσις την όποίαν εύρίσκει εκείνος δέν είναι ὀλιγότερον ὀρθή από εκείνην την όποίαν προσπαθοϋμεν νά εύρωμεν ήμεῖς πρὸς χάριν του. Ὁ τρόπος αὐτὸς τοϋ νά ενθαρρύνωμεν τοὺς ανθρώπους εις τὸ νά λύσουν τᾶ προβλήματα των εφαρμόζοντες ιδικά των σχέδια, έχει ένα άλλο μέγα πλεονέκτημα. Ἐκτὸς τής πνευματικῆς ίκανοποίησεως την όποίαν προσφέρει, μᾶς παρέχει και πολὺ μεγαλυτέραν άποδοτικότητα εργασίας λόγω τοϋ ότι οί εργαζόμενοι θέτουν υπό εκτέλεσιν τᾶ ιδικά των σχέδια. Τοϋτο άπεδείχθη εις πολλὰς περιπτώσεις.

Ὁ Νομάρχης Φθιώτιδος, εις μίαν συνομιλίαν μας την 4ην Μαΐου, μοϋ έδήλωσεν ότι τὸ πνεϋμα με τὸ όποιον οί χωρικοί εργάζονται εις έργα τοϋ προγράμματος «Πρόνοια δια τής Ἐργασίας» είναι τοιοϋτον, ὡστε έχουν άποδώσει τὸ διπλάσιον εκείνου τὸ όποιον θά απέδιδον εάν εργάζοντο ἐπὶ συμβάσει. Ὁ Νομάρχης Κιλκίς προχωρεῖ ακόμη και λέγει ότι θά έστοίχιζαν περισσότερον από τὸ διπλάσιον τᾶ έργα τᾶ όποία έγιναν εις τὸν νομόν, εάν έγινοντο δι' εργασίας ἐπὶ συμβάσει. Καί άλλοι Νομάρχαι εκφράζον την ίδιαν γνώμην, λέγοντες μάλιστα ότι αὐτή ή μεγαλυτέρα άποδοτικότης παρατηρεῖται μόνον όταν οί χωρικοί εργάζονται δια την άνοικοδόμησιν τοϋ ιδίου τοϋ χωριοϋ των. Ἄλλοι πάλιν ειπαν ότι ή άποδοτικότης έξαρτᾶται άμέσως από τὸ κατά πόσον έχει κατανουθῆ από τοὺς χωρικούς τὸ πνεϋμα τοϋ προγράμματος, από τὸ κατά πόσον δηλ., οί χωρικοί αναλαμβάνουν την εργασίαν με πνεϋμα συνεισφοράς εις την βελτίωσιν τής ιδικῆς των κοινότητος, και όχι άπλῶς με την ιδέαν τοϋ κέρδους ενός ήμερομισθίου.

Μία μικρὰ άνάλυσις έξόδων θά επιβεβαιώσῃ τὰς άνωτέρω γνώμας. Ἐπὶ παραδείγματι εις την Θεσπρωτίαν ή άποξήρανσις 4.000 στρεμμάτων εκόστισε 3.350 δρχ. κατά στρέμμα και ή άρδευσις 550 στρεμμάτων εις την Καβάλλαν εκόστισε 11.627 δρχ. κατά στρέμμα. Τᾶ μικρὰ αὐτὰ έργα

τὰ ὅποια ἔγιναν διὰ τοῦ συστήματος «Πρόνοια διὰ τῆς Ἑργασίας», δὲν δύνανται βεβαίως νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὰ μεγάλα τεχνικὰ ἔργα ἀρδεύσεως, τὰ ὅποια ἐκτελοῦνται ἐπὶ συμβάσει καὶ τῶν ὁποίων τὰ ἔξοδα ὑπολογίζονται πολλάκις ὡς ὑπερβαίοντα τὰς 350.000 δρχ. κατὰ στρέμμα. Αὐτὰ τὰ μεγάλα ἔργα διὰ τὰ ὅποια ἐξοδεύονται δισεκατομμύρια δραχμαὶ εἶναι σπουδαιότατα διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ φέρουν ἀποτελέσματα τὰ ὅποια δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν διὰ τοπικῶν ἔργων ὑποστηριζομένων ὑπὸ τῶν μικρῶν κοινοτήτων τοῦ ἑλληνικοῦ χωριοῦ. Ἐπομένως δὲν κάμνομεν κριτικὴν εἰς βάρος τῶν μεγάλων τούτων τεχνικῶν ἔργων, ὅταν λέγωμεν ὅτι ἐκτελοῦνται καὶ πολλὰ μικρὰ ἔργα τὰ ὅποια συνεισφέρουν εἰς τὴν γενικὴν παραγωγικότητα τῆς Ἑλλάδος, μὲ ἐλαχίστας δαπάνας καὶ τὰ ὅποια ἐπιτυγχάνονται ὅταν δοθῇ εὐκαιρία εἰς τὴν πνευματικότητα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς δημιουργικὴν ἔργασίαν.

Μὲ μεγάλον ἐπίσης ἐνδιαφέρον παρατηρήσαμεν ὅτι οἱ χωρικοὶ ἐκλέγουν ἔργα τὰ ὅποια ἔχουν ὡς συνέπειαν εὐεργετικὸν οἰκονομικὸν ἀντίκτυπον, ὃ ὁποῖος φέρει οἰκονομικὰ ὠφέλην πολλαπλάσια τῶν ἀρχικῶς κατατεθέντων κεφαλαίων.

Ἐπάρχει κάτι εἰς τὴν ψυχὴν πολλῶν ἀνθρώπων—καὶ αὐτὸ τὸ κάτι ὑπάρχει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν παντὸς ἄλλου λαοῦ ἐξ ὧσων ἔχω γνωρίσει—ποῦ τοὺς κάμνει ν' ἀπαντοῦν μὲ προθυμίαν εἰς κάθε ἔκκλησιν διὰ περαιτέρω θυσίας διὰ τὴν κοινότητά των, τὴν χώραν των καὶ διὰ τὰ ἰδανικὰ τὰ ὅποια ἔχουν κοινὰ μετὰ τῶν ἄλλων λαῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἀπέδειξαν καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν, τὴν ἰκανότητά των εἰς τὸ νὰ ἐπιτελοῦν ἔνδοξα κατορθώματα, ὅταν τὸ πνεῦμα των ἐξεγερθῇ καὶ ὅταν καλοῦνται ὄχι διὰ νὰ λάβουν ἀλλὰ διὰ νὰ δώσουν καὶ νὰ προσφέρουν προσωπικὰς θυσίας.

Πιστεύω ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἰκανότητα μεγαλυτέραν παντὸς ἄλλου λαοῦ εἰς τὸ νὰ ἀπαντοῦν εἰς κάθε πνευματικὴν καὶ ἰδεολογικὴν ἔκκλησιν. Ὅταν ὁ πνευματικὸς παράγων ἐνωθῇ μὲ τὴν ὑλικὴν βοήθειαν καὶ τὴν ἠθικὴν ὑποστηρίξιν ἡ ὅποια ἦδη ὑπάρχει, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ὄριον εἰς ὃ,τι ἡμπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα.

*

Τὸ πρόγραμμα περὶ τοῦ ὁποίου σᾶς ὠμίησα χρηματοδοτεῖται ἀπὸ συμπληρωματικὰ κεφάλαια τῆς Διοικήσεως Οἰκονομικῆς Συνεργασίας καὶ διευκολύνεται μὲγάλως ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον τὸ ὁποῖον ἐπιδεικνύουν οἱ περιφερειακοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς Οἰκονομικῆς Συνεργασίας.

Ἡ κεντρικὴ εὐθύνη διὰ τὸ εὐρὸς ἀποκεντρωτικὸν τοῦτο πρόγραμμα ἀνήκει εἰς τὸ Ἐπιτελεσιεὶον Προνοίας καὶ διεξάγεται μὲσφ τῶν κέντρων Προνοίας καὶ τῶν Νομαρχιακῶν Συντονιστικῶν Συμβουλιῶν προεδρευομένων ὑπὸ τῶν Νομαρχῶν, οἱ ὁποῖοι συνέβαλον μὲγάλως εἰς τὴν ἀποδοτικότητα τοῦ προγράμματος.

Μὲ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ἡμποροῦν ταυτοχρόνως νὰ προσφέρουν ὑπηρεσίας καὶ νὰ ἐξασφαλίζουσι ἕνα ἡμερομίσθιον, ἐνῶ συγχρόνως ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὴν ἰδίαν των κοινότητα ἐν πνεύματι χριστιανικῆς ἀγάπης διὰ τὸν πλησίον των.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον πραγματικὰ θαύματα ἀνοικοδομήσεως ἔχουν ἐπιτελεσθῇ μὲ τὸ πρόγραμμα αὐτὸ εἰς τὰ ἑλληνικὰ χωριά.

Εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ χρήματα καὶ αἱ τεχνικαὶ γνώσεις παίζουν βεβαίως τὸν ρόλον των ἀλλὰ τὸν μεγαλυτέρον ρόλον παίζει πάντοτε ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἀληθῶς χριστιανικοῦ πνεύματος.

Glen Leet

ΙΑΤΡΙΚΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΝΟΣΟΙ

Ὁ ἰατρός Tournier με παρεκάλεσε νὰ συμπληρώσω τὴν μελέτην του ἐπὶ τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος με περιστατικά εἰλημμένα ἐκ τῆς καθημερινῆς πείρας του. Εἰς τὸν Tournier λοιπὸν οφείλεται ἡ ἐργασία αὕτη, ἂν καὶ δι' αὐτῆς ὠδηγήθη εἰς ἓν πεδίον, τὸ ὁποῖον δὲν μοῦ εἶναι καθόλου οἰκείον. Διὰ νὰ ἔχη ὅμως ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος ἀποτελέσματα, θὰ πρέπη νὰ ἀσκηθῆ ἀπὸ πρακτικούς ἱατρούς, οἱ ὁποῖοι, ὅπως καὶ ἐγὼ, στεροῦνται ψυχολογικῶν ἢ ψυχιατρικῶν γνώσεων. Διὰ τοῦτο ἡ ἐργασία αὕτη ἡ ὁποία στερεῖται ψυχολογικῆς ἢ ψυχιατρικῆς βάσεως, θὰ πρέπη νὰ θεωρηθῆ μόνον ὡς ἀνακοίνωσις τῆς πείρας, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησα κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη. Θὰ περιορισθῶ δὲ μόνον ἐπὶ τῶν ἀσθενειῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι δὲν ἔφερον σοβαρὰς ὀργανικὰς βλάβας, ἦτοι ἐπὶ ἀσθενειῶν με λειτουργικὰς διαταραχὰς καὶ θὰ ὁμιλήσω μόνον ἐπὶ τῆς διαγνώσεως καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς.

Ἡ πρόθεσίς μου εἶναι νὰ ὑποστηρίξω ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Tournier εἰς τὴν ἱατρικὴν τῆς προσωπικότητος περιγραφόμενοι τύποι ἀσθενῶν, κατ' οὐδένα λόγον, πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ἐξαιρέσεις. Ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς πάσχοντας ἀπὸ κοινὰ νοσήματα, διεπιστώσαμεν κατ' ἐπανάληψιν ὅτι εἰς τὴν ἐμφάνισιν των συμβάλουν βιολογικά, κοινωνικά καὶ μεταφυσικά προβλήματα. Ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος ἔχει σημασίαν διὰ πάντα ἱατροῦν. Οἱ περισσότεροι ἱατροὶ ἐκ τῶν ἀσκούτων γενικὴν ἱατρικὴν δὲν κατανοοῦν ἐπαρκῶς τὴν σημασίαν τοῦ πράγματος αὐτοῦ. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ προσοχὴ των ἐπὶ τῆς ψυχοσωματικῆς ἱατρικῆς ἔχει διεγερθῆ ἀπὸ τῆς ἐκτεταμένης συγχρόνου βιβλιογραφίας, ἡ ὁποία προσέρχεται κυρίως ἐκ μέρους τῶν Ἀμερικανῶν ἱατρῶν. Εἶναι ἐπίσης ἀληθές ὅτι ἔχει καταστή σαφές τὸ ὅτι ἐπὶ ἐκάστου ἀσθενοῦς πρέπει νὰ λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ

τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. Ἀλλὰ πολὺ μικρὰ εἶναι ἡ συμβολὴ τῶν ἀμερικανικῶν αὐτῶν ἐρευνῶν εἰς τὴν πρακτικὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ψυχοσωματικῆς ἱατρικῆς. Ἡ αἰτία τοῦ πράγματος δὲν πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ μόνον εἰς τὰς ἀνεπαρκεῖς ψυχολογικὰς μας γνώσεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπαρξιν ἄλλων παραγόντων.

Οὕτω ἡ ψυχοσωματικὴ ἔρευνα ἔχει πολὺ ὀλίγον περιγραφῆ ἀπὸ τὴν πρακτικὴν τῆς πλευρᾶν. Ἡ λεπτομερὴς καὶ ἰσως ἀκόμη καὶ ἡ μονομερὴς ἐπιστημονικὴ διερεύνησις τοῦ θέματος τρομάζουν τὸν ἀσκούντα γενικὴν ἱατρικὴν ἱατροῦν καὶ τὸν ἀποτρέπου ἀπὸ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς.

Ἡ δυσχέρεια γίνεται ἀκόμη μεγαλυτέρα ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν διαθέτομεν κριτήρια διὰ νὰ διακρίνωμεν ποῖοι ἐκ τῶν ἀσθενῶν πρέπει νὰ ὑποβληθοῦν εἰς τὴν ἐξέταστικὴν αὐτὴν μέθοδον. Ἐάν δὲ ἡ τόσον ἀπαραίτητος ψυχολογικὴ ἐξέτασις ἐπιβληθῆ εἰς τὴν καθ' ἡμέραν πράξιν, τότε θὰ ἔχωμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν τὰ σύγχρονα προβλήματα.

Τέλος, διάφορα πορίσματα τῶν ψυχοσωματικῶν λεγομένων ἱατρῶν καὶ ἰδίως ὅσα ἔχουν σχέσιν με τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν, δὲν συμφωνοῦν με τὴν ἰδικὴν μας καθημερινὴν πείραν.

Συνεπεία λοιπὸν τῆς ἀβεβαιότητος αὐτῆς, ὅπως καὶ συνεπεία τῆς ἀνεπαρκείας τῶν γνώσεών του, ὁ πρακτικὸς ἱατρός, δὲν τολμᾷ νὰ ἐγγίση τὸ πεδίον τοῦτο. Ἀλλὰ καὶ οἱ εἰδήμονες ἐν τῇ ἐπιστήμῃ δὲν τολμοῦν νὰ ἀσχοληθοῦν με θέμα, τὸ ὁποῖον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διαφεύγει τὰ ὄρια τῆς ἐπιστήμης. Καὶ τὸ μόνον ἀποτέλεσμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχη δι' αὐτοὺς ἡ ἀναβίωσις τῆς ψυχοσωματικῆς ἀντιλήψεως θὰ εἶναι νὰ ἀποστῆλλον περισσότερους πελάτας εἰς τοὺς ψυχιάτρος ἢ ψυχολόγους.

Ἀλλὰ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου μόνον ἓν μέρος τῶν δυσκολιῶν θὰ λυθῆ. Τέλος πρέπει μόνον μας νὰ ἐπιτύχωμεν τρόπον δια-

κρίσεως τοῦ ποιοῦ ἀσθενεῖς θὰ ἀποστέλλωνται εἰς τὸν ψυχίατρον καὶ ποιοὶ ὄχι. Ὅφειλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι εἰς τοῦτο δὲν ἔσχομεν ἐπιτυχίας. Ἐπανειλημμένως μᾶς ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ ἐπὶ τῆς παραγνωρίσεως τῆς ψυχικῆς πλευρᾶς τῆς νόσου, πρᾶγμα ποῦ τόσο συχνὰ συμβαίνει. Τρανῆ δὲ ἀπόδειξις τούτου εἶναι καὶ αἱ τόσαι ἐγχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἀσκόπως ὑποβάλλονται ἀσθενεῖς, πάσχοντες ἐκ λειτουργικῶν διαταραχῶν. Αὐτὸ κανεῖς δὲν δύναται νὰ μὴ τὸ ἀναγνωρίσῃ. Καὶ ὅταν ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν τούτων διαπιστοῦνται κατ' ἐπανάληψιν καὶ σωματικὰ εὐρήματα (ὄργανικαὶ ἀλλοιώσεις), ὅπως τοῦτο ἐσχάτως συχνὰ καὶ δικαίως ὑποστηρίζεται καὶ αὐτὸ ἀκόμη ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν πραγματικότητα, ὅτι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἐξετάζει τοὺς ἀσθενεῖς αὐτοὺς ταυτοχρόνως καὶ ψυχολογικῶς, δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς μίαν ὀρθὴν διάγνωσιν.

Ἄφοῦ λοιπόν, ὅπως ὁ Cheyne ἤδη τὸ 1773 εἶχε παρατηρήσει, οἱ πάσχοντες ἐκ λειτουργικῶν νόσων ἀποτελοῦν πλέον τοῦ ἑνὸς τρίτου τῶν ὄλων ἀσθενῶν μας, θὰ πρέπει νὰ θεωρῆται ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς πρακτικοὺς ἱατροὺς ὡς ἐπείγουσα ἀνάγκη τὸ νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ υποβάλλωμεν τοὺς ἀσθενεῖς τοὺς ἀσθενεῖς αὐτοὺς εἰς μίαν ψυχολογικὴν ἐξέτασιν. Πιστεύω δὲ ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τοῦτο κατέστη ὀμαλότερος διὰ τῆς ἱατρικῆς τῆς προσωπικότητος.

Διότι καὶ ἂν ἀκόμη εἰς τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν τῆς ἱατρικῆς ἀποτελεῖ μέγα ἐμπόδιον δι' ἡμᾶς ἡ ἀνεπάρκεια ψυχολογικῶν γνώσεων, ὅμως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εὐρισκόμεθα ἐντὸς τοῦ πνεύματος μιᾶς πλήρους ἀνθρωπολογίας, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ἐπίσης καὶ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο εἶναι πολὺ περισσότερον σύμφωνον μὲ τὴν πείραν μας, ἢ ὁποία προέρχεται ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐπαφῆς μας μετὰ τῶν ἀσθενῶν μας. Οἱ ἄρρωστοι, τοὺς ὁποίους καθημερινῶς ἐξετάζω, εὐρίσκονται πολὺ πλησιέστερον πρὸς τὸν κοινὸν ἀνθρώπων, παρά ὁ μέσος ὄρος τῶν ἀσθενῶν τοῦ γραφείου τοῦ ψυχιάτρου.

Ἡ ἱατρικὴ τῆς προσωπικότητος παρέχει περισσοτέρας δυνατότητας ἐφαρμογῆς

ἀκόμη καὶ διὰ πάντα πρακτικῶν ἱατρῶν, διότι ἡ ἐξάσκησις τῆς ἐξαρτᾶται κατὰ μέρος ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος αὐτοῦ τούτου τοῦ ἱατροῦ. Ὅσον καὶ ἂν ἡ ἐπιστημονικὴ θεμελίωσις εἶναι καὶ ἐδῶ ἐξ ἴσου ἀναγκαία, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἱατρικῆς, ὅμως ἐδῶ ὁ ἱατρός καὶ μὲ μικροτέραν ψυχολογικὴν ἐκπαίδευσιν (ἐὰν θὰ ἔχη διαρκῶς συνείδησιν τῆς ἀνεπαρκείας του αὐτῆς), θὰ δύναται νὰ βοηθῇ τοὺς ἀσθενεῖς του καλύτερον ἀπὸ ἄλλοτε, ἐὰν θὰ γνωρίζῃ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον θὰ δέχεται τὸν ἀσθενῆ του καὶ λαμβάνῃ τὴν ὀρθὴν στάσιν ἀπέναντί του. Καὶ τότε ἡ στάσις του γίνεται ἀνθρωπινότερη.

Ὁ Tournier ἔλεγε ὅτι πρέπει εἰς ὅλας τὰς περιπτώσεις νὰ ἐνθυμούμεθα ὅτι ἡ νόσος ἔχει μίαν ψυχοφυσικὴν καὶ μίαν πνευματικὴν πλευρὰν καὶ ὅτι ὀφειλομεν νὰ μεριμῶμεν καὶ διὰ τὰς δύο αὐτάς πλευρὰς τῶν ἀσθενῶν μας.

Δὲν θὰ ἔπρεπε εἰς πολλὰς μετρίας σοβαρότητος περιπτώσεις νὰ ἐκδηλώνωμεν τὴν προθυμίαν μας αὐτὴν μὲ τὸ νὰ δεχώμεθα εὐκρινῶς τοὺς ἀσθενεῖς μας ὡς ἀνθρώπους καὶ νὰ τοὺς νοσηλεύωμεν ὡς τοιοῦτους; Ἀκόμη καὶ ὅταν ἀντιλαμβανώμεθα ὅτι ὁ πνευματικὸς παράγων παίζει σπουδαῖον ρόλον, εἶναι εὐκατεῖον νὰ μὴ τὸ ἐκδηλώνωμεν καὶ πρὸ πάντων ὅταν ἡ ὅλη κατάστασις δὲν μᾶς ἀναγκάζῃ εἰς τοῦτο.

Πρὸς τοῦτοις ἡμεῖς οἱ ἀσκούντες γενικὴν ἱατρικὴν ἱατροί, πρέπει νὰ εἰμεθα πρακτικοὶ καὶ δὲν εἶναι ἀνάγκη, οὔτε πρέπει νὰ λαμβάνωμεν θέσιν πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου ἢ ψυχιάτρου.

Ὅπως ἡ σωματικὴ ἐξέτασις πρέπει νὰ προσαρμύζεται κατὰ εἶδος καὶ ἔκτασιν πρὸς ἕκαστον ἀσθενῆ, οὕτω καὶ ἡ ψυχικὴ ἐξέτασις. Καὶ ἐπὶ πλέον τὸ ἀναμνηστικόν⁽¹⁾ τοῦ ἀρρώστου, ἐννοούμενον ὡς πρᾶξις ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς, μαζὺ μὲ τὴν φυσικὴν ἐξέτασιν δύναται νὰ μᾶς βοηθήσουν νὰ διακρίνωμεν κατὰ πόσον πρέπει νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὴν ψυχικὴν πλευρὰν ἢ ὄχι. Ἡ ἐνέργεια ὅμως αὕτη

(1) Ἀναμνηστικόν=ἡ ἱστορία τῆς νόσου.

δὲν ὀρίζεται μόνον ἀπὸ ἀντικειμενικὰ δεδομένα, ἀλλὰ ἀνήκει εἰς τὴν τέχνην τοῦ θεραπευτοῦ, ὅπως ἔλεγεν ὁ Cushing.

Οὐχ ἦττον πρέπει κατὰ τὴν συνήθη λήψιν τοῦ ἀναμνηστικοῦ καὶ τὴν φυσικὴν ἐξέτασιν, νὰ διακρίνωμεν διαφόρους συμπτωματολογικὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι σαφῶς ἐφιστοῦν τὴν προσοχὴν πρὸς μίαν λειτουργικὴν διαταραχὴν καὶ ἐπομένως ἀπαιτοῦν μίαν πληρεστέραν ψυχικὴν ἔρευναν.

Πρὶν εἰσέλθω εἰς τὴν περιγραφὴν μερικῶν ἐκ τῶν συμπτωμάτων τούτων, τὰ ὁποῖα μὲ ἠνάγκαζον νὰ ἀναλαμβάνω τὴν ψυχικὴν ἔρευναν, ἐπιθυμῶ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ κλινικὴ πείρα, ὅσον καὶ ἂν δὲν εἶναι ἐπαρκὴς κατευθυντήριος γραμμὴ, δὲν στερεῖται ἐκ τούτου μεγάλης σημασίας. Ὅταν παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ὅλον σῶμα εἶναι ὄργανον καὶ ἐκδηλώσις τῆς ψυχῆς, ὀφείλομεν νὰ τὸ λάβωμεν σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καὶ κατὰ τὴν σωματικὴν ἐξέτασιν. Εἶναι ὄντως πολύτιμα στοιχεῖα ἡ στάσις, ἡ ὀμίλια, ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου, ἡ ὑπαρξίς μυϊκῶν συσπάσεων, αἱ ὁποῖαι κατὰ τὴν ἐξέτασιν μᾶς κἀννοῦν ἐντύπωσιν. Ἀκόμη καὶ ἐπὶ ὀργάνων μὲ νευροφυτικὰς διαταραχὰς δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν ἀλλοιώσεις. Εἰς μερικὸς ἀσθενεῖς ἀνευρίσκομεν νευροφυτικὰ στίγματα εἰς τὸν σφυγμὸν, τὴν πίεσιν, τὴν ἀναπνοὴν, τὸ πεπτικόν, τὸ δέρμα.

Οὕτω ἐπὶ ἑνὸς δεκαοκταετοῦς νέου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ὀκταμήνου εἶχε στομαχικὰς ἐνοχλήσεις, δηλ. πόνους, καύσον καὶ ἐμέτους, κατὰ τὴν σωματικὴν ἐξέτασιν διεπιστώθησαν νευροφυτικὰ στίγματα, ἧτοι ὕγραυ παλάμαι, τρώμος τῶν χειρῶν, ταχὺς μεταβαλλόμενος σφυγμὸς, παλμοὶ εἰς τὴν προκάρδιον χώραν μὲ συστολικά φυσήματα, πίεσις 17/7, αὐτόματοι τόνοι τῆς βραχιονίου, καὶ ἐντόνως ἠδύνη γαστρικὴ δξύτης. Ἐκ τῶν εὐρημάτων τούτων ὡδηγήθημεν νὰ ἐρευνήσωμεν περισσότερον τὴν ψυχὴν. Ὁ ἀσθενὴς ἦτο πάντοτε θυμῶδης, ἀχαλινάγωγος, καὶ εἶχε παλμούς. Ἀπὸ τῆς ἐκδηλώσεως τῆς νόσου του δὲν ἔχει διάθεσιν νὰ ἐξέρχεται τῆς οἰκίας του.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς συνομιλίας μας ὁδῶτος δὲν ἠδύνατο νὰ περιγράψῃ πῶς ἤρχισεν ἡ νόσος. Κατόπιν ἐνεθυμήθη ὅτι αἱ

ἐνοχλήσεις του ἤρχισαν κάποιον βράδυ, ἐνῶ εἶχε κατακλιθῆ. Κατελήφθη ὑπὸ φόβου, ἀδιαθεσίας καὶ πόνου τοῦ στομάχου. Παρέμεινεν ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας κλινῆρης καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἱατρικὴν ἐξέτασιν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ του, ὅστις καὶ τὸν καθησύχασεν. Οἱ πόνοι ὁμως ἐξηκολούθουν. Διεπιστώθη ὅτι ἀκριβῶς πρὸ τῆς νόσου εἶχε κληθῆ εἰς τὸν στρατὸν καὶ ἔκτοτε δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν σκέψιν ὅτι θὰ ἄφηνε μόνην τῆς τὴν καλὴν μητέρα του. Τὸ ἄγχος τὸν καταλαμβάνει κυρίως ὅταν ἐξέρχεται τῆς οἰκίας του. Καὶ τότε καταλαμβάνεται ὑπὸ πόνων τοῦ στομάχου. Φοβεῖται ὅτι θὰ τοῦ συμβῆ κάτι, ὅταν θὰ εὐρίσκειται ἐκτὸς τῆς οἰκίας του, διότι φοβεῖται τὸν θάνατον καὶ τὸ ὑπερπερᾶν. Συχνὸς ἀνυπνισμὸς εἶναι ἡ αἰτία τοῦ ἄγχους.

Εἰς τὸν ἀσθενῆ ἐτονίσθη ἡ ὑπαρξίς σχέσεως μεταξὺ συναισθήματος καὶ τῶν συμπαρομαρτούντων σωματικῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου. Ἐπεστήθη ἡ προσοχὴ του ἐπὶ τῆς προδιαθέσεώς του καὶ ἐπὶ τῆς ἀνάγκης νὰ βοηθήσῃ καὶ ὁ ἴδιος πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὑγείας του. Πρὸς τοῦτο τοῦ ὑπεδείχθη ἡ μεγάλη σημασία, τὴν ὁποίαν ἔχει μία ὀρθοτέρα στάσις ἐναντι τῆς ζωῆς. Δὲν ἠθέλησε νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειαν πνευματικοῦ.

Ὁ ἀσθενὴς ἐπέστρεψε μετὰ ξξ μῆνας. Μετὰ τὴν δευτέραν ἐπίσκεψιν δὲν εἶχε πλέον στομαχικὰς ἐνοχλήσεις. Ἡ ἀπαθὴς στάσις του παρέμεινεν ἐπὶ μερικὰς ἐβδομάδας ἀκόμη καὶ τέλος ἐξηφανίσθη καὶ αὐτῆ. Εἰς ἐρώτησίν μου πῶς τὰ ἐπέτυχε ὅλα αὐτὰ, μοῦ ἀπήντησεν ὅτι προσσηυχῆθη πολὺ καὶ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῆς κακῆς του συνηθείας.

Εἰς τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ τοῦ ἀρρώστου, βλέπομεν μερικὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα, ὅπως καὶ τὰ νευροφυτικὰ στίγματα, μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ ἐρευνήσωμεν προσεκτικώτερα τὴν ψυχὴν τοῦ ἀσθενοῦς. Ἡ νόσος του ἤρχισεν ὅταν ἀντελήφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν στέγην καὶ νὰ προσέλθῃ εἰς τὸν στρατὸν. Ἐπειδὴ αἱ ψυχογενεῖς νόσοι ἐκδηλοῦνται συχνὰ εἰς κρισίμους περιστάσεις τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ ἀναζητῶμεν ψυχικὰ αἰτία ἐπὶ ἀσθενῶν, τῶν ὁποίων ἡ νόσος ἤρχισε κατὰ τὴν πρώτην

μετάθασιν εἰς τὸ σχολεῖον, κατὰ τὴν ἡ-
θην, τὴν πρόσκλησιν εἰς τὸν στρατόν, τὴν
ἀρχὴν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ σταδίου, τὸν
γάμον, τὴν ἐγκυμοσύνην κλπ. Οὕτω ἀσθε-
νεῖς διηγούνται, ὅτι ἡ νόσος τῶν ἤρχισε
κατὰ τὴν τελευταίαν ἐγκυμοσύνην, ἀπὸ
τοῦ εἰκοστοῦ ὅμως ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν
εἶχον ὑποδιεγερσιν.

Τρίτον σημεῖον ἀξίον προσοχῆς εἶναι τὸ
ὅτι οἱ ἀσθενεῖς μὲ λειτουργικὰς διαταρα-
χὰς ἔχουν συχνὰ ἐνοχλήσεις εἰς πολλὰ
ὄργανικὰ συστήματα. Ὁλόκληρος ὁ ὄργανι-
σμός τῶν ὑποφέρει. Ὁ ἀσθενὴς ἐκτὸς τοῦ
κυρίου συμπτώματος παραπονεῖται δι' ἐ-
λάττωσιν τῆς ὀρέξεως, ἀϋπνίαν, δυσκοι-
λιότητα, διαταραχὰς τῆς περιόδου, κεφα-
λαλγίαν, κόπωσην, ραχιαλγίας.

Μεγαλύτεραν σημασίαν ἔχουν τὰ ψυχικὰ
ἐνοχλήματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἡμεῖς οἱ μὴ ψυ-
χίατροι ὀλίγον ἐρωτῶμεν. Πρέπει ὅθεν νὰ
σκεπτόμεθα πάντοτε τὸ εὐερέθιστον, τὴν
ἀδημονίαν, τὸ ἄγχος, τὴν ἀθυμίαν, τὴν ἀ-
δυναμίαν συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς
καὶ τὴν ἐξασθένησιν τῆς μνήμης.

Αἱ ψυχοσωματικαὶ μελέται ἀπέδειξαν
ὅτι ψυχικοὶ παράγοντες παίζουσι σπουδαί-
ον ρόλον εἰς τὸ ἔλκος τοῦ στομάχου, τὴν
ὕπερταση, τὴν ἐλκώδη κωλίτιδα, τὸ ἀσ-
θμα. Ἀκόμη καὶ ὅταν κανεὶς δὲν παραδέ-
χεται τὴν θεωρίαν περὶ εἰδικῶν ψυχικῶν
αἰτίων, ὅμως δὲν δύναται νὰ μὴ σκεφθῆ ὅ-
τι ψυχικοὶ παράγοντες παίζουσι μέγαν
ρόλον ἐπὶ ἐνὸς ἀσθματικοῦ, ὁ ὁποῖος ἐ-
σχάτως ἔσχε πολλοὺς παροξυσμοὺς. Εἶναι
εὐνόητον ὅτι πρέπει νὰ προσέξωμεν τὸν
ψυχικὸν παράγοντα ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ἐκεῖ-
νων, οἱ ὅποιοι ἔσχον εἰς τὸ παρελθὸν σει-
ρὰν ὄλην νόσων, ἢ ὅταν τὰ ἀντικειμενικὰ
εὐρήματα δὲν συμφωνοῦν μὲ τὰ ἐνοχλή-
ματα, διὰ τὰ ὁποῖα ὁ ἀσθενὴς παραπο-
νεῖται.

Ἐκτὸς τούτου ὑπάρχουν μερικὰ συμπλέ-
γματα συμπτωμάτων σωματικῆς (ὄργανι-
κῆς) φύσεως, τὰ ὁποῖα συχνὰ ἐξαρτῶνται
ἐκ ψυχικῶν δυσχερειῶν. Ἐδῶ σκέπτομαι
τὰς κυκλοφοριακὰς διαταραχὰς, αἱ ὁποῖαι
περιγράφονται ὡς νευροκυκλοφορικὰ ἀ-
τονία καὶ τοὺς κατὰ φαντασίαν ἀσθενεῖς
τοῦ Wencebach. Ἐπὶ πλέον σκέπτομαι τὴν
ἀεροφαγίαν, τὰς ἐντερικὰς διαταραχὰς,

καὶ τὸν ψυχογενῆ ρευματισμόν. Τὰ συμ-
πτώματα ταῦτα ἀνευρίσκονται εἰς ἀσθε-
νεῖς, τῶν ὁποίων ἡ νόσος συχνὰ θεωρεῖται
ὡς ὄργανικῆ. Βεβαίως συχνὰ συνυπάρχουν
καὶ σωματικοὶ παράγοντες, ἀλλὰ ὁ σημαν-
τικὸς παράγων εἶναι ὁ ψυχικός. Αὐτὸ δὲν
δυνάμεθα νὰ τὸ ἀντιληφθῶμεν, ἐάν δὲν
φθάσωμεν μέχρι τῆς ψυχῆς τοῦ ἀρρώστου.

Πολὺ συχνὰ ὑπάρχουν ἐπίσης γυναικο-
λογικὰ ἐνοχλήματα, ὅπως ἐνοχλήματα κα-
τὰ τὸ ὑπογάστριον μὲ διαταραχὰς τῆς πε-
ρίόδου. Ἐπὶ ἀσθενῶν γυναικῶν μὲ λειτουρ-
γικὰς διαταραχὰς αἱ γυναικολογικαὶ ἐγ-
χειρήσεις ἔρχονται εἰς συχνότητα ἀμέσως
μετὰ τὰς ἐγχειρήσεις διὰ σκωληκοειδί-
τιδα.

Μία δεσποινὴς ἡλικίας 24 ἐτῶν ἀναφέ-
ρει ὅτι ἀπὸ ἐνὸς ἔτους (κατόπιν ἐνεθυμή-
θη ὅτι ὑπέφερε ἀπὸ πενταετίας) ὑποφέρει
ἐκ πόνων κατὰ τὸ ὑπογάστριον, ἐκ ναυτί-
ας, ἐμέτων καὶ διαταραχῶν τῆς περιόδου.
Ἦτο πολὺ κουρασμένη καὶ ἰσχνὴ καὶ νο-
μίζει ὅτι ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἶχε πυ-
ρέτιον. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ σκεφθῶμεν τὴν
φυματίωσιν, τοσοῦτω μᾶλλον, καθόσον πρὸ
πενταετίας εἶχε μίαν μακροχρόνιον πλευ-
ρίτιδα. Οὐχ ἦττον δὲν ἀνεύρομεν σωματι-
κὰς διαταραχὰς.

Πάντοτε ἦτο τεταραγμένη. Ἐπεθύμει νὰ
γίνῃ νοσοκόμος παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς
μητρὸς τῆς, ἡ ὁποία τὴν ἐθεώρει ὡς μαλ-
θακὴν. Ἐπέμεινε, ἀλλὸ λόγῳ τῆς πλευ-
ρίτιδος ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ τοῦ σκο-
ποῦ τῆς. Ἀφοῦ παρέμεινε ἐπὶ τινα χρό-
νον εἰς τὴν οἰκίαν τῆς, μετέβη, παρὰ τὰς
προειδοποιήσεις τῆς μητρὸς τῆς, ἐν ἔργα-
σθῆ ὡς βοηθὸς εἰς μίαν οἰκογένειαν, ἡ
ὁποία εἶχε πολλὰ τέκνα, ὅπου καὶ ἤρχι-
σαν τὰ σοβαρὰ ἐνοχλήματά τῆς, ἐν συνε-
χεῖα μίᾳς μητροραγίας.

Εἶναι κλειστοῦ χαρακτήρος, ἀλλὰ τελι-
κῶς εὐχαρίστως ἀπαντᾷ ὅταν τῆς τίθεν-
ται ἐρωτήσεις. Οἱ γονεῖς τῆς εἶχον ἐπὶ μα-
κρὸν μεγάλας δυσκολίας. Ὁ πατὴρ τῆς εἶ-
ναι θυμώδης, ἀλκοολικός καὶ δὲν πηγαί-
νει πλέον εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Δὲν συνδέε-
ται οὔτε μετὰ τῆς μητρὸς τῆς, οὔτε μετὰ
τοῦ πατρὸς τῆς. Εἰς ἡλικίαν 13 ἐτῶν ἤ-
κουσε κατὰ τύχην μίαν ὁμιλίαν τοῦ πατρὸς
τῆς ἐπὶ σεξουαλικῶν ζητημάτων. Ὅταν

αύτη εις ηλικίαν 14 ἐτῶν ἠσθάνθη τὰ πρῶτα ἀόριστα σεξουαλικά αἰσθήματα, ἤρχισε νὰ βασανίζεται μὲ διαφόρους σκέψεις. Ὑστερότερα ἤκουσε καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς της ὑπαινιγμούς ἐπὶ σεξουαλικῶν ζητημάτων καὶ πάντοτε ἀπὸ τὴν κακὴν πλευρὰν τῶν. Ἐθεώρει τὸ σεξουαλικὸν πρόβλημα ὡς κάτι τὸ καθ' ἑαυτὸ κακόν, ἀλλ' ἦτο πολὺ κλειστὴ διὰ νὰ τὸ συζητήσῃ μὲ ἄλλον.

Παρὰ τὰς σοβαρὰς ἀντιρρήσεις τῆς οἰκογενείας της ἔγινε κατόπιν νοσοκόμος. Ἡ ἴδια εἶχε πολλὰς σεξουαλικὰς δυσκολίας. Ὁ πατήρ της καὶ οἱ ἀδελφοί της δὲν μετέβαινον πλέον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συχνὰ ὑπηνίσσοντο ὅτι πολλοὶ ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετέβαινον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, εἶναι ἀνάξιοι ἕνεκα τοῦ σεξουαλικοῦ ζητήματος. Καὶ ἡ ἴδια ἐθεώρησε τὸν ἑαυτὸν της ὡς ἀνάξιον καὶ ἔπαυσε νὰ μεταβαίνει εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πλευρίτιδος, ἕνας πνευματικὸς, ὁ ὁποῖος τὴν εἶχεν ἐπισκεφθῆ, ἀντελήφθη κάτι ἀπὸ τὴν ἀνώμαλον συμπεριφορὰν της καὶ προσεπάθησε νὰ τὴν ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον. Ἐπεσκέφθη ἐπίσης τοὺς γονεῖς της, ἀλλὰ διεπίστωσε κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἀσθενοῦς, ὅτι ἡ οἰκογένειά της ἀπετέλει ἕν δυσμενὲς περιβάλλον δι' αὐτήν. Βαθμηδὸν καὶ διὰ τῆς λογικῆς κατενόησεν ὅτι εἶχεν ἀνάγκη τῆς θρησκείας, ἀλλὰ ἐθεώρει τὸ σεξουαλικὸν ζήτημα καὶ τώρα ὅπως καὶ πρῶτα ὡς κάτι τὸ μειονεκτικόν. Ἐχει ἀκόμη πολλὰς σεξουαλικὰς δυσκολίας καὶ παραδέχεται ὅτι δὲν πταίουσι μόνον οἱ γονεῖς της. Ἀναγνωρίζει ὅτι καὶ αὐτὴ εἶχε λάθει θεοῖν ἐπαναστατικὴν ἔναντι τῶν γονέων της καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ τὴν ἔχη. Αἰσθάνεται ἀβεβαιότητα καὶ τὴν ἀνάγκην ὁδηγοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ καταβάλλῃ προσπάθειαν διὰ νὰ τὸν ἀποκτήσῃ. Διὰ τῆς λογικῆς πιστεύει εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς θρησκείας, ἀλλὰ διὰ τοῦ συναισθήματος ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Θεόν, ὅπως καὶ πρὸς τοὺς γονεῖς της. Ἀναγνωρίζει ὅτι περισσότερον ἀπὸ τὰς συζητήσεις εἰς τὴν οἰκογένειαν της, τὰ ἰδικὰ της σεξουαλικά συναίσθηματα εἶναι ἡ αἰτία τοῦ νὰ θεωρῆ τὸ σεξουαλικὸν πρόβλημα ὡς κάτι τὸ μειονεκτικόν. Πρὸ ἡμίσεος ἔτους ἠρραβωνίσθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν τῆς

ἔχει δώσει τὸ αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας.

Τέλος ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω ὅτι ἡ ταῦτο-χρόνως μὲ τὴν ὑπάρχουσαν ψυχικὴν σύγκρουσιν ἐμφάνισις τῶν συμπτωμάτων τῆς νόσου, ἀποδεικνύει τὴν ψυχικὴν φύσιν ταύτης. Βεβαίως αἱ λειτουργικὰ διαταραχὰ ἐκδηλοῦνται συνήθως εἰς τὸ ἀναμνηστικὸν ὡς ἀόριστα ἐνοχλήματα, τοῦ ἀσθενοῦς μὴ δυναμένου νὰ προσδιορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν ἀρχὴν της. Ὅταν ὁμως ἐπιτευχθῆ τελεία ἐπαφὴ μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς, τότε οὗτος δύναται νὰ καθορίσῃ ἐπακριβῶς ἡμέραν καὶ ὥραν, καθ' ἣν ἤρχισαν τὰ ἐνοχλήματά του καὶ συχνὰ καθίσταται καταφανὲς ὅτι μία ἐντελῶς ἀκριβῆς χρονολογικὴ σχέσις ὕφιστατο μετὰ τῶν ἐνοχλημάτων καὶ τῆς προηγηθείσης ψυχικῆς συγκρούσεως.

Ὡρισμένοι ἐμπειρίαι δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ὀρθὰ συμπεράσματα. Ὅταν λ.χ. ἕνας ἀσθενὴς προσεβλήθῃ ἐκ κνιδώσεως, εἶναι χρήσιμον νὰ σκεφθῆ τί τοῦ συνέβη τὴν προηγουμένην ἡμέραν τῆς ἐμφάνισης τοῦ ἐξανθήματος. Οὕτω μία δεσποινὴς ἡλικίας 24 ἐτῶν, εἶχεν ἐπὶ τετράμηνον παροξυσμούς οἰδήματος τοῦ Quinque⁽²⁾. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐνεθυμείτο πότε ἐνεφανίσθη ὁ πρῶτος παροξυσμός. Ἡ μήτηρ της εἰσέτι δὲν ἐνεθυμείτο ὅτι τοῦ πρώτου παροξυμοῦ εἶχε προηγηθῆ κάτι τὸ ἰδιαίτερον.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνομιλίας προέκυψεν ὅτι αὕτη ἦτο ἀπὸ μακροῦ ἠρραβωνισμένη καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπανδρευθῆ, λόγῳ ἐλλείψεως κατοικίας. Πρὸ 4 ὁμῶς μηνῶν εἰς συνομιλίαν μετὰ τῶν γονέων τοῦ μνηστήρος της, ὥρισθη ἡ ἡμέρα τοῦ γάμου ἐνωρίτερον, παρ' ὅσον αὕτη ἀνέμενε. Ἡ συνομιλία αὕτη τῆς ἐγέννησε τὸ συναίσθημα τῆς ἀβεβαιότητος, ἴσως δὲ αὐτὸ νὰ εἶχε σχέσιν καὶ μὲ συνυπαρχούσας σεξουαλικὰς δυσκολίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συνομιλίας αὐτῆς παρετήρησε διόγκωσιν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ της.

Ὅταν ἡ νόσος διαδράμῃ μετὰ ὑφέσεων,

(2) Σημ. Μεταφρ: Οἰδημα τοῦ Quinque = ὄξεια, περιγεγραμμένη, διόγκωσις τῶν μαλακῶν μορίων ἢ βλενογόνων, χειλέων, βλεφάρων, παρειῶν, γλωττίδος κλπ., φύσεως ἀγγειονευροτικής.

είναι ωφέλιμος ή παραβολή τῶν σωματικῶν ἐνοχλημάτων πρὸς τὰ ψυχικὰ βιώματα. Τοῦτο καθίσταται σαφές εἰς μίαν περιπτώσιν ἐντερικῶν διαταραχῶν.

Μία κυρία ἡλικίας 45 ἐτῶν, προσήλθε μὲ πόνους εἰς τὸ ἀριστερὸν ὑπογάστριον, οἱ ὁποῖοι ἀντηνακλῶντο πρὸς τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν καὶ ἐπετεινόντο μετὰ τὰ γεύματα. Ὅταν τρώγη λιπαρὰ φαγητὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ μετεωρισμοῦ⁽³⁾, ἐρυγῶν καὶ αἰσθάνεται ἄσχημα. Τὰ συμπτώματα ταῦτα παρέρχονται διὰ τῆς προκλήσεως ἐμέτου. Αἱ κενώσεις εἶναι ἐνίοτε ὑδαρεῖς, καὶ συνοδεύονται ὑπὸ κωλικῶν καὶ βορβορυγῶν. Αἱ ἐνοχλήσεις αὗται ὑφίστανται ἀπὸ τινῶν μηνῶν.

Μοὶ ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ οἰκογενικοῦ Ιατροῦ τῆς μετὲ τὴν ὑπόνοιαν καρκίνου τοῦ ἐντέρου. Ὑστερότερα διεπιστώθη ὅτι ἡ ἀσθενὴς πρὸ 12 ὅπως καὶ πρὸ 18 ἐτῶν εἶχε ἀνάλογα ἐνοχλήματα. Ταυτοχρόνως εἶχε κεφαλαλγίας, σκοτοδίνην καὶ διαταραχὰς τοῦ ὕπνου, συνεπεῖα τῶν πόνων. Ἡ φυσικὴ ἐξέτασις διὰ χολολίθους, ἡ ἀκτινολογικὴ ἔρευνα τοῦ ἐντέρου καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν κοπράνων οὐδὲν ἀπέδειξαν.

Διέγνωσα ἐντερικὴν διαταραχὴν, τὴν καθυσύχασα καὶ τῆς ἐνέγραφα διαιτολόγιον καὶ βρωμιούχον βισμούθιον. Μετὰ τετράμηνον ἡ ἀσθενὴς ἐπέστρεψε παραπονεμένη διὰ τὰ αὐτὰ ἐνοχλήματα. Ἦδη καὶ κατὰ τὴν πρώτην ἐξέτασιν τὴν εἶχον ἐρωτήσῃ ἐὰν βιοτικαὶ δυσκολίαι ἐπέδρων ἐπὶ τῆς νόσου τῆς. Αὕτη ὁμως ἠρνήθη τοῦτο. Τότε τῆς εἶπον ὅτι εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἀνάλογοι διαταραχαὶ ἐμφανίζονται συνεπεῖα μιᾶς ἀθεβαιότητος εἰς τὴν ζωὴν. Τότε αὕτη ἀπήντησεν ὅτι τὰ ἐνοχλήματα ἐμφανίζονται μετὰ λιπαρὰ γεύματα καὶ ἰδιαιτέρως τὴν νύκτα, ὅταν ἐβασανίζετο ὑπὸ σκέψεων ἢ ὅταν ἀφυπνίζετο ἀπὸ ἐφιάλτας. Ἐνα ἀόριστον συναίσθημα φόβου συνδυάζεται μὲ μετεωρισμὸν τῆς κοιλίας, μὲ πόνους καὶ ἐνίοτε μὲ διάρροιαν.

Τὴν ἐβασάνιζον σκέψεις διὰ τὴν 15ετῆ κόρην τῆς, ἡ ὁποία εἶναι δύσκολη εἰς τὸν

χαρακτήρα, στερεῖται ἐκδηλώσεων τρυφερότητος καὶ ὅτι δὲν δέχεται συμβουλὰς. Ὁ ἐπίσης ψυχρὸς σύζυγός τῆς ἔχει τὴν γνώμην ὅτι τὴν εὐθύνην ἔχει αὐτὴ ἢ ἴδια διότι τὴν ἔχει παραχαϊδεμένην. Σεξουαλικὰς καὶ θρησκευτικὰς δυσκολίας κατὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς δὲν εἶχεν. Εἶναι ἄθρησκος. Πρὸ 19 ἐτῶν παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῶν γονέων τῆς ἠρραβωνίσθη καὶ ἔσχε τότε τὰς αὐτὰς ἐντερικὰς ἐνοχλήσεις. Ἦτο ἡ μεγαλύτερα ἀπὸ 10 τέκνα καὶ ἦτο ἐκ μέρους τῆς μητρὸς τῆς παραχαϊδεμένη. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἀρραβῶνος τῆς μὲ ἕνα ἄθεον εἶχε νὰ ἀντιμετωπίη πολλὰς δυσκολίας, διότι αὕτη ἦτο καθολικὴ. Ἡ δευτέρα περίοδος τῶν ἐνοχλήσεων ἐνεφανίσθη ὅταν ἀπέθανε ἡ μήτηρ τῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐξεμυστηρέυετο ὅλα, ἐνῶ δὲν συνέβαινε τὸ ἴδιον καὶ μὲ τὸν σύζυγόν τῆς, ὁ ὁποῖος σὺν τοῖς ἄλλοις οὐδέποτε εἶχε μεταθῆ εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων τῆς. Ἐπανελημμένως βλέπει τὴν μητέρα τῆς εἰς φοβερὰ ὄνειρα. Συμμερίζεται τὴν γνώμην τῆς μητρὸς τῆς ὅτι ἔχει παραμελήσει τὴν ἀγωγὴν τῆς θυγατρὸς τῆς. Εὐθὺς ὡς αἱ σκέψεις αὗται ἡ ἀνάλογοι ἐμφανισθῶν, τὰς ἀπωθεῖ.

Τὸ ὅτι τοιαῦτα περιπτώσεις ὑποβάλλονται εἰς ἐγχειρήσεις θὰ τὸ ἐμφανίσω μὲ τὴν ἱστορίαν μιᾶς ἐξηκονταετοῦς κυρίας, ἡ ἱστορία τοῦ ψυχικοῦ πάθους τῆς ὁποίας ἔχει πολλὰ κοινὰ γνωρίσματα μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς προηγουμένης. Τὰ ἀπὸ ἐννεαμῆνου ὑφιστάμενα ἐντερικὰ ἐνοχλήματά τῆς δὲν ὠφείλονται, ὡς ἀρχικῶς εἶχον ὑποθέσει, εἰς καρκίνον τοῦ ἐντέρου. Αὕτη ἔσχε δύο περιόδους τοιοῦτον ἐνοχλημάτων. Ἡ πρώτη περίοδος συνέβη εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἐγχειρήσιν σκωληκοειδίτιδος. Ἡ δευτέρα περίοδος ἐνεφανίσθη κατὰ τὴν δευτέραν καὶ τελευταίαν ἐγκυμοσύνην τῆς. Γνωστὸς γυναικολόγος τὴν ἐνεχείρησεν ἀλλὰ ὠμολόγησε κατόπιν ὅτι εἶχε πλανηθῆ εἰς τὴν διάγνωσιν, διότι οὐδὲν ἀνεῦρεν.

Ὅταν πρὸ τινος συνωμίλου μετὰ τινος οἰκογενειακοῦ Ιατροῦ μεγάλου πείρας ἐπὶ τοιούτων περιπτώσεων, τοῦ ἔλεγον ὅτι ἡ πείρα τὴν ὁποίαν εἶχον ἀποκτήσει κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη, μὲ εἶχε πείσει ὅτι τὰ ἐντερικὰ ἐνοχλήματα καὶ ἴσως ἀκόμη

(3) Σημ. Μεταφρ: Μετεωρισμός= διόγκωσις τῆς κοιλίας ὑπὸ ἀερίων μετρίου βαθμοῦ. Τυμπανισμός=τὸ αὐτὸ εἰς μέγαν βαθμόν.

καὶ τὸ σύνδρομον τῆς μετὰ τὰ γεύματα διαρροίας συχνὰ ἔχουν ὡς αἷτια συγκρούσεις σεξουαλικὰς καὶ θρησκευτικὰς. Οὗτος δὲν μὲ ἐπίστευσεν. Ἐκτὸς τούτου, οὗτος μοι εἶπεν ὅτι δὲν συνηθίζει νὰ ὀμιλῇ μετὰ τῶν πελατῶν τοῦ ἐπὶ σεξουαλικῶν ζητημάτων. Ὅταν τὸ κρίνει σκόπιμον τοὺς ἀποστέλλει εἰς ψυχιάτρους. Εἶναι φανερόν ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἀσθενῶν τούτων δὲν φθάνουν μέχρι τοῦ ψυχιάτρου, διότι ὑποβάλλονται εἰς σωματικὰς θεραπευτικὰς ἀγωγὰς.

Ἐρχόμενος τώρα εἰς τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὅποιον ὁ μὴ ψυχίατρος θὰ δυνηθῇ νὰ κατανοήσῃ τὴν ψυχὴν τῶν πελατῶν του εἰς τὴν καθημερινὴν ἐπαφὴν του μετὰ τούτων, ἔχω συναίσθησιν ὅτι εὐρίσκομαι ἔξω τῶν ὁρίων τῆς εἰδικότητός μου, εἰς πεδίων ἔνθα ἀπαιτεῖται βαθεῖα ἐπιστημονικὴ ψυχολογικὴ γνῶσις καὶ πείρα, τῶν ὁποίων στεροῦμαι.

Γνωρίζω ὅτι διαθέτω μονομερῆ μὲν μορφοῦσιν, ἀφοῦ εἰς τὴν ἐργασίαν μου αὐτὴν ὀρμῶμαι ἀπὸ ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἀπέκτησα ὡς παθολόγος καὶ δὲν ἀναφέρω ψυχιατρικὰς, ψυχολογικὰς καὶ μεταφυσικὰς ἀπόψεις. Εἰς ψυχосоματικὰς ἐκδόσεις πλειστάκις εἶχον ἀναγνώσει ὅτι πρέπει νὰ λάθωμεν διάφορον στάσιν ἔναντι τοῦ ἀσθενοῦς, διάφορον δηλαδὴ ἐκείνης τὴν ὅποιαν συνηθίζομεν ὡς ἱατροὶ νὰ λαμβάνωμεν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ. Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀφήνωμεν τοὺς ἀσθενεῖς νὰ ὀμιλοῦν περισσότερον ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς των καταστάσεως, παρὰ ἐπὶ τῆς ἀσθενείας των. Ἀ.χ. εἰς ἐργασίαν τοῦ Bennett εἶχον ἀναγνώσει ὅτι ἡ ψυχολογικὴ συνδιάλεξις προϋποθέτει ἀμφοτερόπλευρον ἐπαφὴν, οὕτως ὥστε καὶ ὁ ἀσθενὴς καὶ ὁ ἱατρὸς ἀποκαλύπτουν ὁ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τὴν προσωπικότητά των. Τοῦτο ὁδηγεῖ εἰς τὰς σκέψεις, αἱ ὁποῖαι ἐξετέθησαν εἰς τὸ Bossey. Τὸ τελευταῖον συνέδριον τοῦ Bossey μὲ εἶδαξεν ὅτι ὁ ἱατρὸς ὀφείλει νὰ μὴ ἀποκρύπτῃ τὴν προσωπικότητά του ἀπὸ τοὺς πελάτας του. Καὶ διὰ τοῦτο θὰ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν πρῶτον ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας καὶ μὲ τὴν πείραν αὐτὴν θὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς εἴμεθα ἐξ ἴσου ἄνθρωποι ὅπως καὶ οἱ πελάται μας καὶ ὅτι πρῶτον ἡμεῖς

πρέπει νὰ ἀσχοληθῶμεν καὶ νὰ ἐξετάσωμεν τὰ προβλήματα μας ὑπὸ τὸ χριστιανικὸν πνεῦμα. Ἡ ἐπαφὴ πρέπει νὰ εἶναι τελειῶς ἀνθρωπίνη.

Θὰ πρέπει πρῶτον νὰ ἀρυσθῶμεν πληροφορίας περὶ τῆς προδιαθέσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐπὶ τῶν ἀρρώστων μου, τῶν πασχόντων ἐκ λειτουργικῶν διαταραχῶν, ὑπῆρχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐμφανῆ τεκμήρια προδιαθέσεως. Ἐκτὸς τούτου μεγάλην σημασίαν ἔχει νὰ πληροφορηθῶμεν τὴν παρούσαν ψυχικὴν σύγκρουσιν, ἢ ὅποια διετάραξε τὴν ψυχικὴν ἰσορροπίαν τοῦ ἀρρώστου. Διότι ὕστερα ἀπὸ μίαν ἀπολύτως ἀποδεδειγμένην ψυχικὴν σύγκρουσιν ἐμφανίζονται αἱ σωματικαὶ διαταραχαί, διὰ τὰς ὁποίας ὁ ἀσθενὴς προσφεύγει εἰς τὸν ἱατρὸν διὰ βοήθειαν. Τοῦ συνέθη κάτι, τὸ ὅποιον ἔδωκε ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλωθῶν εἰς αὐτὸν ἀσυνήθεις ψυχικαὶ ἀντιδράσεις. Τὸ συμβᾶν τοῦτο δύναται νὰ εὐρίσκειται εἰς τὸ πεδίον τῆς δράσεώς του μέσα εἰς τὴν κοινωνίαν, τὴν οἰκογένειαν, τὸν γάμον, εἰς σεξουαλικά καὶ θρησκευτικὰ προβλήματα, οὐχ ἦττον καὶ εἰς ὀργανικὴν νόσον.

Παράδειγμα τοῦ τελευταίου τούτου εἶναι ἡ περίπτωσις μιᾶς πενητηκονταετοῦς κυρίας, ἢ ὅποια ἦτο πάντοτε ὑγιῆς, ζωηρά, χαρούμενη, καὶ ἡ ὅποια ἀπὸ ἐπταμήνου κατελήφθη ὑπὸ πόνων εἰς τὸ ἔν σκέλος. Ὡς πρῶτον σύμπτωμα ἐξεδηλώθη ὕδραρθρον τοῦ γόνατος. Ἀποτυχούσης μιᾶς συντηρητικῆς θεραπευτικῆς ἀγωγῆς, συνεστήθη ἐγχείρησις τοῦ μνήσκου. Ὁ ὀρθοπεδικὸς ὁμῶς δὲν διεπίστωσε ἄλλο τι παρὰ μίαν ἐλαφρὰν παραμορφωτικὴν ἀρθρίτιρα. Ἡ ἀσθενὴς ἐκτὸς τούτου εἶχεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη κίρσους, ἄνευ ὁμῶς τῆς παραμικρᾶς ἐνοχλήσεως. Ἐπειδὴ ἐπέμενε ὅπως ὑποβληθῇ εἰς ἐγχειρητικὴν τινα ἐπέμβασιν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅπως ἀποκτήσῃ τὴν υγείαν της, ἢ δὲ ἐφαρμοσθεῖσα ὁρμονοθεραπεία δὲν ἀπέδωκεν ἀποτελέσματα, ἀπεφασίσθη νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀφαίρεσιν τῶν κίρσων, εἰς τοὺς ὁποίους καὶ ἀπέδόθησαν τὰ σοβαρὰ ἐνοχλήματά της. Τότε ἡ ἀσθενὴς συνεβουλεύθη καθηγητὴν τινα τῆς χειρουργικῆς, ὁ ὁποῖος ἀπέκλεισε τὴν ἐκδοχὴν ὅτι αἱ ἐνοχλήσεις ὀφείλοντο εἰς ἀρθρίτιδα ἢ κίρσους καὶ ἐξέφρασε τὴν γνώμην ὅτι κα-

τὰ πάσαν πιθανότητα ἐπρόκειτο περὶ ἐνδοκρινοῦς διαταραχῆς. Τότε προσεκλήθην ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς.

Τὰ ἐνοχλήματα τῆς φαινομενικῶς ἡρέμου αὐτῆς κυρίας εἶχον ἕνα ἰδιάζοντα χαρακτηριστῆρα καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐξηγηθοῦν ἀπὸ τὰ ἀντικειμενικὰ εὐρήματα. Αὐτὸ μὲ ἠνάγκασε νὰ ζητήσω πληροφορίας περὶ τῆς ἀτομικῆς τῆς καταστάσεως. Τότε μοι εἶπεν ὅτι τὴν ἐβασάνιζον σκέψεις διὰ τὸν 27ετῆ υἱὸν τῆς, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐπάγγελμα καὶ εὐρίσκειτο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κακῶν συναναστροφῶν. Δὲν εἶχεν ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ζωῆς, ἡ δὲ μήτηρ του δὲν ἐγνώριζεν πῶς νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν.

Ἡ ἀσθενὴς ἂν καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶχε λόγους νὰ στενοχωρῆται διὰ τὸν υἱὸν τῆς, ὅμως μόλις ἀπὸ ἡμίσεος ἔτους κατελήφθη ὑπὸ ἀθυμίας καὶ ἔκτοτε ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν. Τὴν ἠρώτησα μήπως τὴν ἐβασάνιζεν ἡ σκέψις ὅτι αὐτὴ ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ υἱοῦ τῆς, ὅπως τοῦτο συμβαίνει καὶ εἰς ἄλλους ἀρρώστους, ὅταν εὐρίσκονται εἰς ἀναλόγους περιστάσεις. Ἡ ἀσθενὴς ἀπήντησε καταφατικῶς. Παλαιὰ ἦτο καθολικὴ, ὑπανδρεύθη ὅμως ἕνα διαμαρτυρούμενον. Ἡ συμβίωσις ὑπῆρξε καλὴ, ἀλλ' ἀμφοτέροι ἐγκατέλειψαν τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν. Ἀπέκτησε τρία τέκνα εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ἔδωκε θετικὴν τινα ἀγωγὴν. Καὶ τοιουτοτρόπως ἡ κόρη τῆς ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως ἠκολούθησε τὸν κατήφορον.

Ὁ υἱὸς τῆς ἐπίσης διαρκῶς καὶ περισσότερο παρεσύρετο εἰς τὸν κατήφορον. Τὸ προηγούμενον ἔτος, ὅταν δὲν ἦσθάνετο καλῶς, ἤρχισε νὰ σκέπτεται κατὰ τὴν τρόπον θὰ ἠδύνατο νὰ σώσῃ τὸν υἱὸν τῆς. Τὸν ἔφερεν εἰς ἐπαφὴν μὲ ἕνα πάστορα καὶ ἀκολούθως μὲ ἕνα καθολικὸν ἱερέα, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὀμιλίας μας ἡ ἀσθενὴς ἀντελήφθη ὅτι διὰ νὰ βοηθήσῃ τὸν υἱὸν τῆς θὰ ἔπρεπε ἡ ἴδια νὰ τακτοποιήσῃ τὴν ἰδικὴν τῆς θέσιν πρῶτον. Μετὰ τινὰς ἡμέρας μοι ἐτηλεφώνησεν ὅτι οἱ πόνοι τῆς ἦσαν ἀφόρητοι καὶ κατελαμβάνετο τὴν νύκτα ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου. Τῆς ἀπήντησα ὅτι, κατὰ τὴν γνώμην μου, αἱ σωματι-

καὶ ἐνοχλήσεις τῆς διήνοιξαν τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν ἐσφαλμένην στάσιν τῆς ἐναντι τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἦσαν ἀκίνδunami. Ἀπὸ τότε παρήλθον τὰ ἐνοχλητικὰ συμπτώματα. Ὀλίγη μαλαξοθεραπεία κλπ. ἤρκεσαν νὰ τὰ ἐξαφανίσουν πλήρως. Τὰ προβλήματα τῆς ὅμως, ἐξ ὅσων γνωρίζω, παραμένουν εἰσέτι ἄλυτα.

Ἦδη ἔχω μίαν εικοσιπενταετῆ πείραν καὶ μέχρι πρό τινος ἐνόμιζον ὅτι ἐπαρκῶς ἐφρόντιζον διὰ τὴν ψυχικὴν ζωὴν τῶν ἀσθενῶν μου. «Καθένας ἀπὸ ἡμᾶς εἶναι ἐκ φύσεως ἀτελής, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ καλύτερος ἄνδρας ἢ γυναῖκα ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν χάνουν τὴν προσαρμογὴν τῶν εἰς τὰς καθ' ἕκαστα περιστάσεις» (Cordon). Διὰ τῆς παραπομπῆς εἰς τὴν Γραφὴν προσεπάθησα ἐνίστε νὰ ἐξηγήσω τὸ ὅτι πολλὰκις ὠθοῦμεθα ταυτοχρόνως πρὸς δύο ἀντιθέτους κατευθύνσεις, πρὸς τὴν καλὴν καὶ πρὸς τὴν κακὴν, ὄχι μόνον ἀπὸ δυνάμεις δρώσας ἀνταγωνιστικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ καθῆκον καὶ τὴν ὑποχρέωσιν, ἀπὸ δυνάμεις φυσικὰς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ δυνάμεις ὑπερφυσικὰς. Τότε γίνονται ἡ ἀμαρτωλότης μας καὶ ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀδυναμία μας εὐκολώτερον ὑποφερταί.

Προκαλεῖ ἐντύπωσιν ἡ σὺνταξιματικὴ ἐπιτυχανομένη μεταβολὴ τῆς στάσεως τοῦ ἀσθενοῦς. Οὐχὶ σπανίως διηγούνται οἱ ἀσθενεῖς ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἐπεθύμουν νὰ εἶχον μίαν συνομιλίαν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, ἀλλὰ οὐδέποτε εὔρον τὴν κατάλληλον ἀτμόσφαιραν, εἴτε κατὰ τὰς ἱατρικὰς ἐπισκέψεις, εἴτε κατὰ τὴν νοσηλείαν τῶν εἰς τὰ Νοσοκομεῖα. Ὀλίγα ἀδελφαὶ νοσοκόμοι ἔχουν τὴν μεγάλην διαίθησιν καὶ συμπάθειαν διὰ τὸ προετοιμάσασθαι μίαν τοιαύτην συνομιλίαν.

Πολλοὶ ἀσθενεῖς δὲν ἠδύναντο νὰ παραδεχθοῦν ὅτι εἶχον ἀβεβαιότητα εἰς τὴν στάσιν τῶν, ὅπως καὶ δὲν ἠδύναντο ἐπίσης νὰ αἰτιολογήσουν τὸ πῶς τὰ βιώματά των, ἡ ἀγωγή των, καὶ αἱ δυσκολαὶ τῆς ζωῆς τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀβεβαιότητα αὐτῆς τῆς στάσεως των. Ἡ στάσις αὕτη ὑπῆρχεν ἀπὸ μακροῦ, ἀλλὰ μία ἰδιαίτερα στιγμὴ τοὺς ἐπέστησε τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς σφαλερότητος τῆς τοιαύτης στάσεως. Καὶ ἡ ἰδιαίτερα αὕτη στιγμὴ ἦτο ἡ πα-

ροῦσα σύγκρουσις.

“Ὅταν δὲν δύναμαι νὰ διασαφήσω τὴν κατάστασιν ἢ ὅταν ἀντιλαμβάνωμαι ὅτι ὁ ψυχικὸς παράγων εἶναι ὑπέρτερος τοῦ σωματικοῦ, ἢ ὅταν δὲν δύναμαι νὰ ἐπιτύχω ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς, τότε τὸν ἀπροστέλλω εἰς τὸν ψυχίατρον. Εἰς περιπτώσεις τινὰς συνεβοῦλεον τοὺς ἀσθενεῖς μου νὰ μεταβοῦν εἰς ἐξοχὴν ἢ νὰ ἔχουν μίαν συνομιλίαν ἐπὶ τοῦ προβλήματός των ἀναλόγως, μὲ τὴν μητέρα των ἢ μὲ τὸν σύζυγον ἢ τὸν πνευματικόν.

Τοῦτο ἔπραξα εἰς μίαν 28ετῆ κυρίαν, ἢ ὅποια ἀπὸ ἡμίσεος ἔτους, μετὰ τὸν τελευταῖον τοκετὸν παρεπονεῖτο διὰ πόνους τῆς κοιλίας. Ἡ κυρία αὕτη ἦτις ἦτο δυσκίνητος λόγῳ παχυσαρκίας, ἦτο πολὺ ἀπασχολημένη μετὰ τὴν φροντίδα διὰ 4 τέκνα καὶ ἓν κατάστημα, εἶχε φόβους διὰ νέαν ἐγκυμοσύνην. Διὰ λόγους θρησκευτικῶς δὲν ἤθελε νὰ χρησιμοποιήσῃ προληπτικὰ τῆς κυήσεως μέσα. Συναφωνήσαμεν νὰ ἔχη ἐπ’ αὐτοῦ συνομιλίαν μετὰ τὸν σύζυγόν της. Ἡ κυρία αὕτη ἐπέστρεψε μετὰ ὀκτῶ μῆνας. Δὲν εἶχε πλέον ἐνοχλήσεις καὶ ἦτο εὐτυχῆς. Εἶναι ἕγκυος 3 μηνῶν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐγκυμοσύνην αὐτὴν, ἀντιθέτως πρὸς τὰς προηγουμένας, δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἐνόχλησιν.

Ἐκτὸς τούτου συχνὰ συνέβη νὰ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἀσθενὴς κατὰ τὴν συνομιλίαν μας ὅτι τὸν κατενόουν, ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἐγνώριζα τὴν ὄλην κατάστασίν του. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς, ὁ ἀσθενὴς καθίσταται ἱκανὸς νὰ ἐξαγάγῃ μόνος του τὰ συμπεράσματα. Οὕτω κάποτε μοὶ προσήλθε ἓνας φαινομενικὰ γαλήνιος ἔμπορος ἡλικίας 33 ἐτῶν μὲ ἐνοχλήματα καταφανῶς φύσεως νευρωτικῆς. Τὰ συμπτώματα αὐτὰ ἐνεφανίσθησαν μαζὺ μετὰ τὰ πρῶτα ἐμπορικὰ σφάλματα, ὕστερα ἀπὸ μίαν πολὺ ἐπιτυχητὴν σταδιοδρομίαν. Ἀπεδέχθη τὴν ἐξήγησίν μου ὅτι αἱ ἐνοχλήσεις του ἔχουν σχέσηιν μετὰ μίαν ἀθεσβαίότητα εἰς τὴν στά-

σιν του. Μετὰ ἓν ἔτος ἐπέστρεψεν. Κατὰ τὴν γνώμην του, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ὀργανική (σωματική) αἰτία τῶν ἐνοχλημάτων του. Εἶχεν ὑποβληθῆ εἰς ἱατρικὴν ἐξέτασιν εἰς ὑγειονομικόν τινα σταθμὸν διὰ νόσους τοῦ πνεύμονος, ἀνευ ὁμως σαφοῦς ἀποτελέσματος. Τοῦ ἀνεκοίνωσα ὅτι μία τοιαύτη ἀθεσβαίότης εἰς τὴν στάσιν ἔχει συνήθως διάφορα αἷτια. Δὲν ἔχει σημασίαν τὸσον ἢ ἀθεσβαίότης εἰς τὰς ἐπαγγελματικὰς ἀσχολίας ἢ ἢ ἀθεσβαίότης περὶ τοῦ ἀνπάσχη ὀργανικῶς ἢ ὄχι, ἀλλὰ ἴσως καὶ ἀθεσβαίότης ἀναφερομένη εἰς κοινωνικά, οἰκογενειακά, σεξουαλικά ἢ ἠθικά ζητήματα. Δὲν μοὶ ἀπήντησεν. Μετὰ 14 ἡμέρας μοὶ εἶπεν ἀπὸ τηλεφώνου ὅτι ἐσκέφθη αὐτὰ τὰ ὅποια τοῦ εἶπον καὶ ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἔχω δίκαιον. Ἀπεφάσισε νὰ καταβάλῃ προσπάθειαν καὶ νὰ κάμῃ ἓνα μακρὺ ταξείδιον μετὰ τῆς συζύγου του. Ἡ περίπτωσις αὕτη φανερώνει ὅτι δι’ ἡμᾶς τοὺς μὴ ψυχιάτρος, τὸ ψυχοσωματικὸν πρόβλημα ἔχει ἄλλως παρὰ διὰ τοὺς ψυχιάτρος.

Ἡμεῖς, οἱ τὴν γενικὴν ἱατρικὴν ἀσκούντες ἱατροί, πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι ἐκτελοῦμεν τὸ καθήκον μας ἀνεπαρκῶς ὅταν δὲν προσέχωμεν ἐπαρκῶς τὴν ψυχολογικὴν πλευρὰν τῆς νόσου. Πρὸς τοῦτο χρειάζομεθα βαθυτέραν ψυχολογικὴν γνώσιν.

“Ὅταν σὺν τοῖς ἄλλοις ὀδηγοῦμενοι ὑπὸ τῆς πείρας πεισθῶμεν ἐκ νέου ὅτι ἡ ἱατρικὴ εἶναι κάτι περισσότερον ἀπὸ ἀπλὴ ἐπιστήμη, τότε θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀποψιν τοῦ ὅτι ἡ ἱατρικὴ πρέπει νὰ γίνῃ περισσότερον ἀνθρωπίνη. Καὶ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο πρέπει νὰ γίνωμεν καλύτεροι ἄνθρωποι, καλύτεροι χριστιανοί, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν οὕτω τὴν ὀρθὴν στάσιν πρὸς βοήθειαν τῶν οὐχὶ ψυχοπαθῶν ἀσθενῶν εἰς τὴν καθ’ ἡμέραν πράξιν.

Dr G. F. van Balen

(Ἄρθρον γραφὲν εἰδικῶς διὰ τὰς «Ἀκτίνας»).

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

ΚΑΤΑΚΟΜΒΗ, Η ΣΤΟΑ ΤΩΝ ΗΡΩΩΝ

Α'.

1. Ένα ὡς τρία χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὸ Αὐθρηλιανὸν τεῖχος τῆς Ρώμης, μέσα σὲ τόπους ἔρημικούς καὶ δυσβάτους, ἀνάμεσα σὲ βράχους καὶ θάμνους—μακριὰ ἀπὸ τὰ ἐχθρικά μάτια τῶν ἀνθρώπων, εἶναι κρυμμένα ἀρετὰ μυστικά ἀνοίγματα πρὸς τὰ βάθη τῆς γῆς: Ὁδηγοῦν στὶς αἰώνιες παρακαταθήκες τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος, στὶς περίφημες κατακόμβες.

Ὁ ὄρος κατὰ κόμβη εἶναι πολὺ μεταγενέστερος ἀπαντᾶται γιὰ πρώτη φορὰ κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ εἶναι ἀπλῶς τοπογραφικὸν ὄνομα. Τὸ 1578 ὁ Bosio ἀνεκάλυψεν ἔντελῶς τυχαίως μέσα εἰς ἓνα κοίλωμα τοῦ ἐδάφους τὸ πρῶτον μικρὸν κοιμητήριον τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ, καὶ τὸ ὠνόμασε coemeterium ad catacumbas, δηλαδή στὸ κοίλωμα. Καὶ ἐπειδὴ ὅλα τὰ κοιμητήρια ποὺ ἀνεκαλύφθησαν κατόπιν ἦσαν γύρω ἀπὸ τὴν σημερινὴν βασιλικὴν τοῦ ἁγίου Σεβαστιανοῦ—παρὰ τὴν Ἀπλιανὸν ὁδὸν—ὅπου ὑπῆρχαν φάραγγες καὶ χάσματα, ὠνομάσθησαν ὅλα coemeteria ad catacumbas. Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ τοπογραφικὴ δῆλωσις ἐγένεε ὄνομα τῶν ὑπογείων αὐτῶν νεκροπόλεων⁽¹⁾.

Ἡ παλαιὰ ὀνομασία, ἡ περισσότερον συνηθισμένη γιὰ τοὺς τόπους τῶν τάφων, ἦταν ἡ σύμφωνος μὲ τὴν πίστι τῶν Χριστιανῶν, ἑλληνικὴ λέξις κοιμητήριον. Ὁ ἱστορικὸς τῆς Ἐκκλησίας Εὐσέβιος ἀναφέρει ρητῶς ὅτι τὰ ὠνόμαζαν μὲ τὴν λέξι αὐτή: «τὰ καλούμενα κοιμητήρια»⁽²⁾. Ἀκόμη τὰ ὠνόμαζαν καὶ «οἴκους αἰωνιότητος», σύμφωνα μὲ τὴν πίστι ὄλων

τῶν Χριστιανῶν, ὅτι ὁ τάφος δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνας τόπος ἡσυχίας καὶ ἀναπαύσεως, ὅπου ὁ νεκρὸς κοιμᾶται τὸν βαθὺν ὕπνον του, ἕως οὗτου ἀντηχήσῃ ἡ σάλπιγξ τῆς ἀναστάσεως.

2. Κατακόμβες ὑπάρχουν καὶ ἄλλοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ρώμη. Μεγάλες κατακόμβες εὐρίσκονται καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἰταλίας, καὶ μάλιστα στὴ νῆσο Μάλτα, στὴ Νεάπολι, στὸ Παλέρμο καὶ κυρίως στὶς Συρακοῦσες. Ἀξιόλογες κατακόμβες σώζονται καὶ στὴν ἑλληνικὴ νῆσο Μῆλο καὶ σπουδαιότατες ἦταν καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, ποὺ κατεστράφησαν τώρα τελευταίως. Πολλὲς μικρὲς κατακόμβες, ἰδίως ὑπόγειοι κρύπται, εὐρίσκονται στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴν Βόρειο Ἀφρική. Στὴν Καρχηδόνα, στὴν Παλαιστίνη, στὴ Συρία, στὴ Λυκαονία τῆς Μ. Ἀσίας, ἀνεκαλύφθησαν πλῆθος τάφων καὶ νεκρικὰ συγκροτήματα. Στὴ Λιβυκὴ ἔρημο ὑπάρχουν ἐκτεταμένα νεκροταφεῖα τῆς Πανοπόλεως, τῆς Ἀντινόης καὶ τοῦ Ἑσθνέ. Ἐπίσης στὸ Μπαουίτ καὶ Μπαγκαουάτ.

Σὲ ὅλες ὁμως αὐτὲς τὶς χῶρες δὲν ὑπάρχουν τὰ τεράστια ὑπόγεια συμπλέγματα ποὺ ὑπάρχουν στὴ Ρώμη. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς αὐτὲς κυρίως θὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν στὴ μικρὴ αὐτὴ μελέτη. Ἄλλως τε αὐτὲς ἔχουν ἐρευνηθῆ καὶ μελετηθῆ συστηματικώτερα καὶ μᾶς ἔδωσαν τὰ πλέον περιεργὰ καὶ ζωντανὰ κειμήλια γιὰ τὴν ἀναπαράστασι τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων.

Κατὰ τὸν ἰσχύοντα ρωμαϊκὸν νόμον τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, ἀπηγορεύετο ἡ ταφή τῶν νεκρῶν μέσα στὶς πόλεις. Καὶ οἱ τάφοι τῶν εἰδωλολατρῶν ἦταν ἔξω ἀπὸ τὸ Αὐθρηλιανὸν τεῖχος. Ἐκεῖ λοιπὸν κατεσκεύασαν καὶ οἱ Χριστιανοὶ τοὺς δικούς

(1) H. Leclercq, Manuel d'archéologie chrétienne. Paris 1907, τόμ. 1ος σ.λ. 217.

(2) Ἐκκλησ. ἱστ. I. VII, CXI. P. G. τ. XX, 665.

των, στὰ βάρη ὅμως τῆς γῆς. Τὸ γύρω ἀπὸ τὴν πόλι ἔδαφος εἶναι σακαμμένο πρὸς ὄλες τὶς κατευθύνσεις καὶ ἀνυπολόγιστος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν κοιμητηρίων, πού σχηματίζουν μιὰ κυκλικὴ ὑπόγειο ζώνη γύρω ἀπὸ τὰ τεῖχη καὶ περιβάλλουν τὴν ὑπέρογο αἰωνία πόλι.

Ὅλο αὐτὸ τὸ ὑπόγειο συγκρότημα τῶν κατακομβῶν περιλαμβάνει περίπου 60 κοιμητήρια, τὸ ἓνα ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ λαξευμένα στὸν μαλακὸ πωρόλιθο. Κάθε κατακόμβη ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα σωστὸ λαβύρινθο ὑπογείων στοῶν, πού προχωροῦν βαθειὰ εἰς τὸ βάθος ἐνὸς λόφου ἢ ἐνὸς βουνοῦ καὶ πού στὸ τέλος τῶν ἀνοίγονται ἄλλες στοές. Κι' αὐτὲς πάλι διακόπτονται ἀπὸ ἄλλες κἀθετες κι' ἐκείνες ἀπὸ ἄλλες, οὕτως ὥστε σχηματίζεται ἓνα πραγματικὸ ἀδιέξοδο, ὅπου θὰ ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ χαθῆ κανεῖς—χωρὶς καμμιά ἐλπίδα ὅτι θὰ ξανατίκτουσε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας—ἂν δὲν εἶχε ὁδηγὸ ἢ ἂν δὲν ἐγνώριζε καλὰ τὸν ὑπόγειο αὐτὸ λαβύρινθο.

Τὸ καταστρεπτικὸ πέρασμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ χρόνου ἔχει ἀφήσει τὶς κατακόμβες τῆς Ρώμης σὲ μιὰ σχετικῶς καλὴ κατάστασι, ἂν τὶς συγκρίνωμε μὲ τὶς κατακόμβες ἄλλων χωρῶν.

Μετὰ τὴν πρώτην τυχαία ἀνακάλυψι τῶν κατακομβῶν ἀπὸ τὸν Antoine Bosio, πού ἀφιέρωσε σαράντα χρόνια τῆς ζωῆς του στὴ μελέτη τῶν κατακομβῶν,—κατ' ἄλλους ἀπὸ τὸν σύγχρονο τοῦ Bosio, Philippe Néri—ἡ ἔρευνα τῶν ὑπογείων κοιμητηρίων, σχεδὸν ἐγκατελείφθη πάλι. Καὶ μόνο κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος ἀρχίζει μιὰ καινούρια περιόδος συστηματικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεῦνης τῶν κατακομβῶν μὲ τὶς ἐργασίας τοῦ P. Marchi, πού εὐτύχησε νὰ ἔχῃ μαθητὴ τὸν J. B. De Rossi, τὸν σπουδαιότερο καὶ συστηματικώτερο ἐρευνητὴ τῶν αἰωνίων νεκροπόλεων τῆς Ρώμης⁽³⁾.

«Στὸν De Rossi—κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Marucchi—ἦταν προωρισμένο νὰ ἀνακαλύψῃ τὸν μίτον τῆς Ἀριάδνης, ὁ ὁποῖος

θὰ τὸν ὠδηγοῦσε, μέσα στὸν σκοτεινὸ λαβύρινθο τῶν ὑπογείων νεκροπόλεων, ἕως τὰ ἄλλοτε λατρευόμενα ἱερά». Ἐστήριξε κυρίως τὶς ἔρευνές του γιὰ τὴν ἀνακάλυψι ὄλων τῶν ὑπογείων κρυπτῶν—ἀφοῦ ἐμελέτησε συστηματικὰ τὰ διάφορα «ὀδοιπορικὰ» (τὰ περιφῆμα itineraia) τῶν παλαιῶν προσκυνητῶν—ἐπάνω στὰ ἐρείπια τῶν «εὐκτηρίων οἰκῶν» ἢ τῶν «μαυσωλείων», πού ὑπῆρχαν—κατὰ τὶς μαρτυρίες τῶν «ὀδοιπορικῶν»—ἐπάνω ἀπὸ κάθε κατακόμβη, ἀκριβῶς στὴν εἰσοδὸ τῆς, καθὼς καὶ σὲ ἀρκετὰ ἄλλα ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ κριτήρια. Ὁ De Rossi ὀνομάζει τὰ ἱτινερὰ «τοπογραφικὸ κλειδί τῶν ὑπογείων τάφων τῶν μαρτύρων»⁽⁴⁾.

Ἐπὶ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια ἐργάσθηκε ὁ De Rossi σκληρά, ἀλλὰ μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ εὐλάβεια. Καὶ οἱ ἔρευνές του στεφανώθησαν μὲ τὰ πύθ λαμπρὰ ἀποτελέσματα, ἀπὸ ὅσα ἐπέτυχε ποτὲ ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη: Ἐφερε εἰς φῶς τὰ σπουδαιότερα μνημεῖα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὶς αἰώνιες παρακαταθήκες τῆς μαρτυρικῆς ζωῆς τῶν πρώτων Χριστιανῶν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν πολυετῶν ἀνασκαφῶν τὰ ἐδημοσίευσε ὁ De Rossi στὸ τρίτο μνημειῶδες σύγγραμμά του: «Roma sotterranea». Θὰ ἦταν ἐντελῶς περιττὸ νὰ τονίσῃ κανεῖς—ὅπως γράφει καὶ ὁ Marucchi—τὴν ἀνυπολόγιστὴ ἀξία αὐτῶν τῶν ἀνασκαφῶν⁽⁵⁾. Ἡ σπουδαιότης ὅμως τῆς ἐρεῦνης τῶν κατακομβῶν δὲν σταματᾷ μόνον εἰς τὴν ἀδιαφιλονείκητον πρόοδον τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας. Ἡ ἱστορία τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἐπωφελήθη ἀκόμη περισσότερο ἀπὸ τὶς ἀνακαλύψεις αὐτῆς. Ἐὰν οἱ διάφοροι ἐκρίπτες—τὸ στόλισμα τῶν κατακομβῶν τῆς Ρώμης—ἀποτελοῦν πάλι σήμερα τὰ «ἀναστηλωθέντα κέντρα τῆς ἀρχαίας λατρείας»,—οἱ ἐνεπίγραφες πλάκες πού ἔφρασαν τὰ στόμια τῶν τάφων καὶ τὰ σπασμένα μάρμαρα εἶναι σὰν ἓνα ἀνοικτὸ βιβλίον, «ὅπου διαβάζομε, σὲ μνημειῶδη χαρακτῆρα, τὴν ἀυθεντικὴν καὶ ἐνδοξὴν ἀφήγησιν τοῦ ἀγῶνος τῶν

(3) Horace Marucchi, *Éléments d'archéologie chrétienne, II Itinéraire des catacombes*, σελ. 13.

(4) Roma Sotterranea τ. I, σελ. 148.

(5) *Éléments d'archéologie chrétienne*, σελ. 14.

τριῶν πρώτων αἰώνων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ Χριστιανισμὸς ἐβγήκε θριαμβευτής, γιὰ νὰ ἐξαπλωθῆ παντοῦ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμῳ»⁽⁶⁾.

Γιὰ τὸν πρώτο διωγμὸ πολλὰ στοιχεῖα μᾶς δίνει τὸ κοιμητήριο τῆς ἁγίας Δομιτίλλης καὶ τῆς ἁγίας Πρισκίλλης. Μέσα στὸ πρώτο ξαναβρίσκομε τὴν ἀνάμνησι τῶν ἁγίων Νηρέως καὶ Ἀχιλλέως, καθὼς καὶ τῶν πρώτων Χριστιανῶν μελῶν τῆς ἐνδόξου οἰκογενείας τῶν Φλαβίων. Τὸ δευτερον μᾶς διέσωσε ἐκτὸς ἀπὸ ἕνα πλῆθος ἀναμνήσεων τῆς ἀμέσως μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ἐποχῆς, τὸν τάφο τοῦ Ἀκιλίου Γλαβρίωνος, περιφήμου ὑπάτου, ποὺ ἐμαρτύρησε τὸ 95 μ. Χ. Ἀπὸ τὸν διωγμὸ ποὺ διήρκεσε ἀπὸ τὸ 164-177, μὲ τις τρομερὲς σφαγές του, ἔχομε τις κρύπτες δυὸ γνωστῶν Χριστιανῶν ἡρωίδων, τῆς Φελικιτάτης καὶ τῆς Καικιλίας. Τὸ περίφημο καὶ σεβαστὸ κοιμητήριο τῶν παπῶν, παρὰ τὴν Ἀπτίαν ὁδόν, μᾶς διηγεῖται τοὺς διωγμοὺς τοῦ 3ου αἰῶνος. Μποροῦμε νὰ διαβάσωμε ἐπάνω στὰ μάρμαρα του τις ἐπιγραφές τοῦ Φαβίου, τοῦ Κορνηλίου κ.ἄ. Καὶ στοὺς τοίχους τῆς κρύπτης ὑπάρχουν οἱ ἐπικλήσεις πρὸς τὸν πάπα Σίξτο II, ποὺ ἐθανατώθη μαζὶ μὲ τοὺς διακόνους του κοντὰ στὸ θυσιαστήριο κατὰ τις αἱματηρὲς ἡμέρες τοῦ Βαλεριανοῦ.

Ὁ διωγμὸς τοῦ Διοκλητιανοῦ ὑπῆρξε ἡ τελευταία πρᾶξις αὐτῆς τῆς μεγάλης τραγῳδίας. Μαζὶ μὲ πολυάριθμους τάφους ἀγνωστῶν μαρτύρων ἔχομε τις κρύπτες τοῦ Πέτρου καὶ Μαρκελλίνου, τοῦ πάπα καὶ ἁγίου Μαρκελλίνου στὴν ὁδὸ Σαλάρια, τοῦ Γάϊου καὶ τοῦ Εὐσεβίου στὴ κατακόμβη τοῦ ἁγίου Καλλίστου, τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Μαρκελλιανοῦ κοντὰ στὴν Ἀρντεατίνια ὁδὸ.

3. Ἄν ἀφήσωμε λοιπὸν πίσω μας τὰ τεῖχη τῆς Ρώμης, βαδίζοντας ἀνάμεσα σὲ κατάφυτες ἐκτάσεις θὰ φθάσωμε στὴν εἴσοδο τῆς πρώτης κατακόμβης. Σὴν ἀρχὴ τοῦ πρώτου διαδρόμου, μέσα σ' ἕνα κοίλωμα τοῦ τοίχου, βρίσκονται λυχνίες πολλές. Ἄς ἀνάψωμε μία καὶ στὸ ἀβέβαιο φῶς τῆς ἅς προσπαθῆσωμε νὰ τις γνωρίσωμε καὶ νὰ ζήσωμε τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς των

μὲ τὴν ἀνάμνησι καὶ τὴν καρδιά:

Σὲ μερικὲς κατακόμβες—ιδίως κατὰ τὰ πρώτα χρόνια, πρὶν ἀρχίσουν οἱ τρομεροὶ διωγμοί—ἡ κυρία εἴσοδος ἦταν ἕνας τάφος ὁρατός. Ἔνα *memorium*. Μπαίνομε στὸν προθάλαμο, τὸ αἶθριον (τὸ atrium τῶν Ρωμαίων). Γύρω-γύρω μαρμάρινα ἐδώλια χρησίμευαν γιὰ ν' ἀναπαύωνται οἱ προσκυνηταὶ τῶν νεκρῶν μαρτύρων, πρὶν ἀρχίσουν τὴν κήθοδο, μετὰ τὴν κοπιαστικὴ πορεία. Κοντὰ στὸ αἶθριον ἦταν τὸ *τρικλίνο*, τὸ δωμάτιο τὸ προωρισμένον γιὰ τὰ νεκρικὰ δεῖπνα, τὶς περιφημὲς «ἀγάπες» τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Ἀφοῦ κατέβουμε μιὰ ἤρεμη κατωφέρεια ἢ κλίμακα, ποὺ προχωρεῖ πρὸς τὸ βάθος τῆς γῆς, φθάνομε στὴν ἀρχὴ ἑνὸς μακροῦ καὶ στενοῦ διαδρόμου. Εἶναι σκαμμένος στὸν μαλακὸ πωρόλιθο τοῦ ἐδάφους καὶ ἔχει συνήθως πλάτος ἑνὸς μέτρου καὶ ὕψος κατὰ τι μεγαλύτερον ἀπὸ τὸ ἀνάστημα ἑνὸς ἀνδρός. Ἡ στέγη εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλαφρῶς θλωτῆ, σὰν ἀνοικτὸ ἀέτωμα. Τὴν μονοτονία τῶν μακρῶν, ἀτελειῶτων διαδρόμων, διακόπτουν πολὺ συχνὰ ἀνοίγματα μὲ σκάλες ἀνόδου ἢ καθόδου, ποὺ ὀδηγοῦν σὲ ἄλλους ὑπογείους ὁρόφους. Συνήθως ὅμως πόρτες ἐδαιτέρων δωματίων, διακόπτουν τὸ μῆκος τῶν στοῶν. Τὰ δωμάτια αὐτά, τὰ *cubicula*, ὅπως ὀνομάζονται, εἶναι νεκρικὰ δωμάτια, ἢ μᾶλλον οἰκογενειακοὶ τάφοι. Ἄλλοτε εἶναι τετράγωνα, ἄλλοτε ὀρθογώνια ἢ πολυγωνικά, μὲ στέγη θλωτῆ ἢ σὲ σχῆμα σταυροθολίου. Οἱ τοῖχοι συχνὰ εἶναι διακοσμημένοι μὲ πολύχρωμα μάρμαρα ἢ μὲ νωπογραφίες, ἢ μὲ ἔκτυπον ἀνάγλυφον διακόσμησιν. Ἀρκετὰ νεκρικὰ δωμάτια, ὅπως κάποτε καὶ οἱ στοές, ἔχουν στὴν ὀροφὴ ἕνα ἀνοίγμα, ποὺ ἔφθανε μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς: Εἶναι τὰ λεγόμενα *lumina* (=φωταγωγοί), ποὺ χρησίμευαν γιὰ τὴν ἐξαγωγή τῶν χρωμάτων καὶ γιὰ ἀερισμὸ καὶ φωτισμὸ, ιδίως στὶς μεγάλες πλατεῖες ὅπου συγκεντρώνονταν πολλοὶ Χριστιανοί. Πολὺ συχνὰ ἀπὸ τοὺς φωταγωγοὺς αὐτοὺς κατέβαζαν καὶ τοὺς νεκροὺς μάρτυρας ἢ βαρεῖες, μαρμάρινες σαρκοφάγους, ποὺ ἦταν ἀδύνατο νὰ μεταφερθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀτελειώτους, στενοὺς διαδρόμους. Τὰ *cubicula* ἀνῆκαν στὶς ἐπιφανεῖς καὶ

(6) Marucchi, *ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 15*

πλούσιες χριστιανικὲς οἰκογένειες τῆς Ρώμης. Οἱ πτωχότεροι ἐθάπτοντο στοὺς διαδρόμους, χωρὶς ὅμως καθόλου νὰ εἶναι αὐτὸ κακόν. Εἶναι σὺνήθης τὸ φαινόμενον μέσα στὶς κατακόμβες νὰ εἶναι ἐνταφιασμένη μιὰ πτωχὴ δούλη στὸ πλευρὸν τῆς ρωμαίας ἐνδόξου κυρίας τῆς.

Στὰ τοιχώματα τῶν στοῶν καὶ τῶν διαδρόμων, καθὼς καὶ στὰ τοιχώματα τῶν δωματίων, εἶναι σχαμμένοι οἱ τάφοι, οἱ λεγόμενοι loci ἢ loculi. Μερικοὶ χωροῦν καὶ δυὸ καὶ τρία σώματα νεκρῶν μαρτύρων, ὅποτε ὁ τάφος αὐτὸς λέγεται locus bisomus, trisomus. Ὅταν ἡ λύσσα καὶ ἡ μανία τῶν διωγμῶν ἐμαίνετο καὶ τὰ τοιχώματα ἐγέμιζαν ἀπὸ νεκροὺς μαρτύρων, τότε ἔσκαβαν τάφους καὶ στὸ ἔδαφος τῶν στοῶν (7). Στὸς πλουσιότερους τάφους τοποθετοῦσαν σαρκοφάγους πηλίνους ἢ μαρμάρινους, ἀκόμη καὶ ἀπὸ πολύτιμα μάρμαρα. Συνήθως ἐφρασαν τὸ ἄνοιγμα τοῦ τάφου μὲ μαρμάρινη πλάκα ἢ, στοὺς πῶ πτωχοὺς, μὲ ἐλαφρὸ τοῖχο ἀπὸ πλίνθους. Στὴν πλάκα ἐπάνω ἢ στὴν τοιχοδρομία τοποθετοῦσαν μιὰ μικρὴ πινακίδα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀποθανόντος καὶ κάποτε καὶ τὴν ἡλικία του ἢ τὴν ἡμερομηνία τοῦ μαρτυρίου του. Ἐπάνω τὸν κοπὸ ἐλίχρισμα χάρασσαν διάφορα χριστιανικὰ σύμβολα ἢ σημεῖα μὲ μιὰ ἀπλὴ διακόσμηση, ὅπως θὰ γραφῆ στὴν συνέχεια. Τέλος, μέσα στοὺς τάφους ἐναπέθεταν διάφορα μικρὰ ἀντικείμενα, εὐτελεῖ ἢ πολύτιμα, ἀναλόγως τοῦ νεκροῦ: πηλίνα ἢ ἀλαβάστρινα μικρὰ ἀγγεῖα, δακτυλίδια, μέταλλα, νομίσματα κ.ἄ. Συνήθως οἱ τάφοι εἶναι διατεταγμένοι εἰς τρεῖς καὶ τέσσαρες ἐπαλλήλους σειρὰς καὶ τὸ συνηθέστερον σχῆμα των—χαρακτηριστικὸ τῶν κατακομβῶν—εἶναι νὰ ἔχουν στὸ ἐπάνω μέρος μιὰ ἀψιδωτὴ κοιλότητα, ὅποτε ὁ τάφος αὐτὸς λέγεται arcossolium, (arcus=τόξον) (8).

Σήμερα οἱ πλάκες καὶ οἱ πλίνθοι, πού ἔφρασαν τὰ στόμια τῶν τάφων, ἔχουν πέσει καὶ μποροῦμε ἐλεύθερα νὰ διακρίνω-

με στὸ βάθος ἓνα μικρὸ σωρὸ σκόνης. Οἱ δέκα ἔξι, δέκα ἑπτὰ καὶ δέκα ὀκτῶ αἰῶνες, πού ἔχουν κυλῆσει ἀπὸ τότε, αὐτὸ μονάχα ἄφησαν ἀπὸ τὰ βασανισμένα σώματα τῶν ἡρώων μαρτύρων.

4. Ὁ κύριος προορισμὸς τῶν κατακομβῶν—ιδίως κατὰ τὰ πρῶτα χρόνια τῆς χριστιανικῆς περιόδου—ἦταν γιὰ τὴν ταφή τῶν μαρτύρων. Ἄλλ' οἱ τόποι αὐτοὶ τῶν νεκρῶν συνδέονται ἀμέσως—ἤδη ἀπὸ πολὺ ἔνωρίς—μὲ τὴν χρησιμοποίησίν των καὶ ὡς τόπων συγκεντρώσεων τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Λίγο ἀργότερα, ἀπὸ τὸν 3ον αἰῶνα οἱ κατακόμβες ἔγιναν καὶ τόποι ἱεροτελεστίας. Ἀνάκθεν ὑπῆρχε ἡ συνήθεια νὰ λαμβάνουν οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ τὴν θεία Κοινωνία κοντὰ στοὺς τάφους τῶν μαρτύρων. Ἐκεῖ ἐπίσης συνηθοῦντο καὶ γιὰ κοινὴ προσευχὴ, ἰδίως ὅταν ἤθελαν νὰ ἐορτάσουν τὰ «γενέθλια» τοῦ μάρτυρος. Καὶ γενέθλιος ἡμέρα γιὰ τοὺς Χριστιανούς ἦταν ἡ ἡμέρα τοῦ μαρτυρίου των, ἡ ἡμέρα «τῆς μεταστάσεως των ἀπὸ τῶν φθαρτῶν εἰς τὰ ἀφθαρτα, ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν εἰς τὰ αἰώνια». Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐχαρακτηρίζοντο ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτραις ὡς «γένους λαθραῖον καὶ φεῦγον τὸ φῶς» (9). Ὅταν ἀργότερα οἱ διωγμοὶ καὶ τὸ ἄσπονδο μῖσος τῶν εἰδωλολατρῶν ἔδιωξαν τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας καὶ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, οἱ Χριστιανοὶ κατέφυγαν μέσα στὰ σπλάγγνα τῆς, «ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς» καὶ μέσα στὴ βουβὴ γαλήνη τῶν τάφων, μακρὰ ἀπὸ τὰ βέβηλα μάτια τῶν εἰδωλολατρῶν, τελοῦσαν τὶς ἱερὰς ἀκολουθίας των.

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, γεννήθηκε φυσικὰ ἡ ἀνάγκη τῆς δημιουργίας ἑνὸς ἰδιαιτέρου χώρου, εἰδικῶς διαρρυθμισμένου γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ, τῆς λατρείας. Κι' ἔτσι προῆλθαν οἱ κρύπτες ἢ τὰ παρεκκλήσια. Στὸ βάθος τοποθετοῦσαν τὴν Ἁγία Τράπεζα γιὰ τὴν τέλεσι τῆς θείας λειτουργίας—συνὰ γιὰ Ἁγία Τράπεζα χρησιμοποιοῦσαν τὴν μαρμάρινη σαρκοφάγο ἑνὸς μεγάλου ἡρώος τῆς πίστεως.

(7) Oscar Wulff, *Altchristliche und Byzantinische Kunst*, τ. I σελ. 38.

(8) Γ. Σωτηρίου, *Χριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ ἀρχαιολογία*, Ἀθήναι 1942, σελ. 42.

(9) «Latebrosa et lucifuga natio» (Minucius Felix).

Οἱ πολυπληθεῖς αὐτὲς συγκεντρώσεις τῶν πρώτων Χριστιανῶν μέσα στὰ ὑπόγεια αὐτὰ καταφύγια τῆς νέας θρησκείας, ἔγιναν ἀφορμὴ πολλῶν τραγικῶν δραμάτων, κατὰ τὴν διάρκειά σκληρῶν διωγμῶν, ποὺ παίχθηκαν μὲ σκηνικὰ τοὺς τάφους τῶν σκοτεινῶν στοῶν. Ἐπιγραφές, ποὺ βρέθηκαν μέσα στὶς κατακόμβες, μᾶς διεφύλαξαν ζωντανὴ τὴν ἀνάμνησι τῶν αἱματηρῶν αὐτῶν δραμάτων. Ἐπὶ ἀρκετοὺς αἰῶνες, μεταγενέστερες γενεές Χριστιανῶν ἔδειχναν σὲ ἀρκετὲς κατακόμβες τοὺς τόπους, ὅπου δεκάδες Χριστιανοὶ εἶχαν εὐρεῖ ὁμαδικὸ θάνατο ἀπὸ ἀσφυξία καὶ πείνα: Ἀγροῖκά ρωμαϊκὰ στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα—κατόπιν προδοσίας—στὴν ἱερώτερη ὥρα τῆς χριστιανικῆς λατρείας, ὅταν ὄλων τῶν Χριστιανῶν ἡ προσοχὴ ἦταν συγκεντρωμένη στὴν τέλεσι τοῦ Μυστηρίου τῶν μυστηρίων, ἔφρασαν τὴν εἴσοδο τῶν κατακομβῶν καὶ ἄναβαν ἐκεῖ φωτιά.

5. Ὅταν ὁ νέος ὑπόγειος ὄροφος γέμιζε—καὶ συνέβαινε πολὺ τακτικὰ νὰ γεμίξη, ἰδίως σὲ κάθε νέο ξέσπασμα διωγμοῦ—τότε ἀντὶ νὰ ἐλεπτείνου τοὺς διαδρόμους σὲ ἔκτασι, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἦταν πάντοτε εὐκόλο λόγῳ τοῦ ἐδάφους, προχωροῦσαν εἰς βάθος καὶ ἔσκαβαν νέον ὑπόγειο ὄροφο, ἀκόμη βαθύτερα. Καὶ ἔχομε ἔτσι τὸ φαινόμενο τῶν κατακομβῶν μὲ τρεῖς, τέσσαρες καὶ πέντε ὑπαλλήλους ὀρόφους, ὅπως εἶναι ἡ περιφνημὴ κατακόμβη τοῦ ἀγίου Καλλίστου, στὴν Ἀπλία ὁδὸ, ποὺ χρονολογεῖται πιθανῶς ἀπὸ τὸν 1ον αἰῶνα. Τὸ ὄνομά της ὁμως τὸ ἐπῆρε στὶς ἀρχὲς τοῦ 3ου αἰῶνος, ὅταν ἐτάφη ἐκεῖ ὁ πάπας Κάλλιστος, ποὺ ἐμαρτύρησε τὸ 222 ἐπὶ Σεβή-

ρου⁽¹⁰⁾. Ὁ πρώτος ὄροφος εἶναι σκαμμένος σὲ βάθος 7-8 μ. κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Καὶ ὁ πέμπτος φθάνει στὰ 25 μ. βάθος. Ἡ κατακόμβη αὐτὴ εἶναι ἀπὸ τὶς πλέον ἀξιόλογες, γιατί ἐκεῖ βρίσκεται τὸ περίφημο παρεκκλήσιο τῶν παπῶν, ὅπου ἐτάφησαν δεκατρεῖς μάρτυρες πάπαι, μέχρι τοῦ ἔτους 260. Τὸν 4ον αἰῶνα ὁ πάπας Δαμάσιος, ἀνενέωσε τὶς ἐπιγραφές, ποὺ μᾶς ἔδωσαν πολὺτιμες πληροφορίες.

Ἡ συνολικὴ ἔκτασις τῶν κατακομβῶν εἶναι δύσκολο—ἂν ὄχι ἀδύνατο—νὰ καθορισθῇ μὲ ἀκρίβεια, ἔξ αἰτίας τῶν δαιδαλικῶν διαδρόμων των. Γενικῶς ὁμως θὰ μπορούσε νὰ γραφῇ, ὅτι ἡ περιοχή τῶν 60 γνωστῶν κατακομβῶν τῆς Ρώμης εἶναι περὶπου 3.500 τ. χλμ. Καὶ ἂν ὑπολογίσῃ κανεὶς ὅτι σὲ κάθε κατακόμβῃ ἔχομε δύο ἕως πέντε ὀρόφους, τότε τὸ ἀνάπτυγμα ὄλων αὐτῶν τῶν στοῶν καὶ τῶν διαδρόμων, ἂν τοὺς τοποθετούσαμε σὲ εὐθεῖα γραμμὴ, θὰ ἔφτανε τὰ 1.000 χλμ.

Ἡ καταπληκτικὴ αὐτὴ ἔκτασις τῶν τάφων ἀποδεικνύει πολὺ παραστατικὰ τὴν μεγάλη ἐξάπλωσι καὶ διάδοσι τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴν Ρώμη κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας, τοὺς αἰῶνας τῶν διωγμῶν καὶ τῶν μαρτυρίων. Μέσα στὶς μεγάλες αὐτὲς ὑπόγειες νεκροπόλεις ὑπολογίζεται—κατὰ τὸν P. Marchi—ὅτι ὑπάρχουν ἑξῆ ἑκατομμύρια τάφοι καὶ ὅτι πολὺ ἀκόμη περισσότεροι εἶναι οἱ Χριστιανοὶ ποὺ κοιμούνται μέσα σ' αὐτὲς τὸν αἰῶνιο ὕπνο, περριμένοντας τὸ ἐγερτήριον σάλπισμα τῆς ἀναστάσεως. (Συνεχίζεται) ΑΓΓΕΛΙΝΑ ΛΕΚΑΠΗΝΟΥ

(10) Hor. Marucchi, *ἔ. ἀν. σελ. 134.*

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

Εἰρηνικὰ κι' ἀνώδυνα εὐδόκησε, Κύριε,
ἢ στερνή μου νὰ κυλίση ἔσπερα.

Ἀπέριττη μιὰ μικρὴ κάμαρα
κι' ἀπόμακρη,
ποὺ τῆς στοργῆς Σου ὁ ἥλιος νὰ λούξη,
τὸ ἀμαρτωλὸ νὰ στεγάσῃ κορμὶ μου.

Οἱ θύμησες
χλωμά καντήλια στοὺς τοίχους νὰ καίν

καὶ κεριά, μὲ πύρινες γλῶσσες, τὰ πάθη
νὰ ἱστοροῦν τὴ ζωὴ μου.

Προσευχὴ τῆς ὀδύνης ἀναμέλπουν τὰ πι-
[κρὰ χεῖλη ἀπόψε.
Ἡ νύχτα εἶναι ἀτέρμονη κι' ὁ πόνος μου
|βαθός.

ΝΙΚΟΣ ΤΟΥΤΟΥΝΤΖΑΚΗΣ

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Α'.

Ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία σὲ κορίτσια πού ἐργάζονται σὲ σπίτια ὑπηρετίσσαι, νὰ γράψουνε μιὰ ἐκθεσι ἀπ' τὴν ἐργατικὴ ζωή τους. «Μιὰ μέρα, γράφει μία, εἴμαστε στὴ Γλυφάδα, εἶχα πάει γιὰ μπάνιο. Στὸ ἴδιο μέρος ἦλθε καὶ κάθησε καὶ μιὰ κοπελλίτσα, πωλήτρια σὲ κατάστημα. Γνωριστήκαμε καὶ γίναμε φίλες. Τώρα οὔτε μοῦ μιλάει. Καὶ νὰ γιατί. Γύριζα ἕνα πρωτὶ ἀπὸ τὰ ψώνια καὶ τὴν συναντῶ στὸ δρόμο καὶ μοῦ κάνει αὐτὴ τὴν ἐρώτησι: «Ἐργάζεσαι σὲ σπίτι;» Ναι, τῆς ἀπαντῶ. «Ἐ, αὐτὸ ἦταν. Ἀπὸ τότε οὔτε καλημέρα δὲν μοῦ λέει. Ἀλήθεια, πόσο προσβλητικὸ εἶναι γιὰ μερικοὺς νὰ καταδέχονται νὰ μιλᾶνε σὲ μιὰ ὑπηρετρία!»

«Στὸ σπίτι, πού ἐργαζόμουνα, γράφει μιὰ ἄλλη, ἑπτὰ χρόνια σκληρὴ δουλειά, δὲν θυμᾶμαι νὰ ἀρρώστησα ποτὲ καὶ νὰ μοῦ εἶπαν μείνε στὸ κρεβάτι γιὰ νὰ γίνης καλά. Καὶ ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας μου τῶν ἑπτὰ χρόνων ἦτανε μηδέν. Ἐργάσθηκα σὲ τέσσερα ἄλλα σπίτια καὶ ἐκεῖ βρῆκα τὴν ἴδια ἀδιαφορία καὶ ἐκμετάλλευσι καὶ μόνο ἀγάπη δὲν βρῆκα ποθενά. Ἡ ἀπονιά καὶ ἡ περιφρόνησι πού εἶδα παντοῦ μ' ἔκαναν νὰ μὴν ἔχω ἐμπιστοσύνη σὲ κανέναν. Φοβᾶμαι τοὺς ἀνθρώπους. Νομίζω πὼς ὅλοι θέλουν τὸ κακό μου. Ἐκεῖ πού ἐργάζομαι τώρα μοῦ λέν πὼς μ' ἀγαπᾶνε, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν τὸ πιστεύω, οὔτε θὰ τὸ πιστέψω ποτέ».

Σὲ μιὰ ἄλλη ἐκθεσι, ἕνα ἄλλο κορίτσι τελειῶς ὀρφανὸ καὶ ἀπροστάτευτο, γράφει: «Ἀπὸ ἔξι χρόνων με πῆραν σ' ἕνα σπίτι, πού πέρασα μαρτυρικὴ ζωὴ. Ἔμεινα ἐκεῖ ἕως τὰ δεκατρία χρόνια μου. Μὲ ἔβαζαν νὰ κάνω βαρεῖες δουλειές. Καὶ ἐπειδὴ δὲν μπορούσα μ' ἔδεσαν ἀλύπητα. Πὼς νὰ μπορῶ νὰ πλύνω τόσα ρούχα, δέκα χρόνων παιδί; Καὶ πὼς νὰ τριβῶ με τὴ βούρτσα ἔξι δωμάτια σὲ μιὰ μέρα; Ἀλλὰ καὶ τί νὰ

κάνω, ἀφοῦ στεκόντουσαν με τὴ βίτσα καὶ ἂν ἔκανα πὼς κάθομαι γιὰ νὰ ξεκουρασθῶ με ἀρχίζαν στὸ ξύλο; Πολλὲς φορὲς ἐζήτησα τὸ θάνατο ὅταν με κλείναν ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι, νύχτα, νὰ κοιμηθῶ στὸ δρόμο. Πόσες φορὲς ἐλιγοθύμησα ἀπ' τὸ πολὺ ξύλο! Κάποτε ἔφυγα κρυφὰ ἀπὸ τὸ σπίτι αὐτὸ γιὰ νὰ γλυτώσω καὶ γύριζα στὸ δρόμο. Ἐκεῖ ὅμως πού ἐγύριζα με βρῆκε ἕνας τύπος ζακοποιοῦ καὶ μοῦ ἐζήτησε νὰ πάω μαζί του. Ἐγὼ φοβήθηκα καὶ ἔφυγα, ἀλλὰ ἐκεῖνος με ἀκολούθησε. Γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπ' αὐτὸν γύρισα πάλι πίσω στὸ σπίτι. Τὸ ξύλο πού μοῦ ἔδωσαν δὲν λέγεται. Μὲ δέσαν σ' ἕνα δένδρο καὶ με χτυπούσαν ἀλύπητα με τὴ βίτσα. Ἄν δὲ με γλύτωνε μιὰ καλὴ γειτόνισσα, πού πάντα με λυπόταν, θὰ εἶχα πεθάνει ἐκεῖ πάνω στὸ δένδρο. Στὰ 13 χρόνια μου ἔφυγα κρυφὰ καὶ πάλι ἀπ' αὐτὸ τὸ σπίτι. Ἦτανε πιά ἀδύνατο νὰ μείνω, γιατί ὁ πατέρας τῆς κυρᾶς μου, ἕνας βρωμερὸς καὶ ἀνήθικος ἀνθρώπος, ἦρθε νὰ κατοικήσῃ μαζί τους καὶ ἐκινδύνευα τώρα ἀπ' αὐτόν. Ἐγύρισα πόρτα σὲ πόρτα ζητώντας σπίτι ἀλλὰ κανεὶς δὲ με δεχότανε στὰ χάλια ὅπου ἦμουνα. Ἔμεινα δύο μέρες νηστικὴ. Στὸ τέλος βρῆκα ἕνα σπίτι καὶ σώθηκα ἀπ' τοὺς κακοὺς καὶ ἀνήθικους αὐτοὺς ἀνθρώπους».

Στὶς ἐκθέσεις αὐτὲς φαίνονται καθαρὰ τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὸ δράμα τῆς ὑπηρετίας. Περιφρόνησις, ἐκμετάλλευσις, ἀπονιά. «Ὅλοι μας τὸ νοιώθουμε πὼς ἡ ὑπηρετρία βρῖσκεται σὲ μειονεκτικὴ θέσι μέσα στὴν κοινωνία, ἀκόμη καὶ ὅταν ἀνήκει στὴν κατηγορία ἐκείνων πού εἶναι «τύραννοι» τοῦ σπιτιοῦ».

Πρῶτα-πρῶτα δὲν ἔχει δικό της σπίτι, δική της οἰκογενειακὴ θαλωρῆ, ἕνα ἥσυχο καταφύγιο γιὰ νὰ ἀποσυρθῆ ὕστερα ἀπὸ τὶς ὥρες τῆς δουλειᾶς στὸ ξένο σπίτι. Δὲν ἔχει ὠρισμένες ὥρες ἐργασίας. Θὰ τῆς ζητήσουν τὶς ὑπηρεσίες τῆς ὅποια ὥρα

θέλουν. Και ενώ πρέπει να σηκωθεί πρωί-πρωί, δεν έχει και ώρισμένη ώρα που θα κοιμηθῆ. Πολλές φορές δεν έχει δικό της δωμάτιο και ἂν ἀκόμη ἔχη, θὰ εἶναι τὸ γνωστὸ δωμάτιο ὑπηρεσίας, ἕνα πατᾶρι σκοτεινὸ, ὅπου θὰ ἀναρριχᾶται μὲ ἀνεμόσκαλα ἢ θὰ ἀναγκάζεται νὰ μένη σκυφτῆ γιατί τὸ ταβάνι δὲν ἐπιτρέπει νὰ στέκη ὄρθια. Ἄλλὰ καὶ ἐκεῖ γιὰ νὰ εἶναι ἀσφαλισμένη θὰ πρέπῃ νὰ κλειδώνεται σὲ πολλές περιπτώσεις. Στὸ σπίτι πού ἐργάζεται, εἶναι ἕνα παράρτημα, χωρὶς νὰ ἔχη τίς χαρὲς τοῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου. Χάνει πολλὰς φορές καὶ τὰ λεπτά της, μισθοὺς ὀλόκληρης ζωῆς, γιατί δὲν εἶναι σὲ θέσι νὰ τὰ διεδικήσῃ καὶ δένεται μὲ ἀπατηλὲς ὑποσχέσεις γιὰ μελλοντικὴ ἀποκατάστασι, ἐνῶ συγχρόνως τῆς τορπιλίζεται καὶ κάθε τέτοια εὐκαιρία.

Συνήθως, ἡ ὑπρέτρια, ἔρχεται στὸ σπίτι ἕνα ἀγράμματο χωριατοκόριτσο μὲ μεγάλη κοινωνικὴ καὶ οἰκογενειακὴ διαφορὰ ἀπὸ τὸ νέο της περιβάλλον. Πετιέται ξαφνικὰ ἀπ' τὸ βουνὸ ἢ τὸ νησί μέσα στὴν πολυκατοικία. Τὴν δέχονται χωρὶς ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ τὴν ἀναπτύξουν καὶ νὰ τὴν καλλιεργήσουν ψυχικά. Ἄδιαφοροῦν καὶ τὴν περιφρονοῦν. Στὸ τέλος καταλήγει καὶ ἡ ἴδια νὰ περιφρονητῆ τὸν ἑαυτὸ της. Γεμίζει πίκρα γιὰ τὴν περιφρονημένη θέσι της μέσα στὴν κοινωνία καὶ ἀπ' αὐτὸ φθάνει πολλὰς φορές νὰ γίνεται τὸ εὐκολο θῦμα, καταρακιδάει σιγά-σιγά, γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ τέλος νὰ γίνῃ, ὄχι καὶ σπανίως, βορὰ τῆς σωματεμπορίας. Καὶ νὰ περιφρονητῆ τώρα βέβαια, πολὺ περισσότερο ἐκεῖ ὅπου κατήντησε.

Θὰ δοῦμε τώρα μιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ ἀντιμετωπισθῆ αὐτὸ τὸ δράμα. Θὰ δοῦμε πῶς τὸ εὐρύτερο ἔργο τοῦ Κατηχητικοῦ Σχολείου ἔδωσε τίς πρῶτες βοήθειες στὴν ὑπρέτρια, μὲ τὸ νὰ τῆς πολεμήσῃ τὴ μειονεκτικότητα, νὰ φέρῃ φῶς, δύναμι καὶ χαρὰ, νὰ δώσῃ στήριγμα γιὰ τὸν ἀγῶνα, κοντὰ στὸν Φίλο τῶν μικρῶν καὶ περιφρονημένων, μὲ τὴν ἴδρουσι τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου εργαζομένου κοριτσιοῦ.

Β'.

Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1943, στὸ ἐκκλησάκι

τοῦ Κανάρη στὴν Κυψέλη, μὲ ἑπτὰ κορίτσια στὴν ἀρχή, ἀρχίζει τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο εργαζομένου κοριτσιοῦ.

Ἀπὸ τὸν πρῶτο χρόνο τὰ παιδιὰ φθάσανε τὰ πενήντα, τὰ περισσότερα ὁμῶς τελείως ἀγράμματα, γι' αὐτὸ παράλληλα μὲ τὸ κατηχητικὸ μάθημα τοὺς γίνεται καὶ μάθημα γραμμάτων. Τὰ λιγοστὰ κορίτσια ἀκούγαν καθισμένα στοὺς πάγκους, πού ἐφρόντισε ἡ ἐφορεία τοῦ σχολείου νὰ φέρῃ καί, ὅταν τύχαινε νὰ εἶναι περισσότερα, καὶ στὰ πλαινὰ στασίδια. Μόνο στὸ στασίδι τοῦ Κανάρη, πού ἦταν ἀποκλεισμένο μὲ ἕνα τιμητικὸ κορδόνι, δὲν καθότανε κανεὶς. Μικρὸ τὸ ἐκκλησάκι, ἀλλὰ μὲ κάτι τὸ ιδιαίτερο. Γύρω-γύρω, στοὺς τοίχους ζωγραφισμένα δάφνινα στεφάνια μὲ τίς νίκες τοῦ πυρπολητῆ.

Τὸ μάθημα, φυσικά, γινότανε ἰδιότυπο, ὅπως τὸ ὑπαγόρευε ἡ σύνθεσις τοῦ σχολείου. Τὸ πρῶτο γράμμα τοῦ ἀλφαβήτου ἔμαθαν νὰ τὸ ἀναγνωρίζουν εὐκολά.—«Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γράμμα, παιδιὰ, ἀρχίζει μιὰ λέξι πού ὅλοι μας τὴ λαχταροῦμε καὶ ὅλοι μας τὴν ἔχομε ἀνάγκη».

—«Ἀγάπη», φώναζαν ὅλες μαζί.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο μάθανε καὶ τὰ 24 γράμματα καὶ δὲν ἐδυσκολεύθηκαν καθόλου νὰ μάθουν νὰ ἀναγνωρίζουν καὶ τὸ χι, γιατί ἀκούσαν πῶς ἀπ' αὐτὸ τὸ γράμμα ἀρχίζει ἐκείνη ἡ λέξις πού λέει γι' αὐτὸ πού νοιώθει ἡ κάθε μιὰ ψυχὴ ὅταν γνωρίσῃ τὸ Χριστό.

—«Χαρὰ», εἶπαν τότε ὅλες μαζί. Χρόνο μὲ τὸ χρόνο τὸ σχολεῖο ὄλο καὶ μεγάλωνε.

Πρῶτη, δευτέρα, τρίτη, φέτος καὶ τετάρτη τάξις. Τὰ μαθήματά του ἀπλᾶ.

«Πόσο χάρηκα, ὅταν μπόρεσα νὰ γράψω γράμμα μόνη μου στοὺς δικούς μου, ἐνῶ ἔως τώρα μοῦ τὸ ἔγραφαν ἄλλοι», λένε στὶς μικρὲς ἐκθέσεις πού κάνουν στὸ σχολεῖο.

Τὸ δεύτερο χρόνο, στὶς ἐξετάσεις, ἡ ἐφορεία χάρισε ἀπὸ ἕνα βιβλίο στὰ κορίτσια πού δὲν εἶχαν καμμιά ἀπουσία. Ὅσες ὁμῶς δὲν ἐπῆραν, λυπήθηκαν πάρα πολὺ. Γιὰ νὰ μποροῦν λοιπὸν ὅλες νὰ διαβάσουν τὰ καλὰ βιβλία ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ μιὰ βιβλιοθηκούλα τοῦ σχολείου. Ἀπὸ τότε στὴ λέσχῃ τῶν κατηχητικῶν σχολείων Κυψέλης

υπάρχει μια μικρή βιβλιοθήκη με λίγα βιβλία που δλο και αυξάνουν και με μια έτικεττα στο τζαμάκι της: «Βιβλιοθήκη κατηχητικού σχολείου εργαζομένου κοριτσιού».

Τόν τέταρτο χρόνο, οι εξετάσεις γίνανε μαζί με τὸ νέο σχολεῖο που εἶχε ἀρχίσει αὐτὸ τὸ χρόνο στὸν Ἅγιο Διονύσιο, στὸ Κολωνάκι, με πέντε παιδιὰ στὴν ἀρχὴ μὴ βροχερὴ ἡμέρα τοῦ Νοεμβρίου. Στὸ πρῶτο μᾶθημα τοὺς εἶχαν πεί, πὼς θὰ μάθουν ἓνα ἕμνο που ὅσο περνᾶει ὁ καιρὸς τόσο καὶ περισσότερο θὰ τὸν νοιώθουν. Τὸ «Ὅσοι θέλουνε χαρὰ...».

Καὶ πραγματικὰ στὶς εξετάσεις ἔπαλλαν με ὄλη τους τὴν καρδιά ὄχι μόνον τὰ κορίτσια τοῦ δευτέρου σχολείου που ἀπὸ πέντε εἶχαν γίνει τριάντα, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο σχολεῖα μαζί, τὸ «Ὅσοι θέλουνε χαρὰ κι' εὐτυχία στὴ ζωὴ τους, πρέπει ν' ἀγαπήσουνε τὸ Χριστὸ με τὴν ψυχὴ τους».

Καὶ στὸ νέο κατηχητικὸ τὰ περισσότερα παιδιὰ ἦσαν ἀγράμματα. Γι' αὐτὸ γίνεται κι' ἐκεῖ σχολεῖο γραμμάτων, με μιὰ τάξι στὴν ἀρχὴ καὶ τώρα τρεῖς.

Στὴν Κυψέλη, ὅσα παιδιὰ εἶχαν τρία συνεχῆ χρόνια, χωρίστηκαν ἀπὸ τὰ ἄλλα καὶ ἄρχισαν ν' ἀκοῦν μαθήματα Μέσου κατηχητικοῦ, πάντοτε με τὸν ἴδιο τρόπο καὶ γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ. Ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου, φῶς, ὁδηγὸς καὶ δύναμι γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ γιὰ τὴ νίκη. Μαθαίνουν ἔτσι νὰ πολεμοῦν τὸ αἶσθημα τῆς μειονεκτικότητος, νὰ βελτιώνουνε τὴ θέσι τους καὶ νὰ ἐπιδρῶνε εὐεργετικὰ καὶ στοὺς ἄλλους. Μαθαίνουνε ἀκόμη, πὼς ἡ ἀγάπη που θὰ νοιώθης γιὰ τοὺς ἀνθρώπους δὲν πρέπει νὰ γίνεται καὶ τὸ σκαλοπάτι γιὰ νὰ σὲ ἐκμεταλλεθοῦν, ὡστε ἀγάπη καὶ δύναμι νὰ εἶναι ἐνωμένα. Φωτίζονται καὶ ἔχουν ὄπλισμὸ γιὰ ν' ἀντιμετωπίζουνε τὴν ἀδικία καὶ νὰ μὴν εἶναι θύματα, ἀλλὰ καὶ οὔτε «τύραννοι», ἐκεῖ ὅπου τοὺς φέρονται καλά.

Στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴν πνευματικὴ τους καλλιέργεια τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο βρῖσκει πολλὲς δυσκολίες. Ἡ ψυχικὴ τους κατάστασι πρῶτα-πρῶτα, που φθάνει πολλὲς φορὲς μέχρι νοσηρότητος ἀπ' τὸ ξερρίζωμα τους ἀπὸ τὸ φυσικὸ περιβάλλον γιὰ καθένα, τὴν οἰκογένεια. Ἔτσι ὅσο καὶ σὲ εὐμενεῖς συνθήκες καὶ ἂν βρισκῶνται,

πάντοτε τὸ ξερρίζωμα αὐτὸ εἶναι ἓνα τραῦμα γιὰ τὴν ψυχὴ τους. Ὅστερα, ἡ ἔλλειψι μορφώσεως στὰ κορίτσια αὐτὰ δημιουργεῖ κινδύνους γιὰ παρερμηνεῖες καὶ ὑπερβασίες, καὶ μπορεῖ ἢ νὰ κάνουνε κατάχρησι δυνάμεως, που φέρνει στὴν ἀσυδοσία καὶ τὸ χειρότερο, που γίνεται ἀφορμὴ νὰ χάνουνε τὸ δίκιο τους, γιὰτὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, δίνουνε πάτημα στὸν ἄλλον νὰ δικαιολογῆ τις ἀδικίες που τοὺς κάνει, ἢ καὶ ἀκόμη νὰ δείχνουνε ὑπερβολικὴ αὐταπάρνησι σὲ περιπτώσεις που δὲν ὠφελεῖ καὶ ἔτσι νὰ δίνουν ἔδαφος γιὰ ἐκμετάλλευσι.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ κατηχητικοῦ σχολείου εργαζομένων εἶναι τὸ ἴδιο με τὰ ἄλλα σχολεῖα, προσαρμοσμένο ὅμως στὰ εἰδικὰ προβλήματα του. Καὶ τὰ προβλήματα αὐτὰ, που δὲν εἶναι λίγα οὔτε καὶ εὐκολα, παρουσιάζουν ἔντονα μιὰ καινούργια ἀνάγκη, τὴν ὁδηγία γιὰ τὸ συγκεκριμένο ζήτημα τὴν εἰδικὴ περίπτωσι τῆς κάθεμιᾶς. Γι' αὐτὸ ἀρχίζει στὴ Λέσχη τῶν κατηχητικῶν σχολείων Κυψέλης τὸν Ἰούνιο τοῦ 1948 τὸ ἐντεκντήριο τοῦ εργαζομένου κοριτσιού. Μιὰ φορὰ τὴν ἐβδομάδα τὸ καλοκαίρι καὶ κάθε δεκαπενθήμερο τὸ χειμῶνα.

Γ'.

Κάποτε ἐζητήθηκε ἀπὸ τὰ εργαζόμενα, νὰ γράψουνε μιὰ ἐκθεσι καὶ νὰ λένε τί νοιώθει ἡ καρδιά τους ὅτι θὰ ἔχαναν, ἂν ἔκλεινε τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο. Μία γράφει:

«Τὶ θὰ χάσω ἂν κλείσῃ τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο; Ὡ, δὲν ξέρω τί νὰ σᾶς πρωτοπῶ. Θὰ χάσω τὴ φωνηά μου, τὴν ἐλπίδα μου, τὴ χαρὰ μου, τὴν παρηγοριά μου. Καὶ με δυὸ λόγια που θὰ σᾶς πῶ τὰ εἶπα ὄλα. Θὰ χάσω τὸ τιμὸν τῆς ζωῆς μου».

Πραγματικὰ, με τις κατευνθύνσεις που παίρνουν στὸ Σχολεῖο, ἀλλάζει ἐντελῶς ἡ ψυχικὴ τους κατάστασι. Φεύγει ἡ μειονεκτικότης καὶ ἀρχίζουν νὰ νοιώθουν ὅτι εἶναι κι' αὐτὲς ἀνθρώποι χρήσιμοι στὴν κοινῶνία. Βλέπουν τὴν ἐργασία τους με ἀνώτερότητα, προσπαθοῦν νὰ κάνουν τὴ δουλειά τους εὐσυνειδήτα. Ἀρχίζουν ν' ἀγαποῦν τοὺς ἄλλους καὶ ὅταν οἱ ἄλλοι δὲν τις ἀγαποῦν. Εὐεργετοῦν ἀντὶ νὰ μισοῦν καὶ πρῶτα ἐκεῖ που ἐργάζονται.

«Ἔβαζα κάθε πρωτὶ τὸ χριστιανικὸ πε-

ριοδικό στο ιατρείο του κυρίου. Στην αρχή με μάλλωνε, τώρα το διαβάζει». Και το ενδιαφέρον τους εκδηλώνεται ιδιαίτερα για τα άλλα εργαζόμενα κορίτσια. Ξέρουν τους πόνους, τους κινδύνους τους, και την απόλυτη ανάγκη να βρουν λιμάνι στη ζωή.

«Έπαιρνα όλα τα διαμερίσματα της πολυκατοικίας, γράφει μία στην έκθεσή της, και έλεγα στα κορίτσια που εργαζόντουσαν εκεί, τί κερδίζουμε εμείς που πηγαίνομε στο κατηχητικό. 'Ο θυρωτός πάντοτε με δυσκόλευε και προσπαθούσε να με έμποδίσω, αλλά δέν τώ πετύχαινε».

Τή δύναμι που παίρνουν τά εργαζόμενα από τώ κατηχητικό τή δείχνουν όχι μονάχα στους ήθικους κινδύνους που αντίκρύζουνε όλη τήν ώρα παντού, στο δρόμο, στο σπίτι, στα ψώνια, στην κοινωνία. Στο αυτόκίνητο τής Έκκλης, μιά εργαζομένη, μαθήτρια του κατηχητικού σχολείου, με τήν αξιοπρέπεια και τώ θάρρος όπου έδειξε, ανάγκασε ένα «κύριο» με άσπογη εμφάνισι, που τής φέρθηκε χυδαία, να κατεβή στην πρώτη στάσι μέσα στην γενική αποδοκιμασία.

—«Τί πās στο κατηχητικό σχολείο», έλεγε σε μιά άλλη, ένας θεϊός της κομμουνιστής. «Ψέματα σās λένε για να κοιταίνοσαστε και να σās κάνουν σκλάβες. Να φύγης από κεί». Και στην έπίμονη άρνησί της άρχισε να τήν απειλή. «'Η θά φύγης, ή θά σου βάλω τώ μαχαίρι στην καρδιά».

—«Αυτή λοιπόν είναι ή δική σου έλευθερία, του άπαντάει τώ κορίτσι. Έκει κανείς δέν με άναγκάζει να πάω, μόνη μου τώ θέλω. Ένω σε σένα αυτή τήν αγάπη θά βρώ, τώ μαχαίρι στην καρδιά;»

Έξοπλισμένες από τή χριστιανική αλήθεια πετυχαίνουν και στην οικογενειακή τους ζωή, γιατί αρχίζουν να καταλαβαίνουν τώ γάμο για άγωνα και προσπάθεια για δημιουργία, για ευτυχία, και πριν από τώ γάμο να έτοιμάζονται ψυχικά για τήν αποστολή αυτή. Στην έπίσκεψη μιās νεόνυμφης, που ζούσε ευτυχισμένη στο σπιτάκι της στο Περιστέρι, μέσα στο μοναδικό δωματιάκι της, που ήτανε καθαρό και περιποιημένο, σ' ένα τραπέζακι πλάι στο κρεβάτι βρισκότανε τώ δώρο που τής ε-

χε δώσει μιά κυρία του κατηχητικού στους γάμους της. Τά «Νέα θεμέλια».

—«Τώ έχω εκεί γιατί τώ θέλει ό άντρας μου. Συνα μιλάμε για όσα έμαθα στο κατηχητικό και του άρέσουνε πολύ, γι' αυτό, όταν έρθει απ' τή δουλειά του, είναι μάγειρος σε έστιατόριο, θά διαβάση δυό τρεις γραμμές και ύστερα θά κοιμηθή, αυτό τόν ξεκουράζει».

Τώ κατηχητικό, λιμάνι και ασφάλεια στο εργαζόμενο κορίτσι, τώ νοιώθουν όχι μονάχα οι ίδιες αλλά και οι δικόι τους. Μιá Κυριακή έφερε μιá και τόν μνηστήρα της στο μάθημα, ένα παιδι ήλιοψημένο, με τίμια έκφρασι, απλό και καλόκαρδο, παιδι του λαού. Παρακολούθησε τώ μάθημα απ' τώ στασιδί. Και όταν στο τέλος τόν παρουσίασε ή μνηστήρα του, είπε: «'Ηθελα να δώ τί λένε έδω μέσα. Τώρα που τά άκουσα είμαι ήσυχος. Έγώ είμαι άγράμματος, αλλά κατάλαβα. Και τώρα που θά φύγω μακριά, γιατί εργαζομαι στα βατόρια θερμαστής, θά έχω τώ κεφάλι μου ήσυχος».

Από τήν καλλιέργεια που τούς γίνεται στο κατηχητικό, τά εργαζόμενα, άνεβαίνοντας έσωτερικά αφήνουν τήν αγάπη που νοιώθουν μέσα τους να πάρη τώ σωστό της δρόμο.

Σέ μιá παιδόπολι, που έκανε έπίσκεψη τώ Σχολείο, τά δώρα που έπηγαν τά κορίτσια, φρούτα και καραμέλλες και κουλούρια, έγέμισαν τρία πανέρια μεγάλα, και πήραν από αυτά ένα ατομικό δεματάκι και τά έκατώ παιδιά τής παιδοπόλεως.

«Δέν έκανα παλτό για τώ χειμώνα», γράφει τώ βασανισμένο εκείνο κορίτσι που άναφέραμε στην αρχή, «θά περάσω με μιá ζακέττα που έχω, θά δώσω αυτά τά χρήματα στον έρανο». Και τά έδωσε, διακόσιες χιλιάδες!

«Έδω που ήρθα στο νησί μου, γράφει μιá άλλη, πήγαμε σε τρία άνταρτόπληκτα χωριά. Και έπι κεφαλής έγώ ή ίδια, έτρεξα με τ' άλλα τά κορίτσια για να άνακουφίσωμε τούς πονεμένους άδερφούς μας, με όσα χρήματα μαζέψαμε».

Τώ κατηχητικό σχολείο κάνει μιá προσπάθεια, αλλά με τήν προσπάθειά του αυτή δέν λύνεται τώ πρόβλημα του κοριτσιού που

εργάζεται στα σπίτια. Τό πρόβλημα είναι μεγάλο και θέλει μελέτη.

Τό καθηγητικό σχολείο δίνει τόν όπλισμό γιά νά επιδιώξη δικαιοσύνη, τήν δυναμώνει και τήν καθοδηγεί στό σκληρό αυτό άγώνα. Γιά νά λυθῆ όμως τό πρόβλημα χρειάζεται και ἡ κοινωνία νά ενδιαφερθῆ, ὥστε ἡ ὑπηρετρια, ἀντί νά θυμίζει σκλάβο παληᾶς ἐποχῆς, νά γίνη άνθρωπος κι' αὐτή ἴσος μέ τούς ἄλλους, προσπικότες σεβαστή, μέ ὀρισμένες ὥρες ἐργασίας, ἐξασφάλισι τοῦ μισθοῦ της και προστασία τῆς τιμῆς της.

Ἄλλά γιά μιὰ τέτοια κατοχύρωσι, ὁ νόμος δέν ἀρκεῖ. Τίς περισσότερες φορές, ἄλλωστε, οἱ ἴδιες οὔτε τόν ξέρουν ἂν ὑπάρχει, οὔτε και ἔχουνε ἀνθρώπους γιά νά διεκδικήσουνε τό δίκιο τους. Γι' αὐτό χρειάζεται ἡ ἀγάπη και τό ενδιαφέρον τῆς κοινωνίας.

Ἰσως ὡς ἀπαρχή, θά μπορούσε νά γίνη μιὰ στέγη τοῦ κοριτσιοῦ πού ἔρχεται

ἀπ' τό χωριό, ὅπου νά μένη νά καλλιεργῆται, νά προστατεύεται και νά ἐργάζεται στα σπίτια μέ τήν ἡμέρα.

Τώρα, δίκαιο εἶναι νά μὴν παραγνωρίσωμε και κάτι πού ὑπάρχει και πού ξαναθυμίζει τό φαινόμενο τῆς ὑπηρετριας σάν πραγματικῆς «ψυχοκόρης». Εἶναι ἀλήθεια, πὼς στα σπίτια ὅπου ἐπικρατεῖ, φωτισμένο, γνήσιο χριστιανικό πνεῦμα, πού συνοδεύεται ἀπό τή δικαιοσύνη, οἱ δυσμενεῖς συνθήκες πού ἀναφέραμε ἐξαφανίζονται. Τὴν ἐργαζομένη ἐκεῖ τὴν σέβονται, τὴν ἀγαποῦν, τὴν θεωροῦν σάν μέλος τῆς οικογενείας, ἐνδιαφέρονται γιά τὴν ψυχικὴ της καλλιέργεια, τῆς μαθαίνουν γράμματα και δὲν περιορίζονται μόνον νά τῆς δίδουν τὰ χρήματα πού δικαιούται γιά νά πάρη ἀπὸ τὴ δουλειά της, ἀλλὰ ἐνδιαφέρονται, φροντίζουν και γιά τὴν ἀποκατάστασί της.

Και τό φαινόμενο αὐτό, τό ξαναλέμε, εἶναι μιὰ σημερινὴ πραγματικότης.

Ι. Γ. Σ.

“ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ,,

Εἶπα λοιπόν: «Δὲν πειράζει».

—εἶμαι τώρα τριάντα χρόνων,
και συνέχεια βαδίζω τό δρόμο τῶν «Α-
[σκητῶν]...

Δὲν πειράζει...

ἄς ἀλλάξω γιά λίγο πορεία,
κι' ἄς μπλεχτῶ μ' αὐτόν τόν ὄχλο,
τόν ἄπειρο ὄχλο, πού πηγαίνει στό ἄ-
[γνωστο]...

τό εἶπα!!...

Ἦταν μιὰ μελαγχολικὴ μέρα
και χλωμὰ σύγνεφα κυνηγοῦσαν τόν ἥλιο.
Δυὸ μικρὰ καραβάκια πάλευαν μέ τὰ κύ-
[ματα

κι' εἶχαν σηκώσει λευκὲς παντιέρες...

κι' ὁ ὄχλος ἀνέβαινε τόν ἀνήφορο,

κι' ἡ χίμαιρα τόν ὀδηγοῦσε...

Ποῦ πῆγαιναν τόχα;...

γιά πού πῆγαινα ἐγώ!!...

κι' όμως εἶχ' ἀλλάξει πορεία!!

Βαρεῖς ἐγνιες μοῦ σκότιζαν τὴ σκέψη,

κι' ἡ ταραχὴ μέ κύκλωνε σ' ἓνα σύγνεφο.

Ἡ καρδιά μου πεθαμένη χτυποῦσε

τίκ, τὰκ... τίκ, τὰκ... Πένθιμη συνοδεία!!

Ἐκεῖν' ἡ καρδιά ποῦχε βαφτιστῆ στό φῶς
[τῆς αὐγῆς]!!...

Τώρα... δὲν εἶχε τίποτα τώρα μέσα
παρὰ μόνον τίς ἀράχνες τοῦ θανάτου!!...
Ἄκολούθησα τὴ χίμαιρα!!

—Παλιό μου φίλοι—λευκοὶ Ἄγγελοι,
δυνατοί... θαρραλεοί,

Ἔσεῖς πού παλεύετε, και νικάτε...

τό ξέρω πὼς ἀκόμα μέ προσμένετε...

Ναί... Εἶμαι τριάντα χρόνῶ!!...

Ἦμως τώρα ἔχω κοπεῖ, ἀπ' τό κοπάδι τῶν
[πεθαμένων]...

σᾶς προσμένω στό φρύδι τοῦ δρόμου
τραυματισμένος... χλωμός... μὰ δυνατός!!
Δὲν ἔστεργε, δὲν μπορούσε ν' ἀκολουθήσω
τὴ μακάβρια στρατεία!!...

Δὲν ἦταν δυνατό νά πεθάνει

ν' ἀφανιστῆ ἓνας ἄνθρωπος

ἀπ' τό ἱερό κοπάδι, ποῦχε στό μέτωπο

τὴν σφραγίδα τοῦ Κυρίου!

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Καθώς άνοιγε έτσι πρῶτὶ τὰ παραθυρόφυλλα ἢ Κατερίνα, τὴ συνεπῆραν οἱ μυρουδιές τῆς άνοιχμένης γῆς. Κάποιο πικρὸ χαμόγελο άνοιχάραχτηκε στ' άχρὸ τῆς πρῶσωπο μὲ τὰ κατάμαυρα μαλλιά. Ναι, χτὲς τὸ βράδῦ εἶχε καὶ πάλι άρκετὰ κλάφει. "Ένα σμάρι άρμυρὲς σταγόνες εἶχαν κυλήσει άπό τὰ μεγάλα τῆς μάτια πάνω στὰ λουλούδια τῆς σέρρας. Τὸ φεγγάρι τις εἶχε δεῖ καὶ σιγοτράβηξε, χωρὶς καὶ πολὺ νά σκοτιστῆ....

—Τὶ γλυκεῖά ποῦναι ἢ άνοιξη... σιγοψιθύρισε, άφίνοντας τὸ βλέμμα νά πέση στὸν κατακεντημένο μὲ παπαροῦνες κάμπο, νά τρέξη μακρῶς, στὴ νεροσυρμῆ, νά φτάση πέρα τις γαλάζες βουνοκορφές, νά ὤψωθῆ στὸ χρυσο φέγγος τοῦ άπειρου.

Καὶ άθελά τῆς, άπόμεινε έτσι στὸ ψηλὸ παραθύρου τῆς κάμαράς τῆς, ποῦ ἦταν άριστερῆ μερῆς στὴν έξοχικὴ βίλλα. "Απόμεινε, θαρρῶντας πὼς ἦταν κ' αὐτὸ ένα κατὶ παραπλανητικὸ, μιά ὄσο νάνα φευγαλέα έντύπωση ποῦ δέν ἔχει καν δύναμη, οὔτε ένα τόσο δά σημαδάκι ν' άφίση στὴ μνήμη, τὴ σημαδεμένη άπό τὸν καιρὸ, νάνα άδιάσκοπα συντροφιά μὲ τὴ θλίψη.

"Ὡστόσο άλήθεια ἐδῶ στὴν έξοχῆ, εἰκοσι χιλιόμετρα μακρῶς άπό τὴν πόλη, ὁ κάμπος καὶ τ' ὄλάνθιστο άγριόχορτο, τὸ θυμάρι καὶ τὰ πεύκα τῶρα τὸν Ἀπρίλη, εἶχε κατὶ τὸ μυριοπλουμισμένο, τὸ άπαλὸ καὶ πεντακάθαρο, κατὶ ποῦ οὐ γοῆτησε μονομιᾶς τὴ σκέψη, ποῦ σ' ἔκανε ν' άναρριγῆς γιὰ τὴ χάρη τῆς ὕπαρξῆς σου. Χίλια δυὸ πουλιά—πτερωτὸ άρμονικὸ ζύγισμα στὸν άγέρα, πῆγαιναν, έρχόντουσαν, σταματοῦσαν στὶς κερασιές καὶ τιτιβίζοντας, γεύονταν ὄλο χαρὰ τὸν γλυκόχυμο ὄπὸ.

Γιὰ μιά στιγμή, ἢ νέα κοπέλλα άρχισε νά γοργανασίνη. Βέβαια, βέβαια... "Ένα σμάρι σταγόνες χτὲς βράδῦ, στὰ λουλούδια τῆς σέρρας.

"Αλλὰ τὸ ξαφνικὸ τοῦτο γοργανάσαιμα ἦταν άραγε άπό τὴν ταπεινώση ποῦ τῆς ἔκανε χτὲς λίγο πὼ νωρίς, ἐδῶ, ἢ κυρία τῆς βίλλας, ποῦ τῆς μάθαινε γαλλικά, ἢ άπό τὴ φαρμακερῆ συλλογῆ τῆς πρωταρχικῆς στιγμῆς, τῆς στιγμῆς ποῦ τὴν ἔγκαιτέλειψε κείνο τὸ μακρυνὸ δειλινὸ μικρὴ παιδοῦλα ἢ μητέρα τῆς κ' ὄσο κ' άν πάσκιζε, ἦταν άδύνατο νά τὸ ξεχάση; Κάτι τὸ άλλόκοτο, κατὶ ποῦ πλάτῆ στὶς έξωτερικὲς μορφές, πλάτῆ στὶς έντυπώσεις ἐπιθάλλεται καὶ συναρπάζει, έννοιωσε νά παλεύῃ μέσα τῆς.

Θεέ μου, γιὰ δὲς ἐκεῖ κάτω... ἐκεῖ, ἐκεῖ μισὸ χιλιόμετρο πὼ μπρὸς άπό τὴ νεροσυρμῆ... στὸ φτωχόσπιτο, ναι άκριβῶς σ' αὐτὸ, τῆς κυρὰ Λεξάντρας, τῆς χήρας τῆς ξενοδουλεύτρας... Γιὰ δὲς σκιές, κόσμος... τί νάναί άραγε;... τί νάχη γίνη; "Ἡ πάλη μέσα τῆς ἔξακολουθεῖ. Κάμποσα λόγια τούτῆς τῆς καλῆς φτωχιάς γυναικας ποῦ ξενοδούλευε νά ζήση τὰ δυὸ μικρά τῆς, κάμποσα λόγια ποῦ τῆς ἔλεγε στὴν άκροποταμιά μόλις προχτῆς, πῆραν μονομιᾶς ζωντάνια, πῆραν ἦχο... "Άκου!

Τὰ σιγοψιθύρισαν άχνὰ τὰ φύλλα τῆς λεύκας, ἔπιασαν νὰ τὰ ξαναλένε τὰ ροδοπέταλα στὰ παρτέρια, νὰ τὰ τονίζουν τὰ μαθιά κλαδιὰ στὶς πασχαλιές. Καὶ νά, πῆρε κιάλας τὴ «διαπασῶν» ὁ πρῶτος κοκκινολέμης γιὰ νά κουντήση άπό κλαδὶ σὲ κλαδὶ ὄλους τοὺς μικροκαλλιτέχνες τοῦ δάσους. Τῶρα τὰ φώναζαν, τὰ ντελαλοῦσαν τὰ δένδρα, τὰ λουλούδια, χιλιάδες, ναι, χιλιάδες πουλιά.

—"Έ, Κατερίνα, γιατί—γιατί νά θυμάσαι πάντα τὰ παληά; Γιατί νά καὶς τόσο χρόνια λύχνο στὴ λύπη; Ξέχασε τέλος πάντων καὶ λίγο τὴ δύστυχη μητέρα σου, ποῦ σ' άφισε τότε μικρῆ. "Ὡ εἶναι μιά παληά καὶ θλιβερῆ νότα. Τὶ θέλεις καὶ χαλας τὸν κάθε σου παλμὸ άνάμεσά τῆς... "Ἡ μητέρα σου ἔφυγε, δέν τὴν ξαναδες. Σ' γιγυρα, δέν θά μπορούσε, δέν θά ἦταν δυνατό νά σὲ ζήση. Μὴ πολυσυλλογιέσαι. "Ὁ πατέρας σου φαίνεται ἔαχε πεθάνει. Μιά καταιγίδα θά ἦταν, Κατερίνα, μιά καταιγίδα ποῦ ὄσο νάναί, φέρνει λαθωματιές. Τὰ παιδικὰ βασανισμένα χρόνια; Μά ἐκείνα τῶρα περάσανε... Στοιχάσου πὼς εἶσαι νέα, σελῆτα, πὼς εἶχες τύχη κ' ἔμαθες γράμματα, πὼς ὁ Χριστὸς, ποῦ άγάπησε τοὺς άνθρωπους, σταυρώθηκε καὶ γιὰ σένα. Γιὰ σένα, γιὰ σένα, Κατερίνα. Τί, δέν τὸ ξέρεις; "Ἡ τάχα πρώτη φορὰ τ' άκούς; "Ὁ Χριστὸς, ἢ άγάπη; Κατερίνα. Μόλις τὸ καλοσκεφτῆς, μόλις τὸ βάλης αὐτὸ καλὰ στὴ καρδιά σου καὶ τὸ χωνέψης, μονομιᾶς θά νοιώσης πὼς ἦρθες πάλι άπ' τὴν άρχῆ στὸ μαγικὸ τοῦτο άστέρη....

Πέρασαν κάμποσα λεπτὰ ἔτσι.

Δέν θυμάται πιά, άκριβῶς πόσα.

Γιὰ μιά στιγμή, τῆς ἔφυγε καὶ τῶρα ἔνα δάκρυ. Περαιστικὸς καὶ φοιργιζὸς άπό κεί κοντὰ σπουργίτης, χαράζοντας καμπύλη, παρὰ λίγο νά τὸ καταπιῆ.

«Πόσο άθῶο εἶναι τὰ πουλιά, συλλογίστηκε.

"Ω, δὲν μποροῦσε πιά νά κρατηθῆ. "Αλ-
λωστε γιά δές, γιά δές οἱ σκιές, ὁ κόσμος,
ἐκεῖ, χαμηλά στοῦ φτωχόσπιτο τῆς κυρά
Λεξάντρας...

Κάνοντας στροφή, βρέθηκε στοῦ συντρι-
βάνι. "Ερριξε νερό στοῦ πρόσωπό της,
χτένισε τὰ μαῦρα της μαλλιά καὶ φορώντας
ρόμπια καὶ λαφριά σάνδαλα διάδεξε τὰ
παρτέρια, ξεμαντάλωσε τὸ πορτάκι καὶ
πῆρε τὸ μοναπάτι. "Ἡ κυρία θ' ἀργοῦσε νά
ξυπνήσῃ. "Ἰσως νά μὴν εἶχε ὄρεξη καὶ γιά
μάθημα.

"Ἀθελά της ἀνησχοῦσε. Θυμήθηκε πού
εἶχε ἀρκετές φορές ἀκούσει πὼς κάθε τι
τὸ ἔσφηνικό, ποτέ δὲν λείπει.

Τί νᾶχε γίνει ἄραγε στοῦ φτωχεῖα γυναι-
κά, ποῦχε τόση πίστη, τόση ἀπαντοχὴ κι'
ἤξερε νά μαθαίνει τὴ μιλιὰ της στὰ λουλού-
δια καὶ τὰ πουλιά τοῦ κάμπου; Μὰ ναί,
μόλις προχθές ἄλλωστε, μόλις προχτές...

Σιγὰ, ἀκου! "Ὅσο καὶ νὰ τὴ περικύ-
κλωσαν οἱ φοβισμένες τοῦτες βεντάλιες,
τὰ πουλιά τιτίθιζαν καὶ τῆς ἔπαιρναν τὸ
κατόπι. Τὰ φύλλα στὶς λεῦκες, τὰ φύλλα
στὶς ἑλῆδες, οἱ πορφυρές χάμου παπαροῦ-
νες, τὰ μαδιά κρινάκια... "Ἀκου! Ἐακο-
λουθοῦσαν κείνα—κείνα τὰ ἴδια λόγια.

—Κατερίνα, Κατερίνα, γιατί νά καῖς τό-
σα χρόνια λύχνο στη λύπη;

Τὸ πρῶτο ὅμως συναπάντημα, τὸ συνα-
πάντημα μὲ τὸν γέροντα Λέλιο τὸν κηπου-
ρό, ἔπεσε σάν καπνὸς στὴν ὄψη... Μίκρυνε
καὶ στένεψε τὴ θέα. "Ἡ καρδιά πῆρε παλ-
μοὺς γοργοὺς καὶ ἀκατάστατους.

—"Ἡ κυρά Λεξάντρα; Μὰ ναί, συχωρέ-
θηκε, ψιθύρισαν τὰ χεῖλη τοῦ παπούλη. Τί
εἶναι δά καὶ ἡ ζωή;

Σίγουρα θάδε κακὸ ὄνειρο. Τί τοῦρθε
νά λήη τέτοια νέα;

—Συγκοπή. Ξανάπε ὁ γέροντας.

—Σὼπα, ἀνθρωπε. Σὲ μιά τόσο φωτερὴ
μέρα...

—Τί θά γίνουν τὰ ἔρημα, τὰ μικρά!...
ἔακολούθησε νά μουρμουρίζῃ περίλυπος ὁ
γέρο Λέλιος, ὁ κηπουρός.

—Συγκοπή... κατάφερε νά τραυλίση.

Κινηθῆκε, βάδιζε. Βάδιζε σιγανὰ. "Ἐνα
συναπάντημα, ἕνας καπνὸς στὴν ὄψη. "Ἐνο-
νοιωθε νά τὴν τυλίγῃ σιγὴ. "Ἡ σιγὴ, τῆξε-
ρε, εἶχε λογίς-λογίς τερτίπια. Συχνά-πυ-
κνά, ἔφερνε ἕνα παραπέτασμα ποῦ κρυβε
τὸν ἥλιο. Κάτι σὰ μιά νοτερὴ καταχνιά.
Ἦταν ἡ καταχνιά πού μόλεψε καὶ σιγο-
πιλάτεψε τὰ χρόνια της καὶ τὴν ἔκανε νᾶ-
ναὶ ἀδιάκοπα θλιμμένη.

Καὶ νά, στοῦ ἄψε-σβῦσε πάλι ὁ νοῦς στὴ
πρωταρχικὴ στιγμὴ πού ράντιζε θλίψη.
"Ἡ μητέρα της, ἡ μητέρα της λέει, γιομάτη
λυγμοὺς τὴν ἔφισε στὰ τρία σκαλιά, τὰ
σημαδεμένα κείνα σκαλιά κάποιας μακρυ-
νῆς συγγένισας κι' ἔφυγε μὲ τίς δυὸ πιδ
μικρὲς ἀδερφές της. Ποῦ πήγαινε; Τί νά

εἶχε ἄραγε γίνει; Ποτέ δὲν μπόρεσε νά
καλομάθῃ. Οὔτε ξανάδε στοῦ μεταξὺ τὸν
μποξᾶ τῆς μητέρας της, οὔτε ξέρεῖ ἀν ζοῦν
οἱ δυὸ πιδ μικρὲς ἀδερφές της. "Ἡ συγγέ-
νισα μιλοῦσε μασημένα, δὲν ἤθελε νά πῆ.
Στὴν ἀρχὴ τὴν παιδεύε, τὴ φοβέριζε, τὴν
χτυποῦσε. "Ἄλλὰ ὅσο νᾶναι τῆς ἔμαθε
γράμματτα, τῆς παραστάθηκε, ὥστόσο νά
γίνῃ κοπέλλα. "Ἐπειτα, κάποια νύχτα πέ-
θανε καὶ τὴν ἔφισε μονάχη. "Ἀπὸ τότε λα-
φιασμένη, σκύβει στὰ βιβλία, διαθάζει,
φροντίζει νᾶχη δουλειά, παλεύει, συλλο-
γιέται, πικραίνεται. Σιγὰ-σιγὰ, πέρασε ὁ
καιρὸς. Εἶναι εικοσιπέντε χρονῶν. Εἶναι σάν
ὅλες τίς κοπέλλες λυγερὴ καὶ γιομάτη δύ-
ναμη. Μὰ τί τὰ θέλει, ἡ καταχνιά σάν ἀ-
πλωθεῖ, σπάνια ξεσηκώνει τὰ σταχτιά της
πέπλα. "Ἐχει δυὸ χρόνια τώρα πού μένει
σ' αὐτὴ τὴ βίλλα. Δυὸ χρόνια μὲ τὸ χαμό-
γελο, λούλουδο πατημένο. Κανείς δὲν τῆς
δίνει σημασία, κανείς δὲν λογαριάζει ἀν
κλαίει ἢ χαίρεται. "Ἡ κυρία πού τῆς μαθαί-
νει γαλλικά, τὴ βλέπει μὲ οἴκτο. Χτὲς κιδ-
λας, Θεέ μου, τόση ταπεινώση!...

"Ὅσο καὶ νὰ περπατοῦσε σιγὰ, ἡ νερο-
συρμὴ δὲν ἄργισε νά βρεθῆ κοντὰ μὲ τὸ
κελάρυμά της. Εἶχε φτάσει. Κι' ἡ καρ-
διά εἶχε παλμοὺς γοργοὺς κι' ἀκατάστα-
τους. Θάβλεπε λοιπὸν τὴν κυρά Λεξάν-
τρα... θάβλεπε τὰ χεῖλη πού τῆς εἶχαν μι-
λήσει... τὰ χεῖλη πού μάθαιναν στὰ λου-
λούδια...

"Ὅχι. Τὴν νεκρὴ τὴν εἶχαν πρῶτ-πρῶτ
πάρει! "Ἀνάμεσα στοὺς τόσοσους γείτονες,
βασίλευε βουθὴ λύπη. Κανὰ δυὸ γυναῖκες
μέσα στὶς πολλὲς πού ρώτησε, ἀπολογήθη-
καν πὼς μιά καὶ δὲν βρέθηκε κανένας δι-
κὸς νά παρασταθῆ, ἀνακατεῦτηκαν ξένοι
κι' ἔγιναν ὅλα βιαστικά. "Ἐγιναν γοργὰ
σάν τὴν ἀστραπή. Κρίμα... Τὰ παιδιὰ της
τᾶχε γιά σήμερα ἡ κόρη τοῦ μυλωνᾶ.

"Ἐσυρε τὸ βῆμα της ὡς τὴ μικρὴ κάμα-
ρα. Τὴ κάμαρα μὲ τίς πλῆθρες. Προχώρη-
σε, βρέθηκε μέσα.

"Ἡ φωνὴ της σὰ νᾶχε πνιγῆ. Κοντοστάθη-
κε χαζεύοντάς.

Τὰ φτωχικά ἔπιπλα, τὰ ἔπιπλα μὲ βάση
τὸν ξεθωριασμένο μπουφέ, ἡ μικρὴ κασέ-
λα, τὸ κάντρο μὲ τὸ βασιλόπουλο καὶ τὴ
Γενοθέφα, σὰ νᾶχαν κάτι ἀπὸ τὸ γαλη-
νὸ χαμόγελο τῆς ἀπλῆς ψυχῆς πού ζοῦσε
κι' ἀνάσαινε κοντὰ τους.

Καὶ γιά μιά στιγμὴ, πλάι σ' αὐτὸ τὸ
κάντρο, πρόσεξε κάποιο ἄλλο, μὲ μιά
μεγάλῃ φωτογραφία τῆς κυρά Λεξάντρας.
Φαίνονταν τόσο πανόμορφη ἐκεῖ καὶ νέα...
«Τί κρίμα!» πῆγε νά ψιθυρίσῃ. Σὰ νά τῆς
ἦρθε τότε ζάλη. Κάθησε στὴ κασέλα καρ-
φώνοντας τὰ μάτια στὴ «μεγέθυνση». Σι-
γὰ-σιγὰ ἡ ζάλη ἔφτασε στοῦ ζενίθ της. "Ἀ-
θελά της, ἄρχισε νά τρέμῃ. Θεέ μου, τό-
τε συνέβηκε κάτι πολὺ παράδοξο.

Τὸ κάντρο σὰ νὰ κινήθηκε. Τὸ πρόσωπο σὰ νὰ ζωντάνεψε, σὰ νὰ ξεπέρασε τὴ μαθιά κορνίζα καὶ ὦ νὰ, τὰ ἥρεμα μάτια ἤρθαν σιμά, πολὺ σιμά. Λαφρῦ-ἀερνίνο χὰδι ἔνοιωσε νὰ περνᾶ στὸ μέτωπο, στὰ μαλλιά.

—Κατερίνα, γιατί-γιατί νὰ σταθῆς πάλι στὰ παλιά; "Ακου! Μὴ θαρρεῖς πὼς ἔχω πεθάνει... "Ἐχω ἀλλάξει μόνο ἀστέρι. Ἐίμαι κοντὰ στὸ Χριστό. Στὸ Χριστό ποὺ σούλεγα... θυμάσαι;

Τίναξε τὸ πρόσωπο καὶ σηκώθηκε. Ἡ ζάλη σὰ νὰ ὑποχωροῦσε. Προχώρησε, βγῆκε. Οἱ ξένοι, ἄρχισαν σιγά-σιγά νὰ σκορποῦν.

Μονομιᾶς ὄλα τὰ πουλιά, οἱ παπαροῦνες, τὰ κρινάκια, οἱ λεῦκες, οἱ ἔληες κ' αὐτὲς ἀκόμη οἱ κρυμένες ἄλδες, πέρασε καταπάνω της. Παρὰ λίγο νὰ παραστρατίση, νὰ πάρη ἄλλο μονοπάτι.

—Κατερίνα, ἔλεγαν τὰ πουλιά. Κατερίνα, ψιθύριζαν οἱ παπαροῦνες. Κατερίνα, φώναζαν οἱ λεῦκες. —Κατερίνα, Κατερίνα, ὅποιος ἀγγίζει τὸ Χριστό, ὅποιος χωνέψει τὴν ἀγάπη, ποτέ-ποτέ δὲν πεθαίνει...

★

"Ἐχουν περάσει ἀρκετὲς μέρες.

Στὸ σαλόνι τῆς βίλλας σήμερα, στέκονται δυὸ-τρεῖς ἐργατικοί. Ὁ ἕνας εἶναι μεσόκοπος, οἱ ἄλλοι κάπως πιὸ νέοι. "Ἐχουν πρόσωπα λιοψημένα, τραχειὰ κ' ἀξέριστα. Λίγο πιὸ πέρα, στέκονται καὶ δυὸ παιδιά. Δυὸ παιδιά χλωμά, ποὺ παίζει ἐντὸς τους ἡ ἀπορία. "Ἐνα μελαχροινὸ ἀγόρι μὲ μακροῦλὸ πρόσωπο ἴσαμε ὀκτῶ χρονῶ κ' ἔνα κορίτσι λίγο μικρότερο μὲ τραηγμένη γαλανὰ μάτια. Τὸ κορίτσι φορεῖ μαύρη κακοραμένη ποδιά καὶ τὸ ἀγόρι σκονισμένα ντριλίνα ρούχα. Ἀνάμεσα στὶς πορφυρὲς βελουδένιες κουρτίνες, τὶς ζωγραφιές μὲ τὶς χονδρὲς κορνίζες καὶ τὰ πλουμιστὰ χαλιά, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη σηκώσει, σὰ νάχουν ὄλοι μεπρδέψει τὰ λόγια τους, σὰ νάχουν χάσει τὰ νερά τους. Ἀνακυττάζουν τὸν κύριο μὲ τὴ μεταξωτὴ ρόμπα ποὺ σοβαρὸς καπνίζει τὸ πούρο του καὶ φαίνονται μουδιασμένοι.

—Σὲ κάθε ὄρφανοτροφεῖο, χρειάζονται διατυπώσεις... ξανὰπε στενάζοντας ὁ μεσόκοπος.

—Καὶ πρέπει νὰ πάη ἄλλοῦ τὸ ἀγόρι, ἄλλοῦ τὸ κορίτσι, πρόστεσε ὁ ἄλλος.

Ὁ κύριος γιὰ μιὰ στιγμή, τίναξε τὴ στάχτη ἀπὸ τὸ πούρο του, ξεροκατάπιε ἀδιάφορα, ἔσυρε τὸ χέρι του καὶ χάιδεψε τὴ μικρὴ γάτα τῆς «ἀγκύρας» ποὺ κούρνιαζε πάνω στὸ κρυστάλλο τοῦ γραφείου. Σὲ λίγο εἶπε:

—Ἀπορῶ, γιατί, καλοὶ μου γείτονες, διαλέξατε ἔμένα, νὰ φορτωθῶ τέτοιες ἔννοιες. Θαρρεῖτε δά, πὼς δὲν ἔχω δικές μου

σκοτούρες, δικά μου προβλήματα; Τώρα, ἂν θέλετε νὰ σὰς δώσω λίγα λεπτὰ, ἄλλος ὁ λόγος...

—Μὰ καὶ μεῖς ξένοι, ὀλότελα ξένοι εἴμαστε... Νὰ τ' ἀφίσομε ἔτσι στὸ δρόμο τὰ παιδιά... σιγοψιθύρισε πάλι ὁ μεσόκοπος.

—Τί σὰς εἶπε ὁ πρόεδρος τῆς κοινότη-τας; ρώτησε σμίγοντας κάπως τὰ φρύδια του ὁ κύριος.

—Εἶναι ἄρρωστος, δὲν τὸν βρήκαμε πουθενά... ἀποκρίθηκε κάποιος ἀπ' τοὺς τρεῖς.

—Δὲν μπορεῖ, θὰ ἔχη ὀπωσδήποτε ἀντικαταστάτη.

—"Ἐνας ψηλὸς στὸ πρῶτο γραφεῖο, ποὺ κανονίζει τοὺς φόρους, μὰς εἶπε πὼς ἔχουν δουλειὰ, νὰ μὴν ξαναπάμε...

—Φίλοι μου, ἄρχισε νὰ λήη μὲ στόμφο ὁ κύριος, σκεφθήκατε καλὰ τί μοῦ λέτε; Νὰ κρατήσω ἐδῶ στὴ βίλλα δυὸ μικρὰ παιδιά! Ὡς πότε; Ποιὸς θὰ τὰ προσέχη; "Ἡ μήπως περισσεύει σ' ἔμένα ὁ καιρὸς γιὰ τίς διατυπώσεις ποὺ ἀναφέρατε; Ἀδύνατο!

—Ὡ εἰς, εἰς εἶσαι τάχα σὰν καὶ μὰς; "Ἐχεις γραφεῖα, χτήματα, γνωριμιές... σιγοψιθύρισε πάλι ὁ μεσόκοπος.

—Ἀδύνατο, ἀδύνατο... συνέχισε μὲ κάποια φτιαχτὴ ταραχὴ ὁ κύριος. Δὲν μπορεῖ καὶ κανεὶς νὰ ἡσυχάση. Δῶσε τὴ μιὰ ἐδῶ, κύτταξε κεῖ, φρόντισε παρακάτω... Νάμουν καὶ πολιτευόμενος... "Ἄλλος πάλι μεπλάς καὶ τοῦτος! "Ἦταν ἀνάγκη ἢ εὐλογημένη, ἔτσι ξαφνικά... Δυὸ παιδιὰ κιάλας φίλε μου! "Ἐνα, τοῦλάχιστον... Τὸ πολὺ-πολὺ νὰ σὰς δώσω ὅπως σὰς εἶπα, μερικὰ λεπτὰ.

—Καὶ μεῖς ξένοι, ὀλότελα ξένοι εἴμαστε, τόνισε τώρα πιὸ σταθερὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δυὸ ἄλλους. Ἀφίσαμε σύζυλες τὶς δουλειές μας καί...

Κεῖνη τὴ στιγμή ἀπὸ τὴ μισάνοιχτη πόρτα ξεπρόβαλε ἡ Κατερίνα. Φοροῦσε τὴ μακρὰ ρόμπα της, εἶχε τὰ μαλλιά ριγμένα πίσω. Τὰ μάτια της πρώτῃ φορὰ ἦταν τόσο πολὺ μεγάλα. Τὰ μάτια της γυάλιζαν.

—Τὰ παιδιά, μὴν ἀνησυχεῖτε, θὰ τὰ πάρω ἐγὼ... ψιθύρισε.

Οἱ τρεῖς ἐκείνοι ἐπισκέπτες σὰ νὰ σκιαχτηκαν. Τραβήχτηκαν, τραβήχτηκαν πρὸς τὶς κουρτίνες, κύτταξε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο χαζὰ. "Ἡ μιλιὰ σὰ νὰ σώθηκε μέσα τους.

Ὁ κύριος ὡστόσο ποὺ ποτέ, μὰ πατὲ δὲν ξαφνιάζεται, σμίγοντας περισσότερο τὰ φρύδια του, ἔφερε μιὰ κατακεφαλιὰ τῆς γάτας.

—Ἐσεῖς, ἔσεῖς δεσποινίς; φώναξε εἰρωνικά. Στὸ δωμάτιό σας δὲν χωροῦνε καὶ δὲν πρέπει νὰ μπῶνε παιδιά...

—Φυσικά, ἀποκρίθηκε κείνη μὲ ἀπαλὴ φωνή. Τὸ δωμάτιό μου εἶναι στενός, πολὺ στενός χῶρος. Τὰ ὄρφανὰ ὥσπου νὰ ξεχά-

σουν, θέλουν λίγη λευτεριά. Θά τὰ πάρω λοιπόν μαζί μου, μὴν ἀνησυχείτε.

Καὶ ζυγώνοντας τὰ δυὸ μικρά, τοὺς χὰιδεψε τὰ μαλλιά, τοὺς ἔδωσε ζωγραφιὰς καὶ μέντες.

—Θὰ πάμε μακριὰ, Ζήνα... ἐκεῖ στὴ μεγάλη πόλη μὲ τὰ ψηλά σπίτια... ψιθύρισε στὸ κορίτσι. Θὰ δῆς τί ὠραία πού θᾶναι...

Τὰ παιδιὰ ἄλλαξαν θέση, ἦρθαν γάντζωσαν στὴ πράσινη ρόμπα τῆς. Ὑγειραν καρτερικὰ τὰ κεφάλια τους κι' ἔμειναν ἐκεῖ ἀσάλευτα. Σ' ἔλιγο τοῦ κοριτσιοῦ τὰ μάτια σὰ νὰ θόλωσαν. Σὰ νὰ θόλωσαν ἀπὸ κάποια βουθὴ ἀντιφεγγιά. Τὸ ἀγόρι ἔσκυψε μὲ σπουδὴ καὶ σήκωσε τὶς ζωγραφιὰς καὶ τὶς μέντες πού εἶχαν ξεφύγει ἀπὸ τὴ μαύρη ποδιά, κι' εἶχαν πέσει.

★

Ἡ ἀνοιξη εἶναι μόλις στὴν ἀρχή.

Τὸ κάθε πρωινὸ, πλέκει ὀλόγυρα δαχτυλίδια, χαϊδεύει τὰ σύννεφα, πλέκει στρόφες.

Ἡ Κατερίνα μὲ τὸ μικρὸ βαλιτζάκι τῆς βαδίζει στὸ στενοδρόμι κι' ἔχει μαζί τὰ δυὸ παιδιὰ. Ἡ κυρία τῆς βίλλας, οὔτε μπόρεσε νὰ καλοκαταλάβῃ.

«Δὲν φαίνονταν δά, τόσο ἀλαφροπαρμένη», εἶχε δηλώσει ἀπὸ βραδύς, μαδώντας ἔνα πανσέ.

Ἡ Κατερίνα ἔχει περάσει μπόρες καὶ μπόρες καὶ ξέρει τί θὰ κάνῃ. Ἐχει μερικὲς καλὲς φίλες ἐδῶ κι' ἐκεῖ, χαμηλά στὴ πόλη. Μὰ δὲν εἶναι αὐτό, δὲν εἶναι δά αὐτὸ πού τῆς εἶχε δώσει ἔτσι φτερά... Εἶναι κάτι ἄλλο, κάτι βαθὺ καὶ ἀνεγγίχτο. Εἶναι κάτι, πού ἔρχεται λαφριά καὶ γλυκὰ σὲ ἀναπάντεχη ὥρα. Ἐρχεται μὲ ἥλιο ἢ μὲ φεγγάρι—ποῖος μπορεῖ τάχα νὰ πῇ: Ἐρχεται καὶ φέρνει στὰ δένδρα, στὰ που-

λιὰ μιὰ παράξενη κουβέντα. Μονομιᾶς κείνα πιάνουν ἀλλόκοτο χορὸ καὶ σοῦ γνέφουν καὶ σοῦ φωνάζουν. Ἄραγε νὰ τὸ φέρνῃ ὁ ἀγέρας, νὰ τὸ φέρνῃ ἢ λύπη ἢ μὴ τάχα ντροπισπασμένος ὁ ἴδιος ὁ θάνατος; Σιγά. Ἄκου!

—Τραλαλά, τραλαλά!... τραγουδοῦνε τὰ πουλιὰ ἔνα γύρω.

—Τραλαλά, τραλαλά! σιγολένε οἱ λευκὲς, οἱ κερασιές, οἱ ἀνθισμένες πασχαλιές, οἱ κόκκινες παπαροῦνες. Ὁ ἀχός, φτάνει ὡς ἐκεῖ πάνω, ὡς τὰ ψηλά βουνὰ ποῦναι ντυμένα μὲ γαλάζιες σάρπες.

—Ἐ, καλά... Ψιθύριζει κάπως ἡ Κατερίνα καὶ ἀνασαίνει ἀπὸ τὰ κατὰβασθὰ τῆς. Ἐ, καλά, δὲν θυμάται, ὄχι δὲν θυμάται πιὰ τὰ παλιὰ. Τὸ ξέρει, εἶναι νέα, ἔχει γερὴ κορμοστασιά καὶ γερά χέρια. Δὲν εἶναι μόνο αὐτό, δὲν εἶναι. Τώρα ἔχει μέσα τῆς κάποια ἀνθιση. Νοιώθει σὲ κάθε βῆμα τὸ ἀρωμά τῆς. Νᾶναι αὐτὸ πού λένε οἱ ἄνθρωποι μόνο ἐλπίδα;

Ἄθελά τῆς στρέφει τὸ πρόσωπό τῆς ψηλά, κάνει πὼς γλυκοβλέπει τὰ συννεφάκια καὶ τὴν πιάνουν δάκρυα. Τὰ νοιώθει ἀπαλά-ἀπαλά σὰ μετάξι στὰ μάγουλά τῆς.

—Θὰ μᾶς θέλουν ἐκεῖ πού θὰ πάμε, κυρία; ρωτᾷ γιὰ μιὰ στιγμὴ λυπημένο τὸ κορίτσι.

Ἡ Κατερίνα συνέχεται.

—Μὴ φοβάσαι Ζήνα... σιγολέει μὲ ἡρεμία. Ἄκου τί λένε τὰ λουλούδια: Εἶναι μαζί μας ὁ Χριστός. Πῶς, δὲν τὸ ξέρεις;

—Ναί, θυμάμαι, ἀποκρίνεται σοβαρὸ τὸ ἀγόρι. Θυμάμαι μού τὸ ἔλεγε ἡ μητέρα. Καὶ προχωρεῖ, προχωρεῖ καὶ πάντα καταφέρνει καὶ τοὺς ξεπερνάει.

ΣΤΟΣ ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Κ Υ Π Ρ Ο Σ

Ἐλληνα Καπετάνιε!

Ἄν τύχει

Κι' ἢ ρότα σου σὲ φέρει

Ἀνάμεσα Συρία καὶ Κιλικία,

Ἐξω ἀπ' τὸ πόρτο τῆς Ἀλεξαντρέτας,

Πὲς στὸν βιγλάτορά σου νὰ προσέχει

Πὲς στὸν βιγλάτορά σου καὶ θὰ δεῖ,

Πάνω στὴν πλατεία θάλασσα,

Στὸ πέλαο τ' ἀνοιχτό,

Θὰ δεῖ τὸν Σταυρωμένο,

Ποῦ περιμένει

Τὸν Εὐσχήμονα Ἰωσήφ,

Ποῦ περιμένει,

Τὴν αὐριανὴ Του ἀνάσταση...

Ἐλληνα Καπετάνιε,

Σὰν θ' ἀκουσθεῖ ἀπὸ τὸ πλωρὸ κοφίνι

Τῆς βίγλας τὸ σινιάλο,

Στῆσε καλὰ τ' αὐτί σου καὶ θ' ἀκούσεις

Τὸ κύμα πού θὰ σιγοκλαίει στὴ μάσκα σου.

Ἐλληνα Καπετάνιε!

Ἄν τύχει

Κι' ἢ ρότα σου σὲ φέρει

Στὴ θάλασσα πού ξέρεις,

Ἀνάμεσα Συρία καὶ Κιλικία,

Ἐξω ἀπ' τὸ πόρτο τῆς Ἀλεξαντρέτας,

Ἐτσι πὼς θάχεις πρύμνα τὸν Λεβάντε,

Μάινारे τὰ πανιά σου,

Σταμάτα μεσοπέλαγα τὴ σκούνα,

Γονάτισε στὸ κάσσαρο,

Καὶ προσευχήσου...

ΑΝΤ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

ΕΛΕΚΤΡΟΣΟΚ

Μόλις άνοιξε ή πόρτα και μπήκε μέσα ό γιατρός, όλόκληρη ή οικογένεια μαζεύτηκε κοντά του σαν τούς ναυαγισμένους γύρω από ένα σωσίβιο.

—Δέν κοιμάται, γιατρέ! Φωνάζει πιχτά ή γυναίκα του άρρώστου με μάτια άπελπισμένα.

—Δέν τρώει... Συμπληρώνει ή μεγάλη του κόρη.

—Δέ μάς μιλάει καθόλου... Προσθέτει ό υιός.

—'Αχ, κακό που μάς βρήκε... κλαίγεται ή γυναίκα.

Ό ψυχίατρος άκούει με τήν ψυχραιμία τής έξοικειώσεως τήν περιγραφή τών συμπτωμάτων. Συγχρόνως παρακολουθεί με ιδιαίτερο ενδιαφέρον και τις άκουαρέλλες που είναι κρεμασμένες στον τοίχο. Είναι μανιώδης φιλότεχνος. «Αύτη ή άκρογιαλιά, έχει πολύ άσχημο φωτισμό», σκέπτεται. «Επειτα βλέπει ότι πρέπει νά κάνη πρώτα ψυχοθεραπεία στους συγγενείς του άρρώστου.

★

Ό άρρωστος, καθισμένος στην άκρη τής πολυθρόνας άκουπά τούς άγκυνες στα γόνατα και σκυφτός κυττάζει χάμω. Είναι ώχρος και αδυνατισμένος με τά μάτια κομμένα, σφιγμένα τά χείλη, τό στόμα με τή γωνία τής βαθείας πικρίας.

Ό γιατρός μελετά τήν έκφρασί του και συγκεντρώνει τά στοιχεία που του χρειάζονται για τή διάγνωση.

Πρώτον δεδομένον, τό «προσωπείον» του άσθενούς...

«Επειτα προχωρεί στην άνάλυσι τής ιστορίας του άρρώστου, ψάχνοντας νά άλιεύση κάτι. Τίποτα τό έκτακτο, τό νοσηρόνο.

Πάντως ύπήρχαν κλασσικά τά φαινόμενα τής μελαγχολίας. Τό «έλεκτροσόκ» θά τά διάρθωνε ίσως όλα...

★

«Συμπληρώθηκε τό μάξιμουμ τής σειράς τών έλεκτροσόκ», είπε κάποτε ό γιατρός. «Επρεπε νά σταματήσουν τώρα. Ό,τι βελτίωσης ήταν νά γίνη έγινε... Βελτίωσης;

Ό άρρωστος, σήμερα, σηκώθηκε άμιλητος, ντύθηκε βιαστικά και άνοιξε, σχεδόν τρέχοντας τήν πόρτα να φύγη.

«Έτρεξε ό άδελφός του, ή γυναίκα του, τά παιδιά του και τόν κράτησαν.

—'Αφήστε με, φωνάζει...

Έπήγαινε νά πέση στις γραμμές του τράμι!...

«Έτσι αναγκάστηκαν με πόνο, νά τόν βάλουν σε κλινική. Έκει έκαθόταν σε μία πάνινη πολυθρόνα μπροστά στην άνοιχτή πόρτα του θαλάμου του. Δέν ήθελε καθόλου νά βγή, νά περπατήσει στην κήπο ή νά καθήση έξω στο χόλλ. «Ήταν άμετάπειστος. Έτσι και σήμερα...

★

—'Αριστείδη!

Ό άρρωστος σήκωσε τό κεφάλι, σχεδόν άκούσια, και τά μάτια του σπηλώθηκαν στο άνοιχτόκαρδο πρόσωπο ενός μεσόκοπου κυριου με ψαρρά μαλλιά και γελαστά πάτια.

—'Αριστείδη! Ξαναλέει εκείνος και ή φωνή του είναι ανάμικτη από έκπληξι, λύπη και άγάπη. Έσήκωσε ό έπισκέπτης τά χέρια έλαφρά, σαν για νά τόν άγκαλιάση.

—Ποιός είστε; Ρώτησε ό άρρωστος με άπάθεια και αφήνει τά βλέμματά του στον ξένο, με έλάχιστο ενδιαφέρον.

—Δέν με γνωρίζεις; Ξέχασες που κοιμάσαστε τούς μήνες, πλάτη με πλάτη στο αντίσκηνο, στην άμμο του Σαγγαρίου;

—Ό Πάνος! άνακάθεται ό άρρωστος και τόν ξανακυττάζει έρωτηματικά, σαν νά βρίσκη σιγά-σιγά έναν εϊρμό... Ό άλλος άρπαξε με τά εύρωστα χέρια του μία καρέκλα και κάθησε δίπλα στον άρρωστο.

«Εφερε κάποια συγκίνηση στον άρρωστο αυτή ή συνάντησις. Στο τέλος, έκύταξε δεξιά και άριστερά μήπως τόν άκούση κανείς και έσκυψε νά μιλήση στον φίλο του:

—Θέλω νά πεθάνω, είπε βραχνά. Μπορείς νά με βοηθήσης;... Θά με λυτρώσης!... Αισθάνομαι κοντά σου άσφάλεια, άσφάλεια, όπως τότε στην ύποχώρησι που άπομονώθηκα μεσα στους Τσέτες...

Μιά άστραπή τότε πέρασε στα μάτια του φίλου του. «Εσκυψε κοντά του.

—Μπορώ νά σε βοηθήσω είπε πειστικά. Μά... Είσαι έτοιμος για τό ταξείδι;

Ό άρρωστος τόν κύτταξε παράξενα και γάντζωσε τά δυο χέρια του στο γερό μπράτσο του φίλου του και ξαφνικά έγινε πειθήγιος σαν άρνι. Σαν νά βρισκότανε πράγματι στις τελευταίες στιγμές πρό του θανάτου του, άρχισε νά μιλά με κομμένες φράσεις, παράφορα, νά φέρνη στη θυμής του όλη του τή ζωή. Τά μάτια του άστρα-

φταν... Ἦταν εὐτυχισμένος πού ὁ φίλος του θά τοῦ ἐξησφάλιζε τὸν θάνατο. Μὰ ἐκεῖνος τὸν βοηθοῦσε νὰ γυρίσῃ στὴ ζωὴ...

Ἔτσι ὁ φίλος του, χωρίς νὰ τὸ περιμένῃ ἔγινε κοινωνὸς ἐνὸς ψυχικοῦ δράματος πού ἀνεδύετο ἀπὸ τὸ ὑποσυνειδητὸν τοῦ ἄρρωστου φίλου του. Εἶχε ἀδικήσει τὸν πιὸ στενὸ συνεργάτη στὶς δουλειές του. Ἦταν ὁ αἴτιος τῆς συντριπτικῆς δυστυχίας μιᾶς ὀλόκληρης οἰκογενείας... Κι' ἀκόμα κάτι ἄλλες παλιότερες ἱστορίες... Μιὰ κοπέλλα πού εἶχε βουτηχτῆ στὸ βούρκο ἀπὸ τὸ δικό του ξεγέλασμα...

Νὰ ἦταν ἄραγε νοσηρὲς φανταστικὲς ἱστορίες;

Μὲ τὴν ἐπιφύλαξι αὐτῆ μέσα του, ὁ φίλος του, ἔρριξε στὸν ἄρρωστο τὴν ἰδέα τῆς ἐπανορθώσεως. Καὶ ἐκεῖνος ἄρχισε νὰ τὴν προσέχῃ τόσο, ὥστε ἔχασε τὸν ἀρχικὸ εἶρμό τῆς κουβέντας τους, τὴ συμφωνία γιὰ τὴν διευκόλυνσι τῆς αὐτοκτονίας!

★

Τις ἐπόμενες ἡμέρες ἡ ἰδέα τῆς ἐπανορθώσεως ὠρίμαζε στὴν ψυχὴ τοῦ ἄρρωστου. Κάποια βελτίωσις ἄρχισε. Οἱ γιατροὶ τὴν διεπίστωσαν εὐσυνείδητα καὶ τὴν περιέγραψαν στὴν καρτέλα τοῦ ἀσθενοῦς:

«Ἀναστολή τῆς ἀντικοινωνικότητος. Αἱ τάσεις πρὸς αὐτοκτονίαν ἐν ὑφέσει. Πιθανῶς ἐπεξεργάζεται ἓνα νέον κύκλον ἰδεῶν. Ἴσως ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τῆς κλινικῆς. Λαμβάνει ὀλίγην τροφὴν ἐκουσίως».

★

Ἡ βελτίωσις καὶ τὰ τεράστια ξέσοδα πού ἀπαιτοῦσε ἡ κλινικὴ, ἀνάγκασαν τοὺς δικούς του νὰ πάρουν τὸν ἄρρωστο τὸ σπίτι.

Μιὰ μέρα παρετήρησαν, ὅτι ἀρκετὴ ὥρα δὲν ἔδινε σημεῖα ζωῆς. Ἀνησυχῆσαν, ἔψαξαν καὶ τὸν βρῆκαν στὸ γραφεῖο του, γονατιστό, σὲ προσευχῆ...

—Περίεργο, γιὰ πρώτη φορὰ! Ψιθύρισε ἡ γυναῖκα του. Νὰ εἶναι γιὰ καλὸ ἢ εἶναι μιὰ χειροτέρευσις;

Ἡ γυναῖκα του δὲν τὸν εἶχε ξαναδῆ νὰ προσεύχεται. Ἴσα-Ἴσα αὐτὸς τὴν κοροῖδεε γὰ ἓνα σωρὸ ἐκδηλώσεως τυπικῆς θρησκευτικότητος πού τῆς ἄρεσαν.

Ἄλλὰ τώρα ὁ Ἀριστείδης εἶχε προσευχηθῆ μὲ τὴν καρδιά του, μὲ λογικὴ, σάν ἓνας ἰσορροπημένος ἄνθρωπος.

Καὶ τὴν ἄλλη μέρα τὸς εἶπε τὴν ἀπόφασί του. Ἦθελε νὰ ἐπιστρέψῃ πίσω στὸν κατεστραμμένο συνεταῖρο του, τὴν κλεμμένην περυσία. Ὁ ἀδελφός του ὅμως πού ἔχει μαζί του κοινὲς ἐμπορικὲς δουλειές, ἐγέμισε ἀγανάκτησι σάν τὸ ἄκουσε.

—Μὰ εἶναι ἄρρωστες σκέψεις αὐτές, Ἀριστείδη!

—Ἄρρωστες, ἄρρωστες, συμφώνησε καὶ ἡ γυναῖκα του.

Καὶ ὁ Ἀριστείδης δὲν ἐπέμεινε. Στὸ βάθος τῆς ψυχῆς του ζοῦσε ἀκόμα ὁ κερδοσκόπος, πού δὲν τὰ βλέπει ὅλα αὐτὰ μὲ καλὸ μάτι...

★

Πέρασε ἔτσι ὁ καιρός.

Ἡ βελτίωσις ἄρχισε νὰ ἐλαττώνεται καὶ στὸ τέλος ὁ ἄρρωστος ξαναγύρισε στὴν ἴδια κατάστασι. Χώθηκε πάλι στὴν πολυθρόνα τῆς κλινικῆς, τὰ παντζούρια πάντα κλειστά, τὰ χέρια ἀκουμπισμένα ἀτονα στὰ ξύλα τῆς πολυθρόνας, τὸ βλέμμα σκοτεινὸ, ἀποζητῶντας ξανά τὸ θάνατο.

Κάποτε ὅμως οἱ γιατροὶ του—δὲν ξέρω πῶς—ἐμαθαν τὴν ἱστορία τῆς πρώτης βελτιώσεως. Καὶ ἡ ἐπανόρθωσις μελετήθηκε σάν λύτρωσις ἀπὸ τὴν «ψυχολογικὴ ἀκανθα» πού φαίνεται ὅτι βρισκόταν στὸ βάθος τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀριστείδη.

Τὸ τελευταῖο ὅμως ἐμπόδιο ἦταν ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἄρρωστου. Οἱ «ψυχιατρικὲς» ἀπόψεις τοῦ ἐμπόρου αὐτοῦ ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετες. Καὶ εἶχε ἀναπτύξει πυρετῶδη δραστηριότητα γιὰ νὰ βρῆ γιατροὺς πού θὰ συμφωνοῦσαν μαζί του. Δὲν θὰ ὑπῆρχαν, βρὲ ἀδερφε, γιατροὶ, πού νὰ μὴν πιστεύουν στὶς νέες αὐτὲς θεωρίες;

Ἄλλὰ ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ ἄρρωστου ἀδελφοῦ του ἐνδιέφεροντο κατὰ πρῶτον λόγον νὰ γίνῃ καλὰ ὁ ἄνθρωπός τους...

—Στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς, λογάριαν κι' αὐτοὶ ἐμπορικῶτατα, ἡ ἱστορία πάει νὰ κοστίσῃ δεκαπλάσια ἀπὸ ὅ,τι ἔπρεπε νὰ πάρῃ ὁ ἀδικημένος σύντροφός του.

Καὶ τὸ ἐπιχειρήμα αὐτὸ ἦταν τὸ μόνο πού ἔκαμψε τὸν θεῖο.

★

Τὸ γραφεῖο τῆς κλινικῆς φωτιζότανε σήμερα ἀπὸ ἓνα λαμπρὸ ἥλιο. Πάνω ἀπὸ τὴν βιβλοθήκη μέσα σὲ λεπτὲς κομψὲς κορνίζες, μιὰ σειρά διασημῶν ψυχιάτρων κυττοῦσαν ἄλλοι δεξιὰ ἄλλοι ἀριστερά, ἤρεμοι, μέσα στὰ ψηλὰ κολλάρια τους.

Ὁ κ. Ἀριστείδης φεύγει ἀπὸ τὴν κλινικὴ. Χαιρετᾷ μὲ εὐγνωμοσύνη τοὺς γιατροὺς του.

—Σὰς εὐχαριστῶ... Σὰς εὐχαριστῶ... Ἐπλήρωσα ἀκριθὰ μὲ τύψεις φρικτὲς αὐτὸ πού λέτε σεῖς νευρασθένεια... Καὶ ὄχι μόνο μὲ τύψεις, ἀλλὰ (θυμῆθηκε πάλι τὸν ἔμπορο), ἀλλὰ καὶ μὲ χρῆμα, χρῆμα πολὺ... Κερδισμένους βγαίνει στὸ τέλος ὁποῖος βαδίζει ἴσια. Ἴσια, ψιθύρισε καὶ δάκρυσε. Ὅπως τὸ θέλει ὁ Θεός... Τώρα δὲν εἶμαι ἀκόμη τελείως καλὰ. Μὰ θὰ γίνω!

“Όταν τελειώσω τις επανορθώσεις μου, θα γίνω τελείως καλά! είπε με πεποίθησι.

Οί γιατροί έπρόσεξαν με χαρά τὰ τελευταία του λόγια. “Η «συνειδησις τῆς ἀσθενείας», ἡ «πεποίθησις τῆς ἰάσεως», ἦσαν τὰ αἰσιδοξότερα σημεῖα πού μπορούσε νὰ παρατηρήσουν σέ ἀσθενή.

Καί ἀπό τῆ σειρά τῶν πορτραίτων πάνω ἀπό τῆ βιβλιοθήκη, ἂν μπορούσε νὰ μιλή-

ση ὁ καθηγητής Jung, πού κίνησε κάποτε ἀπό τῆ Ζυρίχη γιά τὸ Στρασβούργο, νὰ πῆ ἐκεῖ τὸν περίφημο λόγο του γιά τὴν συμβολή τοῦ ἠθικοῦ καθαρμοῦ στὴν θεραπεία τῶν ψυχικῶν νοσημάτων, κάτι θὰ εἶχε νὰ προσθέσῃ κι’ αὐτὸς στὰ λόγια τοῦ ἀρρώστου....

ΟΥΤΙΣ

Ω Σ Π Ο Τ Ε :

“Ως πότε, Κύριε,

ὁ πόνος

θὰ εἶν’ ὁ μόνος σύντροφός μας;

“Ως πότε θὰ πλανιόμαστε

μονάχοι

«στὴν δλόμαυρη ράχη»

χωρὶς καμμὴν ἀχτίδα,

χωρὶς ἐλπίδα καὶ χαρά,

σκλάβοι στὴ συμφορὰ;

“Έχει πιά, πάψει, κι’ ἡ ψυχὴ

νὰ στέλνει προσευχή.

— Πολὺ ἔχει κλάψει

στὴν ἀνάστηρη βραδυά...

κι’ εἶν’ ἡ καρδιά

μονάχη

καὶ βαρειά.

Χάσαμε

τὴν Ἀγάπη, Κύριε,

Σὲ ξεχάσαμε.

Σ’ ἀγονοὺς τόπους

γυρέψαμε νὰ ζήσουμε,

χωρὶς στοργή.

Κι’ ἔγινε κι’ ἡ ζωὴ μας

μιὰ ἔρημη χώρα, τώρα

μιὰ ἔρημη γῆ.

“Ως πότε, Κύριε,

θὰ προσμένουμε

κάποια καινούργια αὐγή;

Κάποιον

καινούργιο κόσμο πᾶμε νὰ χτίσουμε.

Μά, πῶς θ’ ἀρχίσουμε;

“Έλα κοντά μας,

Πατέρα

στὴ γῆ μας πού χτίζουμε.

Φέρε στοργή.

Στὴ νέα μας μέρα

π’ ἀρχίζουμε,

γίνε ἡ Αὐγή.

ΑΥΔΙΑ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

ΣΤΗ ΔΥΣΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Γυιέ μου, τώρα ἐγὼ σέ λίγο
θὰ σ' ἀφήσω καὶ θὰ φύγω.
Νοιώθω ἐξάντλησι πολλή
καὶ λιγότεψε τὸ φῶς μου·
μιὰ φωνὴ μὲ προσκαλεῖ
στὴ γαλήνη τ' ἄλλου κόσμου.
Φεύγω, γυιέ μου· μὴ μὲ κλάψης·
μόνο, ἐκεῖ πού θά μὲ θάψης,
στὴν ἀυλὴ τ' ἁγίου Μηνᾶ,
ποῦν' τ' ἀδέλφια σου θαμένα,
θέλω νᾶρχεσαι συχνά
νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα.

Φεύγω, γυιέ μου, καὶ σοῦ δίνω
τὴν εὐχὴ μου φυλαχτό σου,
καὶ παραγγελιά σ' ἀφήνω
καὶ στερνὴ μου συμβουλὴ,
νὰ φυλάξης πιὸ πολὺ
κι' ἀπ' τ' ἀμπέλια κι' ἀπ' τὸ βιό σου
κι' ἀπ' τὸ σπίτι αὐτὸ πού ἐχτίστη
μὲ τὸν ἴδρω τῶ γονιῶ σου,
κι' ἀπ' τὰ μάτια κι' ἀπ' τὸ φῶς σου
—νὰ φυλάξης πιὸ πολὺ
τοῦ πατέρα σου τὴν Πίστι.
"Ὅ,τι κι' ἂν σοῦ τύχη ἐμπρός σου,
κι' ὅπου πᾶς κι' ὅπου βρεθῆς,
γυιέ μου, νὰ τὸ θυμηθῆς,
αὐτὴ θᾶναι σύντροφός σου
καὶ πατέρας κι' ἀδελφός σου.
Γιατὶ πρέπει νὰ τὸ ξέρης,
δὲ θὰ δῆς μόνο χαρές.
Θὰ χρειαστῆ πολλές φορές
στὴ ζωὴ σου νὰ ὑποφέρης.
Καὶ ποτές δὲ θὰ σοῦ λείψῃ
κάποιος πόνος, κάποια θλίψῃ.

Μὰ ἂν τὰ κύματα ἀφρισμένα
πρῦμα-πλώρη σὲ χτυπάνε,
κι' οἱ βορηάδες ἂν φυσοῦν
ἄγρια καὶ λυσομανᾶνε,
κι' ἂν κυλήσουνε τὰ νέφη
σάν ἀπὸ δαιμόνων χέρια,
καὶ σκεπάσουν τὴν ψυχὴ σου,

καὶ σοῦ κρύψουνε σ' ἄστερια—
στάσου ὀρθὸς καὶ μὴν τρομάξης.
Κι' ἂν ριχτῆ καμμιά φορά
σάν γεράκι ἢ μαύρη θλίψῃ,
καὶ σοῦ πνίξῃ τὴ χαρὰ
καὶ τὴν εὐτυχία σοῦ πνίξῃ,
πάλι ἐσοῦ μὴ φοβηθῆς·
σῆκωσε τὰ χέρια εὐθὺς,
κι' ἄπλωσέ τα γιὰ ν' ἀρπάξης
καὶ γερά νὰ κρατηθῆς
ἀπ' τὸ χέρι πού θ' ἀπλώσῃ
πρὸς ἐσένα μὲ στοργὴ
Κεῖνος πού μ' ἀγάπη τόσο
κυβερνᾷ οὐρανὸ καὶ γῆ.

"Ἄν μὲ πίστι τὸν ζητήσης
καὶ Θεὸ τὸν προσκυνήσης
κι' ἂν Σωτῆρα σου τὸν κράξης
καὶ προστάτη σου τὸν πῆς,
πρὶν νὰ τὸν καλοφωνάξης
στὸ πλευρό σου θὰ τὸν δῆς.
Καὶ θὰ δῆς νὰ γαληνεύῃ
εὐθὺς ἢ λύσσα τοῦ βορηᾶ
καὶ τὸ μουγκρητὸ τοῦ πόνου,
καὶ παντοῦ νὰ βασιλεύῃ,
στά πελάη καὶ σὴν στεριά,
ἢ γαλήνη τῶν ματιῶν Του.
Μοσχομύριστος ὁ μπάτης
θὰ χαϊδεύῃ σε ἀπαλά
φέρνοντάς σου εἰρήνης μίλημα,
κι' ὁ οὐρανὸς ἀπὸ ψηλά,
πλέοντας στὸ γαλάζιο φῶς του,
θὰ σοῦ στέλνῃ ἀγάπης μήνυμα,
καὶ θὰ σοῦ χαμογελά.

Μὰ θὰ σοῦ ριχτοῦν ἀκόμα
γυιέ μου, οἱ μαῦροι·
κάποιοι πού γι' αὐτοὺς δὲν εἶναι
τίποτε τοῦ Ἄφεντη οἱ νόμοι,
τοῦ Θεοῦ· κάποιοι κακοὶ
κι' ἄγριοι καὶ σκληροὶ καὶ λάθροι
κι' ἄπιστοι, πού δὲ λατρεύουν
καμμιά δύναμι θεϊκὴ,

κι' ούτε προσκυνούν τὸν Κτίστη,
καὶ γυρνοῦν σὲ κάθε τόπο
καὶ γυρεύουν
νὰ σκοτώσουνε τὴν πίστι
τῶν ἀνθρώπων.

Γιέ μου, πρόσεξε καλά,
γιατί οἱ μαῦροι θὰ σταθοῦνε,
φίλοι τάχα στὸ πλευρό σου,
πλάνα λόγια θὰ σοῦ ποῦνε,
γλυκὰ λόγια κι' ἀπαλά,
μὰ μὲ τέχνη θὰ κυττάζουν
τὸν πανάγιο θησαυρό σου
νὰ σοῦ ἀρπάξουν.

Δεκατέσσερα τὰ μάτια
καὶ τ' αὐτιά κλειστά,
κι' ἄς σοῦ τάζουνε παλάτια
διαμαντοχτιστά.

Εἶν' αὐτοὶ σὰν τὸ ποτάμι,
γιέ μου, τὸ ξερό,
πού δὲν ἔχει νερὸ δράμι
στὸν καλὸ καιρὸ,
πού δὲν βρῖσκεις οὔτε στάξη
νὰ δροσίσης τὰ φρυγμένα
χειλὴ μέσ' στοῦ ἡλίου τὴν κάψη,
καὶ στὸν ὄχτο τὸν ξερό
σθουοῦν τὰ χόρτα μαραμμένα.
Καὶ μονάχα στὸν καιρὸ
πού ξεσποῦν οἱ καταιγίδες
λάθρες κι' οἱ νεροποντές,
κι' ἀστραπὲς τὰ νέφη σκίζουν
—πυρωμένες ἀλυσίδες
καὶ σὰν τέρατα μουγκρίζουν
καταπανωτὰ οἱ βροντές,
βλέπεις τὸ ξερό ποτάμι
νὰ κατρακυλᾷ μὲ ὄρμη,
—στὸ θολὸ τὸ ρέμμα του ἄμμοι,
πέτρες, βότσαλα, κορμοί—
νὰ σκεπάση ὄλους τοὺς τόπους,
νὰ γκρεμίση καὶ νὰ πνίξη
χίλους-δυσὸ φτωχοὺς ἀνθρώπους.
Κι' ἂν αὐτοὶ σὰν τὸ δαυλὸ,
πού ὄλους κι' ὄλα τὰ καπνίζει,
κι' ὅπου ἀγνὸ κι' ὅπου καλὸ,
τὸ λερώνει, τὸ μαυρίζει,

καὶ δὲν ξέρει νὰ φωτίζη
μὰ ἔχει φλόγα μοναχὰ
πυρκαγιές ν' ἀνάθη,
νὰ σκορπάη τὴ δυστυχία,
καὶ σ' ἐρείπια θλιβερά
θησαυροὺς νὰ θάβη.

Κι' εἶν' αὐτοὶ καταλυτὲς
τῶν ἱερῶν κι' ἀγνῶν κι' ὠραίων
πού μᾶς ἄφησε τὸ χτές·
εἶν' οἱ φάρες τῶν ἀθέων,
τοῦ Σταυροῦ οἱ ἀπαρνητές,
πού ζητᾶνε νὰ ποτίσουν
τίς ἀθῶες ψυχές τῶν νέων
μὲ τὸ ψέμα,
στὸ σκοτάδι νὰ βυθίσουν
τῶν παθῶν ὄλη τὴ γῆ,
στὴν ὀδύνη, στὴ σφαγὴ,
καὶ στὸ αἶμα.

Μὰ κοντὰ σ' αὐτοῦς, παιδί μου,
πού θὰ θέλουν τὸ κακὸ σου,
κάποιοι κι' ἄλλοι ὄχτροι κρυφοὶ
πόλεμο θὰ σοῦ σηκώσουν.
Κάποιοι κι' ἄλλοι ὄχτροι κρυφοί,
πού θὰ πέρνουνε τροφὴ
ἀπ' τὰ βάθη τῶ στηθῶ σου,—
σερπετὰ φαρμακερά,
συχάμενα, γλυστερά,
πού θὰ βόσκουν στὴν καρδιά σου,
καὶ τὴν ὦρα θὰ ζητοῦν
τὸ φαρμάκι πού κρατοῦν
ὄλο ἐντός σου νὰ τ' ἀδειάσουν.
—Θὰ φουντώσ' ἡ ἀποθυμιά
τοῦ ἐνόχου μέσ' στὴν ψυχὴ σου.
Κι' ἁμαρτίες κρυφές μιὰ-μιὰ
πόθους θὰ γεννοβολήσουν.
Καὶ θ' ἀνάψουνε φωτιές
μέσα σου καὶ θὰ θελήσουν
μὲ ταξίματα, μὲ χάδια,
καὶ μὲ μάγεια καὶ γητιές,
μέσ' στὰ δίχτυα καὶ τὰ φάδια
τοῦ κακοῦ νὰ σὲ τυλίξουν
καὶ στὴ λάσπη νὰ σὲ ρίξουν.

Μὰ ἂν τῆς ἁμαρτίας ὁ πόθος
μέσ' στή σάρκα σου φουντώνη
κι' ἂν περβόλια ὀλανθισμένα
γύρω σου κι' ὀλοῦθε ἀπλώνη,
πρόσεξε, μὴν πλανηθῆς,
πίσω τῆς ἐσὺ δεμένος
σκλάβος νὰ συρθῆς.

Πρόσεξε! κάτω ἀπ' τὰ κρίνα,
κάτω ἀπ' τὶς δροσιές,
ἔτοιμοι παραμονεύουν
οἱ σκορπιοὶ καὶ οἱ ὄχιές.
Κι' ἀπ' τὰς πρασινάδες κάτω,
κι' ἀπ' τὶς τριανταφυλλιές
μὲ τὰ ρόδα τ' ἄλικά των,
κι' ἀπ' τὶς φουντωτὲς μηλιές,
μαῦρα βάραθρα κρυμμένα
καὶ πηγάδια σκοτεινά,
μὲ τὰ στόματ' ἀνοιγμένα,
σὺν τὸ δράκο πού πεινᾷ,
περιμένουν τὸ διαβάτη
νὰ περάσῃ,
πού τὸν ἔχει ἡ ἁμαρτία
ξεγελάσει.

Τράθηξε τὰ βήματά σου
πέρ' ἀπ' τὶς κακοτοπιές·
τίμιος, καθαρὸς κι' ἀμόλυντος
τὸ κρασί τῆς νιότης πιές.

Κι' ἂν χρειαστῆ καὶ νὰ παλαίψῃς
καὶ σκληρὰ ν' ἀγωνιστῆς,
—λεύτερος κι' ἀγνὸς νὰ μείνῃς

καὶ νὰ μὴν πιαστῆς,—
μὴ δειλιάσῃς, μὴ σαλέψῃς
καὶ μὴ συχυστῆς.
Στάσου ἀτράνταχτος καὶ ζώσου
τ' ἄρματα, ἄξιος μαχητῆς,
ρίξου ἀπάνω στὸν ἐχθρὸ σου,
χτύπα τον μερονηχτίς.

Στάσου ἀτράνταχτος καὶ πάτα
σὲ σκληρὴ καὶ στέρεη γῆ,
βάδιζε τὴν ἴσια στράτα
μεσημέρι, βράδυ, αὐγὴ.
Βάδιζε τὴν ἴδια στράτα,
τὴ γεμάτη φῶς,
νὰ βλογῆσῃ σου τὰ νιάτα
ὁ Πλάστης σου ὁ Θεός.
Νὰ βλογῆσῃ σου τὰ νιάτα
καὶ τὰ γερατειά,
νᾶν' τὰ στήθεια σου γεμάτα
πάντ' ἀπὸ μιὰ θεία γαλήνη,
κι' ἡ χαρὰ σου ἀθῶα, πλάτειά
κι' ἄσθυστη νὰ μείνῃ,
Βάδιζε τὴν ἴσια στράτα,
πού ὄλο καὶ τραβᾷ ψηλά,
πρὸς τὰ ὄνειρευτὰ παλάτια.
Κι' ὅταν κάποιτ' ἔρθῃ ἡ ὥρα
κι' ἐσὺ γύρῃς ἀπαλά,
καὶ σοῦ κλείσουνε τὰ μάτια,
θὰ σὲ ξαναδῶ, παιδί μου,
στὴ χρυσογαλάζια χώρα
Καὶ θὰ σὲ χαρῆ ἡ ψυχὴ μου...
"Ἐχε, γυιέ μου, τὴν εὐχὴ μου!

Γ, ΒΕΡΙΤΗΣ

ΑΠΟΨΕΙΣ

ΜΙΑ ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἡ μάχη τῆς Ἑλλάδος ἔχει φθάσει εἰς τὴν φάσιν ἢ ὅποια λέγεται μάχη διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν καὶ ἀνοικοδόμησιν. Καὶ πρέπει νὰ ποῦμε ἀμέσως καὶ χωρὶς περιστροφάς, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καθόλου εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν μέχρι τῆς ὥρας πορεῖν τῆς μάχης αὐτῆς.

Καὶ ἔμως πρόκειται δι' αὐτὴν τὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἔμως πρέπει νὰ τὴν κερδίσωμεν τὴν μάχην αὐτὴν, ἐντὸς ὠρισμένων προθεσμιῶν, προθεσμιῶν αἱ ὅποια λήγουν ἐντὸς ὀλίγου σχετικῶς χρόνου. Καὶ ἂν περάσουν αἱ προθεσμῖαι αὐταὶ καὶ δὲν ἔχωμεν κερδίσει τὴν μάχην, τότε κάθε ἀπαισιόδοξος πρέβλεψις θὰ ἔχη πάντως κάποιαν βάσιν. Ἡ μάλλον, διὰ νὰ ποῦμε καθαρώτερα, ὁ θλεθρὸς θὰ ἔχη ὡς ἔπλον τὴν ἀπελπισίαν.

Ἐ, λοιπόν, τί γίνεται διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν; Ποῦ εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον ἐκεῖνο, τὸ γενικόν, τὸ ὅποιον θὰ κάμῃ νὰ σταματήσει εἰς τὴν σκέψιν ὄλων μας κάθε ἄλλο, διὰ νὰ χωρήσωμεν ὄλοι εἰς τὴν μάχην καὶ νὰ τὴν κερδίσωμεν; Ποῦ εἶναι τὰ δείγματα, ὅτι παρακολουθοῦμεν, ἡμέραν μετὴν ἡμέραν, ὥραν μετὴν ὥραν, τὴν μάχην αὐτὴν, ἔπως παρακολουθοῦσαμεν τὴν μάχην τοῦ μετώπου; Διαβάζομεν τὰς ἐφημερίδας καὶ βλέπομεν τὰς στήλας νὰ γεμίζουν μετὰ τόσα καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, μετὰ τόσα ζητήματα καὶ διενέξεις καὶ ἀντεγκλήσεις, ἄλλ' ἢ ἀνασυγκρότησις δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ ὡς μάχη. Τὸ πολὺ-πολὺ μᾶς ἀπασχολεῖ ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ θέματα, ἀπὸ τὰ πολλὰ θέματα, καὶ μάλιστα δευτερεύοντα θέματα, συζητήσεων καὶ ἀντεγκλήσεων.

Ἰπὸ τοιούτους ἔρους ἢ λογικῇ λέγει ὅτι βαδίζομεν πρὸς τὴν ἀποτυχίαν. Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ βεβαίως πρέβλεψιν. Ἀποτελεῖ ἔμως προειδοποίησιν. Καὶ ἡ στήλη αὐτὴ θεωρεῖ χρέος ἱερὸν νὰ γίνῃ ὄργανον διὰ νὰ ἀκουσθῇ ἢ προειδοποίησις αὐτὴ καὶ νὰ τύχῃ τῆς προσοχῆς, ἢ ὅποια πρέπει νὰ δοθῇ, ἐπὶ τέλους!

ΕΡΩΤΗΜΑ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΑΙ

Ἄλλὰ καὶ κάτι ἄλλο: Ὅπως συνηθίζομεν νὰ τονίζωμεν εἰς τὰς «Ἀκτίνας», καὶ αὐτὴν τὴν φορὰν ἃ; ἐξετάσωμεν καλύτερα τὰς εὐθύνας ὄχι μόνον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδικὰς μας εὐθύνας, τὰς εὐθύνας ὄλων ἡμῶν, ὅσοι ἔχομεν κοινὰς τὰς κατευθυντήριους γραμμάς, αἱ ὅποια ἐκτίθενται καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦτο. Πόσοι ἀπὸ ἡμᾶς, ἐξετάζοντες τὸν ἑαυτὸν των, θὰ ἠμποροῦν νὰ παρηγορηθοῦν μετὰ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι τοῦλάχιστον αὐτοὶ ἔκαμαν ὅ,τι ἠμποροῦσαν νὰ κάμουν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ ἢ συνείδησις τῆς σπουδαιότητος τοῦ θέματος αὐτοῦ; Ποῖοι ὠμίλησαν εἰς τὸν φίλον των, εἰς τὸν συνάδελφόν των, εἰς τὸν δημόσιον λειτουργόν, εἰς τὸν βουλευτὴν των, εἰς τὸν ὑπουργόν των, εἰς τὸν ὅποιον-δήποτε πού χειρίζεται αὐτὰ τὰ θέματα, ὅτι ὑπάρχει ἓνας λαός, ὁ ὅποιος, ἐπὶ τέλους, πέραν ἀπὸ τὰς κομματικὰς διαφορὰς ἐνδιαφέρεται κάπως καὶ διὰ τὴν ζωὴν του; Ποῖοι ἀπὸ ἡμᾶς ἐχρησιμοποίησαν τὰς εὐκαιρίας, τὰς ὁποίας ὄλοι σχεδὸν ἔχομεν, ὅτι καλὰ εἶναι αἱ συζητήσεις καὶ τὰ προγράμματα καὶ τὰ «δεξιὰ» καὶ τὰ «ἀριστερά», ἀλλὰ τώρα ὄλα αὐτὰ θὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸ ἂν ἀνασκευασθῶμεν εἰς τὴν μάχην τῆς ἀνασυγκροτήσεως; Ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν πρέπει νὰ κυττάμε παρὰ μόνον τὴν μάχην αὐτὴν, καὶ ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ἀποτελέσῃ κριτήριον τῶν διαφορῶν κομματικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἄλλων παντοειδῶν κατευθύνσεων, ἀπὸ τὴν ἔμπρακτον συμβολὴν εἰς τὴν σχετικὴν προσπάθειαν;

Τὶ ἔκαμαμεν, διὰ νὰ βάλωμεν ὄλοι ὄλας μας τὰς δυνάμεις, ὥστε νὰ ἀνασυγκροτηθῇ ἢ Ἑλλάς καὶ νὰ ἀξιοποιήσωμεν τὴν βοήθειαν πού μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, καὶ νὰ τὴν ἐλκύσωμεν ἀκόμη πλουσιωτέραν εἰς τὸν τόπον μας;

Ἄς δώσῃ ὁ καθένας ἀπάντησιν εἰς τὸ ἐρώτημα. Καὶ ἃς ἐξαγάγῃ τὰς συνεπείας. Ἐμπράκτως.

ΝΑ ΑΥΞΗΣΗ Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Και διὰ τὴν παρηγορούμεθα, ἀφοῦ ἔως τώρα δὲν εὐρήκαμε καλύτερη παρηγορία: «αὐτὰ συμβαίνουν καὶ εἰς Παρισίους». Αἱ γαλλικαὶ ἐφημερίδες συνεχῶς φωνάζουν διὰ τὴν ἀνάγκη· νὰ γίνῃ δουλειὰ καὶ ἰδιαιτέρως, νὰ τονώθῃ ἢ παραγωγῇ. Μόνον ἢ παραγωγῇ, δηλαδὴ ἢ καταβολῇ δυνάμεων ἐκ μέρους ὄλων μας πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, μὲ ἀπλούστερα λόγια, μόνον ἢ δουλειὰ ἢ μπορεῖ νὰ βοηθήσῃ καὶ μπορεῖ ἀκόμη καὶ νὰ δώσῃ τὴν βῆσιν διὰ μίαν σοβαρὰν καὶ ὄχι ἀπλῶς δημοσκοπικὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Καὶ ἡ αὐξήσις τῶν μισθῶν, ἐννοοῦμεν τὴν πραγματικὴν, ἢ ὅποια ἀντιστοιχεῖ εἰς οἰκονομικὰ ἀγαθὰ καὶ ὄχι τὴν διομαστικὴν, μόνον μὲ τὴν αὐξίσιν τῆς παραγωγῆς ἢ μπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ.

Διαβάζοντας κανεὶς ὅτι ἐγράφη εἰς τὸν γαλλικόν τύπον τὸν περασμένον μῆνα, θὰ καταλάβῃ πόσον παγκόσμιος εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀληθειῶν ποῦ ἐκτίθενται εἰς τὸ τεῦχος μας «Γιὰ μιά καινούργια Ἑλλάδα», ἰδίως σελ. 52 καὶ 53. «Μὲ ἄλλα λόγια, δὲν πρέπει νὰ ξεχάσωμε οἱ Ἕλληνες καὶ τοῦτο, ὅτι ἡ μέριμνά μας γιὰ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη πρέπει νὰ εἶναι συνδυασμένη μὲ τὴν ἐπίγνωσι, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ ριχθοῦμε ὅλοι στὴ δουλειὰ γιὰ νὰ τονώσωμε τὴν παραγωγὴ καὶ ἐπομένως καὶ τὴν ἀνασυγκρότησι. Πρέπει νὰ ἀνασκουμπωθοῦμε ὅλοι στὴ δουλειὰ. Διότι, ἂν δὲν δουλέψωμε, ὅλα τὰ συνθήματα θὰ εἶναι πύργοι χάρτινοι, καὶ δὲν θὰ ἀντέχουν στὸ παραμικρὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου».

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ

«Β' Ἐπιστολὴ τοῦ ἀποστόλου Πύλου πρὸς Κορινθίους, κεφάλαιον Η', στίχος 8—15. Αὕτῃ εἶναι ἡ πνευματικὴ βῆσις τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ».

Αὐτὰ εἶναι τὰ λόγια, μὲ τὰ ὅποια ἔδωκε τὸ πνευματικὸν νόημα τοῦ σχεδίου Μάρσαλ ἕνας ἐκτῶν ἀρμοδιωτάτων προσώπων, ὁ κ. Stone. Οἱ ἀναγνώσται μας εἶχαν εἰς τὸ τεῦχος Ἀπριλίου τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαβάσουν ἕνα ἄρθρον, ὅπου θὰ ἐπῆραν μίαν ἰδέαν περὶ τοῦ ποῦ εἶναι ὁ κ. Stone καὶ

πῶς σκέπτεται. Εἶναι ἕνας ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐργατῶν τοῦ Σχεδίου Μάρσαλ. Ὁ κ. Stone εἶναι συγχρόνως διὰ ἀπὸ τοὺς ἡγέτας τῆς κινήσεως διὰ μίαν χριστιανικὴν ἀναγεννησιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν. Τὸν περασμένον μῆνα, ἐπιστρέφων ἀπὸ μίαν περιοδείαν τὴν ὁποίαν εἶχε χάμει χάριν ἐπιθεωρήσεως εἰς τὴν Ἀπὼ Ἀνατολήν, ἐπέρασε καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Αἱ «Ἀκτίνες» εἶχαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ δεξιωθοῦν τὸν μεγάλον αὐτὸν ἐργάτην τῆς ἐμπράκτου πνευματικότητος, ὠργανώθη δὲ πρὸς τιμὴν του καὶ μία ἐκδρομὴ εἰς τὴν Παλαιὰν Κόρινθον, εἰς τὴν ὁποίαν, ὡς γνωστόν, ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔμεινε «ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ». Ἐκεῖ λοιπόν, ἀπὸ τοῦ «βήματος» τοῦ Γαλλίωτος, ἐδιάβασε τὴν ἀνωτέρω περικοπήν ἀπὸ τὴν Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴν καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἰδέαν τοῦ πνευματικοῦ σχεδίου. ποῦ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν θεμελίωσιν τοῦ ὀλικοῦ Σχεδίου Μάρσαλ.

Ὁ κ. Stone εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσῃ καὶ ἄλλας ἐκφάνσεις τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Ἑλλάδος. Καὶ εἰμεθα βέβαιοι ὅτι ἔφυγε μὲ ἐνισχυμένην τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν χώραν αὐτήν. Ἦμπορεῖ νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἡ ἐπίσκεψις του καὶ τὰ δείγματα, τὰ ὅποια παρέσχε αὐτός, ὅπως καὶ ἡ καλὴ μερίς τῶν ἐδῶ Ἀμερικανῶν τῆς ἀποστολῆς διὰ τὴν κατανόησιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς χώρας μας ἔχουν μεγίστην ἀξίαν δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας. Συντελοῦν περισσότερο καὶ ἀπὸ τὴν ὀλικὴν ἀρωγὴν εἰς τὸ νὰ ἀρθοῦν παρεξηγήσεις, νὰ σπάσουν πάγοι, νὰ θερμανθῇ ἡ ἀγάπη. Καὶ νὰ σφρηλατηθῇ ἡ τόσον ἀπαραίτητος καὶ διὰ τοὺς μικροὺς, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μεγάλους, ἐνότης μας.

Εἰς τὸ πλεῖρον τῶν

«Ὁ ἀγὼν σας εἶναι ἰδικός μας ἀγὼν». Συνεχῶς καὶ πολυτρόπως πέμπομεν εἰς τοὺς ἀδελφούς μας τοὺς Κυπρίους τὸ μῆνυμα αὐτὸ σχετικῶς μὲ τὸν ἱερὸν ἀγῶνα των. Καὶ ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς μία ἰδιαιτέρως εὐχάρστος εὐκαιρία ὅταν τὸ βράδου τῆς 14ης Ἰουνίου τὰ Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα «Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» εἶχαν τὴν τιμὴν καὶ τὴν χαρὰν νὰ δεξιωθοῦν εἰς

τὴν αἰθουσαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου τὴν Κυπριακὴν Πρεσβείαν, μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Πανιερώτατον Μητροπολίτην Κυρηνείας κ. Κυπριανόν.

Δὲν ἔπρεπε, ἐτονίσθη ἀπὸ ἐκπρόσωπον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», νὰ γίνῃ ἡ συγκέντρωσις αὐτὴ ὡς συγκέντρωσις ἐκδηλώσεως τοῦ πόθου ἔλων μᾶς νὰ πραγματοποιηθῇ ἐπὶ τέλους ἡ ἔνωσις. Ἐπρεπε νὰ ἦτο συγκέντρωσις πανηγυρισμοῦ ἐπετείου, πολλοστῆς ἐπετείου, τῆς ἐνώσεως, ἡ ἑποία ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ ἔπρεπε νὰ ἦτο ἡδῆ πραγματικότης. Διατί δὲν ἐπραγματοποιήθη ἀκόμη, αὐτό, ἀλήθεια, δὲν μπορούμε νὰ τὸ καταλάβωμε. Δὲν καταλαβαίνομε τὴν σκοπιμότητα, μᾶς εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβωμεν καὶ τὴν σκιάν ἔστω τῆς ἠθικῆς δικαιολογίας διὰ τὴν ἀδικίαν ἡ ἑποία γίνεται. Ἡ φωνὴ τῆς Κύπρου εἶναι φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὰς αὐτοκρατορίας. Ὁ ἀγὼν τῆς Κύπρου, ἐηλαδῆ ὁ ἀγὼν ἔλων μᾶς εἶναι ἀγὼν πνευματικὸς. Κατὰλήξιν του θὰ ἔχη τὴν νίκην. Καὶ ἂν ὁ δρόμος τοῦ ἀγωνιστοῦ εἶναι «στράτα ἀγκαθωτῆ», ὅπως λέγει ἓνα κυπριακὸ τραγῳδι, ἀλλὰ ἡμποροῦν οἱ Κύπριοι ἀδελφοί μᾶς νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι εἰς τὴν ἀγκαθωτὴν αὐτὴν στράταν, ὅσο ἀγκαθωτὴ καὶ ἂν εἶναι, καὶ ὅσο πολὺ καιρὸν καὶ ἂν πρόκειται νὰ κρατήσῃ τὸ πέρασμα εἰς αὐτὴν δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ στρέψουν τὸ βλέμμα δίπλα των χωρὶς νὰ μᾶ; ἰδοῦν εἰς τὸ πλευρόν των.

Δὲν ἀμφιβίλλομεν ὅτι ἀπηχοῦμεν τὰ αἰσθητάματα ἔλων τῶν ἀναγνώστων τῶν «Ἀκτινῶν» ἂν διαθεβαιώσωμεν τοὺς Κυπρίους ἀδελφούς μᾶς, καὶ ἰδιαίτερος τοὺς ἐν Κύπρῳ ἀναγνώστας μᾶς, ὅτι πράγματι εἴμεθα καὶ θὰ εἴμεθα εἰς τὸ πλευρόν των. Καὶ διὰ νὰ ἐπαναλαβῶμεν ὅτι ἐλέχθη διὰ τὸ παιδομάζωμα: ἂν αἱ δυνάμεις μᾶς εἶναι ἀσθενεῖς διὰ νὰ σταματήσωμεν τὴν ἀδικίαν, πὸν λέγεται καθυστέρησις τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ ἴσως ἡμποροῦμεν νὰ συμβάλωμεν κάτι εἰς τὸ νὰ σταματήσῃ τὸ ἔγκλημα πὸν λέγεται ἔλλειψις ἐπαρκοῦς συγκινήσεως τῆς ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς παγκοσμίας κοινῆς γνώμης διὰ τὴν ἀδικίαν αὐτὴν.

ΕΚΔΗΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΟΣ

Καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ θὰ ἠθέλαμεν καὶ δημοσιώτερον νὰ εὐχαριστήσωμεν τὸν ἅγιον Κυρηνείας διὰ τὰ τόσον καλά λόγια, τὰ ὅποια ξεύρομεν ὅτι ἐκ μέσης καρδίας προήλθον, διὰ τὸ ἔργον τῆς χριστιανικῆς ἱεραποστολῆς μέσα εἰς τὸν κυπριακὸν λαὸν ἀπὸ μέρους τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων. Ἱεροκήρυκες τῆς Ἀδελφότητος Θεολόγων ἡ «Ζωή», τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα, τὰ χριστιανικὰ ἐντυπια, ἔλην ἡ ἐν γένει πνευματικὴ προσπάθεια, ἡ ὅποια γίνεται εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, εὐρίσκει τὴν ἀμεσον παροχέτευσίν της εἰς τὴν Κύπρον.

Καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως ἡ ἔνωσις εἶναι ἡδῆ πραγματικότης. Ἡ τόσον πανηγυρικὴ ἀναγνώρισις τῆς πνευματικῆς αὐτῆς συμβολῆς ἐκ μέρους τῆς ἡγεσίας, ἀλλὰ, εἴμεθα βέβαιοι, καὶ ἐκ μέρους τῆς ὀλότητος τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ, ἀποτελεῖ μίαν ἀκόμη ἐκδήλωσιν τῆς ἐνότητος αὐτῆς καὶ μίαν ἀκόμη ἐπίσχυσιν εἰς τὸν καλὸν πνευματικὸν ἀγῶνα, ὁ ὅποτος διεξάγεται ἐν δυνάμει τῆς χριστιανικῆς πίστεως, καὶ διὰ τῆς πίστεως αὐτῆς δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἔχη ἄλλο τέρμα ἀπὸ τὴν νίκην.

ΕΓΚΛΗΜΑ ΟΛΩΝ ΜΑΣ

Ἐκείνη ἡ αὐτοκτονία τῆς ἀριστοῦχου ἱατροῦ ἡ ὅποια, ἔπειτα ἀπὸ χρόνια λαμπρῶν σπουδῶν καὶ χρόνια εὐδοκίμου ὑπηρεσίας ἐξακολουθεῖσε νὰ ὑπηρετῇ εἰς ἓνα μεγάλο νοσοκομεῖον ἐντελῶς δωρεάν, τόσον ὥστε καὶ τὰ τραμβαγιάτικα ἀκόμη νὰ τῆς πληρώνῃ τὸ πατρικὸ σπίτι, εἶναι κάτι πὸν πρέπει νὰ τὸ προσέξωμε πάρα πολὺ. Εἶναι ἀπλούστατα ἐντροπή! Πτωχοὶ εἴμεθα, πεινασμένοι εἴμεθα, ἔλοι στενοχωρούμεθα, ἀλλὰ τέτοιο κατάνηγμα δὲν δικαιολογεῖται. Εἶναι ἔγκλημα. Ἡ τραγικὴ θέσις τοῦ νέου ὁ ὅποτος θυσιάζει ἔλην τὴν ζωὴν καὶ τὴν μόρφωσίν του διὰ νὰ ἐξυπηρετῇ ἡ μάλλον νὰ εὐεργετῇ τὴν ἐλότητα, καὶ ἡ ἐλότης δὲν τοῦ δίδει οὔτε κἂν ἔστω κατὰ γράμμα τὸ ξερὸ ψωμί, ἀλλὰ τὸν ποτίζει μὲ πικρίαν καὶ ἀπόγνωσιν, αὐτὸ εἶναι κάτι πὸν βρύνει τὴν συνείδησιν ἔλων μᾶς. Ὅσοι ἐνδιαφερόμεθα διὰ μίαν χρι-

στιανικὴν καινούργιαν Ἑλλάδα πρέπει νὰ τὸ προσέξωμεν αὐτό. Χρειαζόμεθα μίαν ἀληθινὰ καινούργιαν Ἑλλάδα, ὅπου ἡ ἀναλλαγὴ τῆς κοινωνίας ἀπέναντι τῶν πλέον ἐκλεκτῶν ἐργατῶν τῆς νὰ μὴν ὀδηγῆ εἰς τοιοῦτου εἶδους φοδερὰ ἐγκλήματα.

ΙΕΡΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΥΓΕΝΕΙΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

Ἐπτά ὀλόκληρα χρόνια ἡ περισσότερον ὄντως σεβαστὴ Δέσποινα τῆς συγχρόνου κοινωνίας ὄλου τοῦ κόσμου, ἡ Βασιλομήτωρ Μαίρη τῆς Ἀγγλίας, ἑπτὰ ὀλόκληρα χρόνια, ἐργαζομένη ἐπὶ μακρὰς ὥρας κάθε ἡμέραν ἀνεξιχνίτως, ἐκεντοῦσε ἕνα τάπητα, μὲ σκοπὸν νὰ τὸν προσφέρῃ εἰς τὸ ἔθνος τῆς διὰ νὰ πωληθῆ καὶ νὰ ἐνισχυθῆ ἀπὸ τὴν πώλησιν ὁ προϋπολογισμὸς ἐνὸς κράτους ποῦ ἔπαθε αἱμορραγίαν ἀπὸ τὸν πόλεμον. Καὶ ὁ τάπης ἔγινε. Καὶ φαίνεται ὅτι εἶναι ἕνα πραγματικὸν κομφοτέγημα. Καὶ ἐξετέθη πρὸς πώλησιν εἰς τὴν παγκόσμιον ἀγοράν. Καὶ ἡ παγκόσμιος συγκίνησις διὰ τὴν πρωτοφανῆ ὄντως εἰς τὴν ἱστορίαν χειρονομίαν; Μηδαμινὴ ὄντως! Ἐδέησε νὰ περιφερθῆ ὁ τάπης ἀπὸ τόπου εἰς τόπον διὰ νὰ μὴ μείνῃ ἀπώλητος, ὅπως μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἐκινδύνευε!

Ὅσον καὶ ἂν μὲ ἀληθινὴν ἀριστοκρατικότητα θὰ κρύβεται ὁ πόνος καὶ ἡ ἀπογοήτευσίς, ἃς μᾶς συγχωρηθῆ ἡ ἀδιακρίσια νὰ τὸν φαντασθῶμεν τὸν πόνον αὐτὸν καὶ τὴν πικρίαν, ποῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μὴ τῆς μένῃ τώρα εἰς τὴν καρδίᾳ τῆς εὐγενούς χειροτέχνιδος. Καὶ ἃς μᾶς ἐπιτραπῆ, μὲ ὄλον τὸν σεβασμὸν ὁ ὅποιος ἀπὸ

πάσης ἀπόψεως καὶ ἀπὸ πάντα ἀνθρωπὸν πολιτισμένον ὀφείλεται εἰς τοιαύτην περίπτωσιν, νὰ παρατηρήσωμεν τοῦτο: ὁ τάπης αὐτὸς παρέχει δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰς εὐγενεῖς πρωτοβουλίας καὶ τὰς ὕψηλας καὶ ἀνθρωπιστικὰς ἐμπνεύσεις ἕνα σπουδαῖον μᾶθημα: Ὅτι χρειάζεται καὶ εἰς τὰς εὐγενεῖς χειρονομίας ἡ τήρησις τῆς ἱεραρχίας. Καὶ πρὶν νὰ ἔχωμεν τὴν Βασιλισσαν Μαίρην σκυμμένην, σὺν τῷ νεαρῷ μοδιστράκι, ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους μὲ τὸ βελόνι νὰ κάνῃ τάπητα διὰ νὰ πωληθῆ ὑπὲρ εὐγενῶν σκοπῶν πρέπει νὰ κάμωμεν τὴν κοινὴν γνώμην κατάλληλον, ἰκανὴν νὰ συναίσθανθῆ, νὰ ἐκτιμῆσθαι δεόντως, καὶ ἐμπράκτως, μίαν τοιαύτην χειρονομίαν. Τὸ ὅποτον σημαίνει νὰ ἀποτοξινώσωμεν τὴν κοινὴν γνώμην ἀπὸ ἐκείνας τὰς τοξίνας; αἱ ὁποῖαι ἔκαμαν, ὥστε ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος εἰς μίαν τοιαύτην χειρονομίαν νὰ μὴν δώσῃ τὸ ποσοστὸν τῆς προσοχῆς, τὸ ὅποτον δίδει εἰς τὰ ἀηδέστατα σκάνδαλα διαφόρων κινηματογραφικῶν ἠθοποιῶν, οἱ ὁποῖοι λέγονται «ἀστέρες» καὶ αὐριοὶ θὰ λέγωνται στίγματα.

Πόσον καλύτερον, χρησιμώτερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον θὰ ἦτο, ἀλήθεια, ἂν αὐτὸς ὁ πολὺωρος καθημερινὸς μόχθος ἐστρέφετο πρὸς ἄλλην κατεύθυνσιν, διὰ τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀποτοξίνωσιν τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου! Καὶ μάλιστα εἰς κάποιον ἔθνος, τὸ ὅποτον μὲ μίαν πνευματικὴν τόνωσιν θὰ ἠμποροῦσε νὰ παίξῃ εἰς τὴν σύγχρονον παγκόσμιον ζωὴν ἕνα ρόλον πολὺ σημαντικώτερον καὶ πολὺ εὐεργετικώτερον, ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ περιορίζεται νὰ παίξῃ τώρα!

Z. N.

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ἜΚΕΙ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ..

Ἡ σμηνὴ καὶ ἐπιβλητικὴ δεξίωση, ποῦ, στὴν αἰθουσα τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου», ἐκμῶν τὰ Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα πρὸς τὴν Κυπριακὴν Πρεσβείαν, ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν νὰ διασαφηνισθῆ καὶ νὰ διευτυπωθῆ κατὰ τὸν καλύτερον καὶ ἀκριβέστερον τρόπο ἡ ἀληθινὴ βίσις, ἐπ' αὐτῇ στὴν ὁποῖαν εἶναι τοσοῦτην μόνον τὸ Κυπριακὸ ζήτημα. Τόσον οἱ τρεῖς ἡμιλεταὶ τῶν Συνεργαζομένων Χριστιανικῶν Σωματείων, ὅσον καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Πρεσβείας Μητροπολι-

τῆς Κυρηνεῖας, ἐξήγησαν καὶ ἐτόνισαν τὸ πραγματικὸ νόημα τοῦ Κυπριακοῦ ἀγῶνος, ποῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νόημα πνευματικὸν.

«Ὁμιλῶν πρὸς Χριστιανοὺς ἐπιστήμονας καὶ ἀντιπροσώπους Χριστιανικῶν ὀργανώσεων—εἶπεν ὁ Μητροπολίτης Κυρηνεῖας—θεωρῶ σκόπον νὰ διακηρῶσθαι ὅτι ὁ ἀγὼν ἡμῶν τῶν Κυπρίων εἶναι προπικτὸς καὶ κυρίως ἀγὼν πνευματικὸς. Δὲν ζητοῦμεν παρὰ μόνον τὴν ἐλευθερίαν μας. Καὶ ζητοῦμεν τὴν ἐλευθερίαν μας, διότι εἴμεθα Ἑλληνας Χριστιανοί. Καὶ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ εἴμεθα Χριστιανοί καὶ ζῶμεν μέσα εἰς τὸ χριστιανικόν

πνεῦμα, πιστεύομεν ὅτι «δοῦο πνεῦμα Κυρίου, ἔχει καὶ ἔλευθερία».

Νοιώθοντας βιθύτατα τὸ ἀληθινὸ αὐτὸ νόημα τῶν προσπαθειῶν τῶν ἀδελφῶν Κυπρίων γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἔλευθερίας της, δραματιζόμεθα καὶ ἑμεῖς, μαζί με τὸν Μητροπολίτη Κυρηνείας, ὅτι σύντομα θὰ πραγματοποιηθῆ ὁ κοινός ἱερός πόθος, διότι «ἔχουσιν ὁ Θεός τοὺς στεναγμούς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου καὶ Ἐθνάρχου Μακαρίου, εἶδε τὰ δάκρυα τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ καὶ θὰ στείλῃ λύτρωσιν τῇ λαφῶ Αὐτοῦ».

ΕΝΑ ΑΝΕΒΑΣΜΑ

Ἦταν τόσο σύντομη καὶ βιαστικὴ μιὰ πρόσφατη ἐπίσκεψί μου στὴ Θεσσαλονίκη, ποῦ δὲν μοῦ ἐπέτρεψε νὰ δλοκληρωσῶ τὶς ἀφθονες καὶ πολλαπλές ἐντυπώσεις μου. Ὑπάρχει ὁμως καὶ μιὰ ἐντύπωση, ποῦ κυριαρχεῖ τόσο ἐπιτακτικὰ μέσα μου, ὥστε νὰ αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν ἐκφράσω.

Εἶχα ἐπισκεφθῆ εἰδικώτερα τὰ γραφεῖα τῶν «Ἀκτινῶν» τῆς ἔκτι Χριστιανικῆς Κινήσεως. Στὸ κάτω γραφεῖο, δίπλα στὴν εἴσοδο, εἶδα μερικoὺς νέους ποῦ ἐργάζονταν. Δὲν τοὺς ἤξερα βέβαια, ἀλλὰ μοῦ ἦταν τόσο γνήριες αἱ συγινικές φροσωνμίες, τὸ χαμόγελο τῆς ἀγάπης, ἡ γεμάτη ἀπὸ γνήσιαν εὐγένεια προθυμία, ποῦ μοῦ ἐδείξαν, ὥστε νὰ μὴν ἐχρειαζόταν τίποτε ἄλλο, γιὰ νὰ με πληροφορήσῃ ὅτι ἦσαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰδιους νέους τῆς εἰθῶ Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως ἢ τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐργαζομένων Νέων.

Ἐτρεξαν ἀμέσως ν' ἀναγγελοῦν στὰ ἐπάνω γραφεῖα τὴν ἐπίσκεψί τοῦ συνεργάτου τῶν «Ἀκτινῶν». Σὲ λίγες στιγμὲς με δηροῦσαν σὲ μιὰν ἀπότομη καὶ ψηλὴ σκάλα. Σπανίως στὴ ζωὴ μου ἔνοιμασά τὸ αἰσθημα τοῦ ἀνεβήσματος τόσο ἔντονο, ὅσο πάνω στὰ σκαλοπάτια ἐκεῖνα. Ἐνοῶ βέβαια τὸ ψυχικὸ ἀνεβασμα, ποῦ σὲ κάνει νὰ αἰσθάνεσαι ὅτι ἐπικρινῶ εἰς με κάτι ἀνώτερο καὶ ὑψηλότερο. Ἡ ἀκτινοβολία τῆς καλωσύνης καὶ τῆς ἀγάπης, ποῦ, ἀπὸ τὸ κεφαλόσκαλο ἐκεῖνο, ἐκπεμποῦν ἀπὸ τὸ πρόσωπο ποῦ με ὑποδοχόταν, ἦσαν τὰ νοητά, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότατα νήματα, ποῦ με τραβούσαν πρὸς τὰ πάνω. Καὶ ὅταν γνήρισα μερικoὺς ἐξαιρετικῶς φωτισμένους καὶ καλλιτεργημένους ἐργάτες τοῦ εὐαγγελίου καὶ μίλησα μαζί τους καὶ ἀνταλλόξηνε, σὲ μιὰ σύντομη, ἀλλὰ καὶ βαθιὰ πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ ἐπικοινωνία, τὶς ἀπόψεις μας καὶ τὶς ἐλπίδες μας «γὰ μιὰ καινούργια Ἑλλάδα», θεμελιωμένες ἐπάνω στὶς βασεῖς τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ἐνοιώθα βιθύτατα ὅτι πραγματικὰ εἶχα ἀνεθῆ φηλά, πολὺ ψηλά. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα γύρω μου ἦταν τόσο καθρῆ καὶ ὁροσφρῆ καὶ ἡ ἀναπνοὴ γινόταν τόσο ἀνετη καὶ ἀνακουφιστικῆ.

ΘΛΙΒΕΡΗ ΚΑΤΑΠΤΩΣΗ

Ἐπειτα ἀπὸ ἐπίμονες τυμπανοκρουσίες ἀρχιετῶν μηνῶν, καθηρέθησαν καὶ ἐφέτος οἱ καλο-

καιρινοὶ Ἀθηναῖκοὶ θίασοι. Οἱ αὐστηρητικοὶ χρονικογράφοι τῶν θεατρικῶν παρασηνῶν ἐγέμιζαν διαρκῶς μ' ἕνα σωρὸ λεπτομέρειες τὶς στήλες τῶν ἐφημερίδων «σθεραφανεῖς συνεντεύξεις καὶ προγράμματα... καλλιτεχνικῆς δράσεως εἶδαν τὸ φῶς» φανταχτερές φωτογραφίες ἐδημοσιεύθηκαν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες δὲν ἔλεψε καὶ ἡ φιλομειδῆς ἐμφάνιση ἐπιτόχιων προσωπικοτήτων. Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα; «Ὀλοσ αὐτὸς ὁ θόρυβος κατέληξε στὴ θλιβερῆ καὶ ἀπῆωση νὰ παρουμεῖζονται σὴμερα ἀπὸ δλοὺς αὐτοὺς τοὺς θιάζους εὐ εὐὴ καὶ ἄθλια ἀντιπνευματικὰ κατασκευάσματα, ποῦ θέλουν τὰ φαίνονται ὡς «ὁροσφρῆς» τάχα καὶ «εὐχαρίστες» κωμωδίες, ἐνῶ δὲν εἶναι παρὰ ποταπὰ πορνογραφικὰ γεμάτα ἀπὸ ὑπουλο καὶ διαβρωτικὸ δηλητήριο πνεύματος καὶ ψυχῆς.

Οἱ κτὸ κατάντημα θιάσων με ἡθοιοὺς ποῦ ἦσαν ἕξειο καλύτερας τύχης, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη παρακτροπὴ τῆς θεατρικῆς μας ζωῆς, ποῦ πρέπει πολὺ νὰ προσχθῆ ἀπ' ὅσους ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ὑπόσταση τοῦ λαοῦ. Ἐν τῇ μεταξὺ ἐπισημαίνουμε χάρι τοῦ ἀνυπέκτου Κοινοῦ τὸ κατάντημα αὐτὸ καὶ βψῶνουμε κατὰ ἀπ' ὑτὸ τὴν κίτρινη σημαία τοῦ κινδύνου τῆς μολύνσεως.

ΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΑΡΧΕΙΑ

Ἐδημοσιεύθη πρὶν ἀπὸ λίγες μέρες στὶς ἐφημερίδες ἡ πληροφορία ὅτι «ἐξευρέθη τρόπος νὰ ἐκδοθῶν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τὰ ἀνεκδοτα ἀρχεῖα τοῦ Καποδίστρια, τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ τοῦ Κωλέττη».

Ἡ πληροφορία εἶναι βέβαια πολὺ εὐχάριστη, ἀλλὰ πολὺ μᾶς ἀνησυχεῖ ἐκεῖνο τὸ «ἐξευρέθη τρόπος». Τὸ ἀκούομε συχνὰ ἀλλὰ δὲν βλέπομε τὸ ἴδιο συχνὰ καὶ τὴν πραγματοποίηση. Θυμώμαστε λ.χ. πὺς κάτι παρόμοιο εἶχμε ἀκούσει τελευταίως γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τῶν ἐργῶν τοῦ Παπαδιαμαντί, γιὰ τὴν μετατροπὴ ἐς μουσεῖο τοῦ μικροῦ τὸν σπιτιῦ γιὰ ἄλλα ἀκόμη παρόμοια ζητήματα. Τί γίνεται με δλα αὐτά; θὰ μείνουν μόνον εὐχάριστες πληροφορίες, προαναγγελέμενες ἀπλῶς στὶς ἐφημερίδες, ἢ θὰ πάρουν τὸν δρόμο τῆς πραγματοποίησης;

Ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ τῆς Παιδείας κ. Νόβα ποῦ δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας πολιτεύομενος, ἀλλὰ καὶ ἕνας παλαιὸς καὶ δοκιμασμένος πνευματικὸς ἄνθρωπος, ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ περιμένουμε ὅτι θὰ ὑπερηλήθη ἐκεῖνο τὸ ἐπισημαστικὸ καὶ ἀνασχητικὸ «ἐξευρέθη τρόπος» καὶ θὰ προχωρήσῃ ἀποφασιστικὰ καὶ σταθερὰ στὴν ἄμεση χρησιμοποίηση τοῦ ἐξευρεθέντος τρόπου, ὥστε νὰ γίνῃ ἐπὶ τέλους ἐμπράκτως ἡ καλὴ ἀρχή.

ΟΙ ΤΑΠΕΙΝΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΘΟΥΡΒΟΙ

Ὅπως ταπεινὰ καὶ ἀθόρυβα ἔζησε, ἔτσι ταπεινὰ καὶ ἀθόρυβα ἀπέθανε ἕνας ἐκλεκτός καλλιτέχνης, ὁ μουσικός Γιάννης Φραγκόπουλος ποῦ ἴσως καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη νὰ εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο. Δέμε «ἴσως καὶ τὸ ὄνομά του ἀκόμη» γιὰτὶ, ὅσο γιὰ τὸ ἔργο του, δὲν ὑπάρχει

ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Τώρα στής Ειρήνης τόν καιρό καλ' ὄνται οἱ Ἕλληνες φοιτηταὶ σέ μιὰ σειρή ἀπό προσπάθειες γιά νά λούμε εἰς αἴριο κλύτερο ἀπό τό σήμερα. Ἐτοί γράφωμε σ' ἕνα τελευταίον σημείωμα τῆς «στήλης».

Ἦως ὅμως αὐτό νά φάνηκε κάπως ἀφῆρη μένο, σάν λόριστο. Νά λοιπόν πού παρουσιάζεται ἡ εὐκαιρία νά δοῦμε τὰ πράγματα κι' ἀπ' αὐτήν τήν ἀποψί. Τήν εὐκαιρία μᾶς τήν δίνει ὁ ἀπολογισμός «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως» γιά τό ἀκαδημαϊκόν ἔτος 1949-50.

Μιά ἐξίγησι ὅμως Γράφωμε: οἱ φοιτηταὶ καλοῦνται. Ἄλλά δαν εἶναι μόνοι. Ὅύτε μόνοι τους θ' ἀγωνισθ ὦν.

Αυστηρῶς ὅμως τό «εἰδικόν» τοῦ χῆρου δαν μᾶς ἐπιτρέπει νά παραθεσωμε καί τό τί γίνεται γενικώτερα ἀπ' ἄλλους τοῦς χριστιανοῦς νέους. Ποῦ καί ποῦ μόνο θά φανοῦν ἐλάχιστα τμήματα

τῶν προσπαθειῶν τους, ἐκεῖνα πού βρίσκονται σέ ἄμεση σχέσι με τό ἔργο τῆς Χ.Φ.Ε.

ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΙ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Ἐνῶ στά πεδία τῶν μαχῶν ἔσδυνε ὁ ἀντίλαλος τοῦ πυρεθόλου ἀρχίσε ἀπ' ἀκρῆ σ' ἀκρῆ στήν Ἑλλάδα ἡ μεγάλη μάχη τῆς Ἀγάπης. Μιά ἀπ' τίς συγκεκρυμένες μορφές τῆς ἦταν τό «θέμα τοῦ ἐπαναπατρισμοῦ». Ἡ προπαρασκευή εἶχε κεντρική σημασία: ὀτήτα. Μέσα τῆς βρισκόταν ἡ ἐπιτυχία. Παντοῦ τὰ χριστιανικά νε ἄτα ἔδωσαν τό ἀπαντον τῆς δυνάμεώς τους. Στό ραδιόφωνο καί στό μεγάφωνο, ομάδες φοιτητικές, μαθητικές καί ἔργαζ μένον, στήν ὁ ἀνομή τῶν διαορισμῶν, με τήν ἀτομική ἐπαφή, σέ κάθε εἶδους εὐκαιρία. Με τήν εὐθύνη καί τίς ὁδηγίες τῶν φοιτητῶν καί φοιτητριῶν πού ἦσαν κατηχηταὶ καί κατηγήτριες ἡ ὁματόραϊ ἐρ-

καμιά ἀμφιβολία ὅτι εἶναι ἀγνωστο. Καί ὅμως εἶναι ἕνα ἔργο ἐμπνευσμένο ἀπό γνήσιο ταλέντο, ξένο ἀπό κάθε εἶδους φανασιχία καί τυμπανοκρουσία, γεμάτο ἀπο ἀγνές ἐπιδιώξεις καί σημαντικές πραγματοποιήσεις. Ἄς ἐπιτραπῆ σ' ἕναν ἀνθρώπο, π ὁ γνώρισ τόν εὐγενικόν καλλιτέχνη, νά εἶρη στόν τάφο του λίγα λουλούδια ἀγάπης καί τιμῆς.

ΕΝΑΣ ΣΕΜΝΟΣ ΚΑΙ ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Τό ἴδιο σεμνός καί ἀθόρυβος ἦταν κι' ὁ ποιητής Ἀθανάσιος Κυριαζής, πού ἔφυγε κι' αὐτός ἀπό τή ζωή π ἴν ἀπό λίγες μέρες. Τό ἔργο του ὅμως δέν εἶναι ἀγνωστο. Χωρίς νά ἐπιδιώκη μιγάλες καί δύσκολες πιήσεις, χωρίς νά ἐμπνέεται ἀπό πλατεῖα καί ὀψηλά δράματα, τραγούδης σέ ἡρεμῶς καί χαμηλοῦς, ἀλλά καί μελωδούς, ὑπερῶς καί γνήσια λυρικούς στίχους τήν ἀπλή κι' ὄραία ζωή τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (τῆς ἐπικράτης προπάντων), με τὰ παραμῦθα καί τοῦς θρύλους τῆς με τό ἄγνό ψυχικό τῆς βάθος καί τ' αὐθόρητα ἐξπετάγματα τῆς Π' αὐτό ὁ καί τό τραγούδι του, πού τό δονοῦσε ὁ ζωντανός πηλμός τοῦ δημοτικῶν τραγουδιῶν, συτονισμένως ἄρμονικά με ἀληθινὰ ποιητικούς τόνους, ἦταν πάντα πηγαῖο καί καθαρό, ἄγνό καί πολιτισμένο.

Η "ΚΟΙΜΩΜΕΝΗ," ΚΑΙ Η ΛΑΪΚΗ ΨΥΧΗ

Τό περίφημο ἄγαλμα τῆς «Κοιμωμένης» τοῦ Χιλλεπά ἔγινε ἀφορμή νά ἐκδηλωθῶν τίς τελευταίες μέρες δύο διαφορετικοὶ χαρακτήρες, πού ἀξίζει νά ἐπισημανθ ὦν ἰδιαιτέρως: Ὁ ἕνας εἶναι ὁ κληρο ὅμος τοῦ τάφου, ὁ ὁποῖος διαπραγματεύεται νά .. πωλήσῃ τό ἄγαλμα ἔξω ἀπό τήν Ἑλλάδα, γιά νά ἐξασφαλίσῃ ἕνα με ἄλο χρηματικό ποσόν. Ὁ ἄλλος ἕνας πτωχός βεοπαισιότης, ὁ αὐ ὀκνηρῶς τῆς Διονύσιος Τζαβάρας, ὁ ὁποῖος, ἐντελῶς ἀδύρητος, ἐπρόσφερε τήν μοῖαδ κή τ ὑ περιουσία, τό.. λεωφορετο του, γιά νά ἐκποιηθῆ ἀπό τό Κράτος καί γρησιμοποηθῆ ὡς ἀπεζημίωση γιά τήν ἀξία τοῦ ἀγάλματος, πού νά μείνη ἔτσι στήν Ἑλλάδα.

Ἀπό τή μιὰ μεριά ἕνα πραγματικά... κοιμωμένο ἔθνος καί καλλιτεχνικό αἶθμα πού γυμνῶνται καί τόν προγον κό ἀκμή τάφο χάριν τοῦ ὀλικῶ κέρρους. Ἀπό τή ἄλλη μιὰ πηγαία καί γνήσια ψυχική ἔκτασι, πού ἐκτινάσσει ἀπό τὰ βάθη μιᾶς λαϊκῆς ψυχῆς τόσον εὐγένεια τόσον ἀπλή στό ὄρατο, τόσον πολιτισμό.

Σβύνουμε τήν πρώτη καί κρατοῦμε με χαρά τή δεύτερη ἐκδήλωση πού δεῖχεται, γιά μᾶν ἀκόμη φορά, πῶσο πλούσια ποιητικά ἀποθέματα κρατεῖ μέσα τῆς ἡ ἀγνή κι' ὄραία ψυχῆ τοῦ λαοῦ μας.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

γάθησαν οι μαθηταί και οι μαθήτριες των κατηχητικών σχολείων και των ομάδων. Οι σάκκες των συμμαθητών βομβαρδίσθηκαν με συνθήματα: «Έσου τί θα δώσεις για το δέμα;» Οι πίνακες των σχολείων γέμισαν συνθήματα, οι γωνιές, τα δένδρα, οι... η εκτρι: οι σ:θ:οι γέμισαν «φακελάκια» με περιεχόμενο μυζητηριώδες για τους περιήρους διαβάτες.

Όταν το πρωί της 31η: Οκτωβρίου χτύπησαν οι καμπάνες ο χριστιανός φοιτητής με την πείρα του πάνω σε τέτοιου είδους επιχειρήσεις έγινε πολύτιμος παραστάτης δλόκληρης της εργασίας. Μαζί με έπιστήμονες, με επαγγελματίες, με έργαζόμενους, με πολιτες, προσπαθώντας να συγκεντρώσει τους άεικλήτους μικροσκοπικούς συνεργάτες των κατηχητικών σχολείων, άρχισε τη δουλειά. Και η δουλειά κράτησε όχι ώρες, αλλά ημέρες: πολλές και έδδ μήδες πολλές. Μέσα στις έκκλησιες, στις άποθηές, στην Αρχιεπισκοπή, στο φόρτωμα, στο ξεφόρτωμα, στην καταμέτρηση, στην καταγραφή ήταν παρών και ο φοιτητής και η φοιτήτρια. Και όταν άρχισαν οι έπιστολές των δεμάτων να ταξιδεύουν, ομάδες δλόκληρες φοιτητών άφρισαν και μαθήματα και εξετάσεις για να φέρουν την άγάπη του λαού μας στις πολυάριθμες επαρχίες.

Στη διαδρομή συνεχίζεται η εργασία σκληρότερη τώρα, πάν α όμως με την ίδια μαχητικότητα Στη Θεσσαλονίκη το ξεφόρτωμα των καραβιών —εργασία τριών ημερών— έγινε από τα χριστιανικά εργαζόμενα νειάτα μέσα σε μετ'ά νύχτα. Την άλλη μέρα οι φορτοεκφορτωταί του λιμανιού έτριβαν τα μάτια τους!

Στά χωριά οι φοιτηταί βρίσκουν την ευκαιρία να προσφέρουν πίο πολύτιμη βοήθεια. Να σκορπίσουν την αιοδοξία, τη χαρά, να σκορπίσουν το χριστιανικό σπόρο άπλόχερα όπου δέν υπάρχει, άλλ-δ όμως να δοθ'ε τους καρπούς του να λάμπουν μέσα στη ψυχή τ'δ λαού μας.

“ΔΩΣΤΕ ΜΑΣ ΠΙΣΩ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ...”

Δέν ήταν μονάχα η άδιαφορία του έξωτερικού για το άνοσηγόημα αυτό. Κοντέψαμε κι έμεις έδδω στην Ελλάδα να το ξεχάσωμε. Έπρεπε δλοι να ξεπνήσουν, έπρεπε να ξεσηκωθεί ο κόσμος δλόκληρος. Μι έντακτική προσπάθεια έγινε και σ'ον τομέα αυτόν από τους χριστιανούς φοιτητάς Έργάσθηκαν για την ευρύτερη διάδοσι ειλικών φυλλάδιων Με άτομική έπαφή συνέβησαν στην διαφότιο δλων. Βρέθηκαν πίντεος παρίντες «φυγή τε και σήματι» σε κάθε πανεπιστημιακή έκδήλωση. Κι θηδή ησαν τ'δ μικρότερους στην προσπάθεια τους. Έτσι στις σχολικές αίθουσες μπήκαν συνθήματα, ταμπέλες, εικόνες. Ζηγωγραφίσθηκαν κάρτες για το έξωτερικό. Υποκινήθηκαν οι μαγ'ότεροι για έπίσημες διαιορτίες. Σ' ένα γυμνάσιο με πρωτοβουλία παιδιών των δ'ιδιών έστειλαν διαμαρτυρίες στον Δ.Ε.Σ. Γενεύης, στην Βελγική Πρεσβεία στην Αργεντινή, στον Ο.Η.Ε. και στους Γάλλους λογοτέχνες Claudel και Maritain. Σ' ένα άλλο έστειλαν διαμαρτυρία σε 200 άμερικανικά σχο-

λεία και σ'όν μεγάλο φιέλληνα Έλβετό δημοσιογράφο κ. Ladam. Και κάτι τόσο συγκινητικό, τα δματόπουλα είχαν την ώρα της προσευχής «για τα σκ:αθμένα άδ:φ:α». Στις 9 το βράδυ, κάθε δματόπουλο, όπου κι' άν ήταν, έστελναν στον ουρανό μιά θερμή προσευχή... «Τά αδύνατα παρ' ά θρώποις, δυνατά τφ Θεφ».

Η εργασία πός το έξωτερικό ήταν άκόμη έντατικωτερη. Μιά πυκνή άλληλογραφία με γνωσούς, φίλους και συγγενείς ήταν ο φορέας του Πανελληνίου πένου πού ξεχυνόταν έτσι σ' δλο τόν κόσμο. Συμβουλές για ένεργειες στις διάφορες χώρες, άποστολή καταλλήλων έντύπων κλπ. Έδδω ιδιαιτέρα θά πρέπη να σημειώσωμε τη συμβολή των μελών της Χ.Φ.Ε. πού σπουδάζουν στο έξωτερικό. Η εργασία πού έγινε στην Αμερική και στην Έλβετ α αλλά και σε πολλές άλλες χώρες μαρτυρεί για την άποτελεσματικότητα των φοιτητικών αυτών προσπαθειών.

ΜΕ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ!

Ο πόλεμος μπορεί να τελείωσε, ο στρατός μας όμως βρσκειται «με το δάχτυλο στην σκανδάλη». Και στην έπίμονη αυτή άποστολή έπρεπε να αισθάνεται διαρκή την έπαφή με τους πνευματικά έπιστρατευμένους νέους. Έτσι συνεχίσθηκε έ τακτικά και φέτος η εργασία της «Πρόνοιας του Στρατιώτου». Με την πρέθυμη έρρασία τώσων που τητών και φοιτηριών έστειλε σε δέματα 131 000 περιοδικά και βόλια πού πρόσφεραν τα Συνεργαζόμενα Χριστιανικά Σωματεία «δ Άπόστολος Πύλος», η πού άγοράσθηκαν με χρέματα από μικρές δωρεές Το σημαντικώτερο όμως ήταν η τακτική άλληλογραφία με τους άκρίτες μας. Χιλιάδες έπιστολών τρέβησαν και πός τις δυς διευθύνσεις γεματές έθνικό παλμό, γεμάτες από την πεποθη: στην νίκη. έφροντες το χριστιανικό μήνυμα. Πολλές φορές έπιστολές άτομικές, διαδρόσθηκαν σε δλόκληρες μονάδες. Άνδ'η ώργανώθηκαν και έξορμήσεις σε στρατιωτικά κέντρα.

Παράλληλα, όσο μεγάλωνε ο αριθμός των μελών της Ένώσεως τόσο άπλωνόταν μιά άλλη εργασία στο στρατό. Διαλέξεις, διάδοσις έντύπων, φιλικό κύκλοι, κύκλοι μελέτης Αγίας Γραφής, έβινα την ευκαιρία στους στρατιώτες μας να ίκανοποιήσουν τους βοθύτερους πνευματικούς τους πόθους. Ήιεγήριες διαταγές και πολλά έθουσιώδη γράμματα διοικητών μονάδων πός την «Πρόνοια Στρατιώτου» δείχνουν την μεγάλη κατανόηση πού βρσκειται ή προσπάθεια αυτή.

Το έπίκεντρο όμως της εργασίας αυτής δέν μπορούσαν να το άποτελούν παρά οι τραυματία μας Σ'ελα σχεδόν τά στρατιωτικά νοσοκομεία της χώρας συνεχίσθηκαν τακτικές έπισκέψεις από φοιτητάς η εργαζόμενους η μαθητάς.

ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Είναι φυσικό δτι σ' αυτόν τόν σιωπηλό αλλά σπουδαϊότατο άγώνα πού γίνεται κυρίως με το

έντυπο, δόθηκε ξεχωριστή σημασία. Τα μέλη της Ένώσεως ασχολήθηκαν ειδικά και αποκλειστικά με τα χριστιανικά περιδικία και βιβλία. Χαρακτηριστικό ειδικώς για τις φοιτητικές εκδόσεις, είναι ότι πλησιάζει να εξαντληθή και η δεύτερα εκδόσεις του βιβλίου «Μηνύματα προς τους νέους» του Α. Γκιόλα καθώς και η «Θεωρία της εξέλιξης» ενώ ετοιμάζεται η τρίτη έκδοσης του «Με το τραγοδι και το γέλοιο». Η διέξοδος όμως του χριστιανικού έντυπου, περιοδικού και βιβλίου πήρε και τη μορφή μεταδόσεως και διαδόσεως αυτών τούτων των ιδιών του.

Μ' αυτή την προσπάθεια ολοκληρώνεται και η θεωρητική πλευρά της εργασίας που είχε σκοπό να δώσει βοήθεια στην αγωνιζομένη Ελλάδα και ή όποια είναι σήμερα ιδιαίτερος «έν πληρει εξέλιξει» με την Πανελλήνιο προσπάθεια του «Ελληνικού Φωτός» που κυκλοφόρησε το «Για μια Καινούργια Ελλάδα». Εάν δεν το θεωρούσαμε αυτονόητο, θα σημειώναμε ότι τα χριστιανικά νειάτα βρίσκονται πάλι στην «πρώτη γραμμή».

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Τα χριστιανικά φοιτητικά νειάτα παρ' όλων τους κόπους που χρειαζόταν να καταβάλουν για όλες τις άλλες εργασίες δεν μπορούσαν να ξεχάσουν το άμεσο περιβάλλον τους. Ήταν η κοινότης των αδριανών στελεχών του έθνους μέσα στην οποία ζούσαν και που μαζί της ολοκλήρωναν τον έπιστημονικό τους καταρτισμό. Και δεν μπορούσαν μέσα σ' αυτήν να μνησγαθούν. Την στιγμή που — γιατί να το κρύψουμε — μερικές πανεπιστημιακές παραδόσεις αγωνίζονται να κρατήσουν φοιτητάς με παρουσίες και καταλόγους την στιγμή που εάν κάπου μαζευτούν τρεις ή τέσσερις δεκάδες φοιτητών για μια σοβαρή συνάντηση γίνεται λόγος περί έπιτυχίας, την ίδια αυή στιγμή έχουμε δυο χιλιάδες περίπου φοιτητάς και φοιτήτριες να παρακολουθούν τα έλεύθερα Χριστιανικά Μαθήματα της Ένώσεως.

Το γεγονός αυτό που μαρτυρεί μιά πνευματική διόξα μέσα στον φοιτητικό μας κόσμο, δημιουργεί και τονίζει περισσότερο την εθύνη μας. Έπειτα σε κύκλους κατά σχολάς έγίνοντο φιλικές συζητήσεις γύρω από ειδικώτερα ή γενικώτερα ζητήματα. Ειδικώς τοις της Ένώσεως εργαζόμενοι για την δημιουργία διαφόρων φοιτητικών συναντήσεων. Οι πρώτοι εις μόρσαν να γνωρίσουν καλύτερα την Κίνηση με τις δεξιότητες που έγιναν. Οι φοιτηται και οι φοιτήτριες των διαφόρων σχολών μόρσαν να συζητήσουν τα ειδικώτερά τους ζητήματα στα δρασνά που ώργανώθηκαν.

Άλλά και ευχάριστες ώρες ψυχαγωγίας προσφέρθηκαν, στις διάφορες έστρτικτικές συγκεντρώσεις της Ένώσεως και στις εκδρομές της. Την έπιτυχία όμως αυτής της εργασίας την τονίζει ένα λαμπρό γεγονός. Το ότι τόσο πολ-

λοι φοιτηται και φοιτήτριες από τα Χριστιανικά Μαθήματα συνεζέθησαν και φέτος στενώτερα με την Χ.Φ.Ε., είτε ως μέλη των Φιλικών Κύκλων είτε και ως μέλη της Ένώσεως.

ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΜΑΘΗΤΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Οι νεαροί φοιτηται και οι φοιτήτριες με ένθουσιασμό και πίστι εργάσθηκαν στα «εργαστήρια του πολιτισμού», τα κατηχητικά σχολεία και τις Χριστιανικές Μαθητικές Όμάδες. Δεν έσχασαν ότι κι αυτοί στα παιδικά τους χρόνια πόθησαν μιά τέτοια συμπράτασι και πολλοί την βρήκαν. Σαν ένα ελάχιστο φόρο εύγνωμοσύνης έρχονται σήμερα και γίνονται από τα φοιτητικά τους χρόνια οι κοινωνικοί εργάται στον τόσο μεγάλο και για το έθνος με πρωταρχικόν αυτό τομέα. Δεν είναι το παιδί — άσχετα μικρό ή μεγάλο — κάτι που μπορείς να πειραματίζεσαι επάνω του ή να άδιαφορής γι' αυτό. Δεν το αντίκρυσαν έτσι τα χριστιανικά φοιτητικά νειάτα που τάχθηκαν να το παιδαγωγήσουν. Το είδαν σά μιά προσωπικότητα, σάν εικόνα του Θεού και το κύταξαν με σεβασμό. Η νέα γενιά βρήκε στο πρόσωπο των σημερινών χριστιανών φοιτητών και φοιτητριών τους μεγαλύτερους άδελφούς που με άγάπη και κατανόηση και καλήμ την οδηγούν στις πηγές των δδάτων.

Και γι' αυτό να ή εύλογη μένη από το Θεό προσπάθειά τους.

Η Χ.Φ.Ε. είχε την εξαιρετική τιμή να έχη μιά σύσσωμο, μπορεί να πη κανείς συμμοτοχή στον τομέα αυτό. Νεαροί κατηχηται και κατηχήτριες και στον ειδικώτερο τομέα των Χριστιανικών Μαθητικών Ομάδων διαδάρχαι και οι βοθοί τους, που δουλέψαν με φλόγα πάνω στις παιδικές καρδιές, είναι μιά χρυσή έλπίδα για το μέλλον της Ελλάδος.

ΓΙΑ ΤΟΝ "ΕΣΩ ΑΝΘΡΩΠΟ,,

Σαν μιά παρένθεσις άς θεωρηθούν αυτά τα λόγια. Ηπρέθεσις όμως αναγκαία. Η προς τα έξω στροφή του συγχρόνου ανθρώπου — το χαρακτηριστικό αυτό του πολιτισμού μας με την περίφημη τεχνική πρόδο — είναι, για κείνον βέβια που έξρει να βλέπει κάπως βαθύτερα τα πράγματα κάτι που μοιάζει σάν «φυγή». Φυγή από τον έσωτερικό άνθρωπο και τις άπαιτήσεις του πνεύματος. Αυτός ακριβώς ο κίνδυνος δεν διέφυγε από τα μέλη της Χ.Φ.Ε. Οι ότοιοι ποικίλοι τομείς δράσεως — ή προς τα έξω δουλειά — έπραπε να έχουν και άνακτογο έσωτερικό άντιστάθμισμα και έσωτερική καλλιέργεια. Άπαρτήτη ή πηγή έφοδιασμού και δυνάμεως γι' αυτήν την προς τα έξω δράσι. Για ένα νέο χριστιανό και μάλιστα φοιτητή θά ήταν τραγικό σφάλμα να άγνοοις ή να υποτιμώις την εργασία την άδιακοπη και έντατική που πρέπει να καταβάλη για τον «έσω άνθρωπο». Κατάλαβε ότι ρίχνοντας το βάρος έξω, έχοντας μιά συνεχή έξωτερική εκδαπάνησι θά σταματούσε

Ὁ Κόσμος τῶν Γραμμάτων

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ λία Βενέζη: Φθινόπωρο στήν Ἰταλία.

Ἐνα ὀδοιπορικό ἀπό τόν κ. Ἡ. Βενέζη. Εὐναβρίσκει κανείς τόν προσωπικό τόνο, τό ἄσος, τοῦ γνωστοῦ π. ζογράφου, ἀλλά κι' δλόκληρο τό ψυχικό του κλίμα: Καί τό βιβλίο αὐτό δείχνει ἀκόμη μιά φορά, ὅτι καί στόν ἐξωτερικό κόσμο βλέπει κανείς ὅ,τι ἔχει μέσα του. Ἔτσι καί τό «Φθινόπωρο στήν Ἰταλία» κλείνει μέσα στίς σελίδες του πολλή μοίρα, πολλήν ἔγκαρτέρησι. Ἔχει ὅμως καί πολλήν Ἑλλάδα—μόνο ἀπ' τόν χριστιανισμό δέν ἔχει παρά «ἐλάχιστο ἴχνος», κι' ἄς περνᾷ διπλα ἀπό τίς Κατακόμβες...

Πρὶν ἀπ' ὅλα ὅμως τό «Φθινόπωρο στήν Ἰταλία» εἶναι ἕνα β.βλίο μέ πολλή ποίηση. Ἀπό ὅσα εἶδε κι' ἄκουσε στό ταξίδι του ὁ σ., κάθε

τι πού ἔβλεπε τόν ψυχικό του κόσμο, τό ζωντανούς μέ τόν γνώριμο τρόπο του, μέσα σέ μιάν ἀχνή ὄνειρου. Κάνει τίς παληές, μεγάλες ἀλλά μακρινές πιά μορφές τῆς ἱστορίας νά ξαναζοῦν μέ ὅλη τή λαύρα τους—καί πλάϊ σ' αὐτές στέλνει ἄλλες σύγχρονες πού θέλεις κανείς πῶς μόνο ἐπειδή ζοῦνε στήν Ἰταλία, πέρ' ἀπ' τά δικά μας χῶματα, δέν πῆραν θέσι στή «Γαλήνη» ἢ στήν «Αἰολική Γῆ»...

Ἔλα μαζί. ἱστορία, σύγχρονη ζωή, τοπίο κι' δλόκληρος ὁ ἐξωτερικός κόσμος, συνταιριασμένα καί πλεγμένα, μέ τόν ἀργαλειό τῆς Τέχνης, στό ἴδιο πάντα μοτίβο, πού εἶναι πιά τό αἷμα τοῦ κ. Βενέζη: Ἡ μοίρα, πού τήν κρατοῦν ἀπάνω τους ἄνθρωποι, ζῆα καί πράγματα χωρίς ἀντίδρασι, σχεδόν χωρίς ἐπίγνωσι.

Στό τέλος ἕνα ὁμοσφραμισμένο κομμάτι πού ἦ Τέχνη σέ κάνει γιά μιά στιγμή ν' ἀμφιβάλλης γιά τήν οὐσία του. Ἀλλά ναι!—εἶναι πίκρα.

μοιραίως κάποτε νά προσφέρῃ μὴ ἔχοντας πιά ἀπόθεμα ψυχικό.

Στήν κατασκευτική ἀτμόσφαιρα τῶν ἰδιῶν φοιτητικῶν λειτουργιῶν ἐλάτρευε τόν Ἀρχηγό τῆς Πίστιώς του κάθε μέλος τῆς Ἑνώσεως «ἐν πνεύματι καί ἀληθείᾳ». Ἡ συνειδητή συμμετοχή στή μυτηριακή ζωή εἶναι ἕνα δείγμα τῶν πνευματικῶν βάθους πού καλλιέργει καθένας μέσα του. Τό ὁμαδικό σκύψιμο πάνω ἀπό τό βιβλίο τῆς Ζωῆς—οἱ κύκλοι μελέτης Ἁγίας Γραφῆς—ἦταν μιά ἀπαραίτητη τροφή τῆς ψυχῆς. Ἡ συνειδητή παρακολούθησι τῶν ἰδιῶν φροντιστηρίων γιά τά μέλη τῆς Ἑνώσεως πού ἔπερνε κανείς κατευθύνσεις καί γραμμές γιά τήν πορεία τῆς ζωῆς του, δείχνει τό ψυχικό ἀνέδρασμα τοῦ σημερινοῦ φοιτητοῦ πού ἐλεύθερος διάλεξε τόν χριστιανικό δρόμο καί τόν ζῆ μέ συνέπεια. Κι' αὐτή ἀκριβῶς ἡ συνέπεια δίνει ἀξία καί οὐσιαστικό περιεχόμενο στόν ἀγῶνα του πρὸς τό ἔξω.

ΛΟΙΠΟΝ :

Ἐδῶ πού φθάσαμε ἄς σταθοῦμε καί ἄς ρίξω-με μιά ματιά γύρω μας. Παντοῦ σέ κάθε πρόβλημα τοῦ ἔθνους, σέ κάθε πλευρά τῆς ἀνασυγκροτήσεώς του ὑπάρχει ἀνάγκη ἀπό ἐξελοντάς πού θά ἐργασθοῦν μέ ἐνθουσιασμό. Παράλληλα ἢ ἀνάπτυξις τῆς δυνάμεως πού χρειάζεται τό ἔθνος γιά νά προχωρήσῃ σ' ἕνα καλύτερο αἰθρο—ἢ ἀνάπτυξις τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ—ζῆται ἀποφασιστικούς καί θαρραλέους μαχητάς.

Εἶπαμε σέ ἀδρές γραμμές τί γίνεται ἀπό ἕνα μέρος τοῦ φοιτητικοῦ μας κόσμου. Βέβαια ἢ

χριστιανική φοιτητική κίνησις ἔχει πάρει μεγαλύτερη ἔκτασι ἀπό κάθε ἄλλη κίνησι μέσα στίς ἀνώτατες σχολές, (ἢ Χ.Φ.Ε. εἶναι σήμερα τό μεγαλύτερο φοιτητικό σωματείο) ἀλλά δέν εἶναι ὁλος ὁ φοιτητικός κόσμος. Στις πραγματοποιήσεις, λοιπόν, τοῦ ἐπι μέρους καλεῖται συνεργός καί τό σύνολον. Πρέπει νά ἐμολογήσωμε ὅτι οἱ κάθε εἶδους δικαιολογίαι καί προφάσεις πέφτουν μπροστά στήν ἀγωνιστική πραγματικότητα πού ἐξελλίσσεται γύρω μας. Κάθε ἕνας πού ἀισθάνεται μέσα του τά σκιρτήματα καί τίς ἀνησυχίαι τοῦ ζωντανοῦ ἀνθρώπου δέν μπορεί παρά νά ἀναγνωρίσῃ ὅτι ὀφείλει αὐτή τή συμβολή.

Οἱ γραμμές πού θά ἀκολουθήσουν τώρα κανονικά θά πρέπει ν' ἀποτελοῦν ἐπίλογο. Δέν εἶναι ὅμως παρά ἕνας πρόλογος. Γιατί γνωρίζομε ὅτι τό μέλλον ζητεῖ ἐντατικώτερους ἀγῶνες. Οἱ νέοι ἄνθρωποι καί ἰδιωκότερα οἱ φοιτηταί πού ἐμπνέονται ἀπ' τή χριστιανική πίστι, δέν πρόκειται ν' ἀφήσουν ποτέ τίς θέσεις τους πού ὑποχρεωτικά βρίσκονται στίς πρώτες γραμμές. Ἡ ἔντασι τῶν δυνάμεων πού ἀπαιτεῖ τό αἰθρο καί οἱ δυσκολίαι του εἶναι πράγματα πού δέν μποροῦν νά ἀλλοιωθοῦν τήν μαχητική τους διάθεσι. Ἡ πεποίθησις στή νίκη εἶναι ἀπράνταχτη μιά πού ἐρχεται ἀπό τόν Κύριο.

—«Ἰδού ἐγώ μεθ' ὁμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας».

Καί ὁ κάθε νέος ἀπαντᾷ :

—«Μέ σένα θάμει παντεδύναμος καί νικητής ὄλου τοῦ κόσμου».

Ἡ Ἁγία Γραφή σὲ εἰκόνας. Εἰκόνας: Ἰουλίου Σ. ὄρρ φόν. Κάρολσφελδ. Καίμενο καὶ Εἰσαγωγή: Β. Βέλλα.

Ἐρχοῦ καὶ ὠρέλιου βιβλ.ο. Μὲ τις εἰκόνας του μπορεῖ καθίνας π.λὺ εἰκόλα νὰ κἀν μιά πρώτη γνωριμία μὲ τὸ «Β.βλίο τῶν Β.βλίων», τὴν Ἁγία Γραφή Οἱ σύντομος μάλιστα ἐπεξηγήσεις ποὺ προέθεος ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Β.σ Βιλλας κἀτω ἀπὸ κάθε εἰκόνα, βοηθοῦν ἐξαιρετικὰ γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ, ἔτσι μάλιστα καθὼς εἶναι ἐπιτυχημένος: Σύντομος, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ αἰσθάνεται μᾶλλον πὼς θὰ ἤθελε καὶ κατὰ περισσότερο πκρά νὰ νοιώθῃ πὼς ἐφαίνεται τὸ ἐνδιαφέρον του πρὶν τελείωσῃ τὸ διαβῆμα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος κάθε μιά ἀπὸ τις ἐπεξηγήσεις αὐτὲς περιλαμβάνει κι' ἓνα, τὸ πῶς καίριο κάθε φορὰ, ἀπὸ τὰ σχετικὰ εἰκόνα συσχετίζεται κι' ἀπὸ τὴν σχετικὴ παραπομπὴ καθὼς κι' ὅτι τὸ βιβλίον προτάσσεται μιά εἰσαγωγή, ποὺ κι' αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέρα ἀρμόδια πέννα τοῦ καθηγητοῦ κ. Βέλλα, θὰ συμμαρνήσῃ καθάνα πὼς ἡ ἐρασία αὐτὴ εἶναι ὅτι χρειαζοῦνται γιὰ νὰ κεντηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ Β.βλίο γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ ποὺ θὰ εἶναι πάντα ἀθητὴν μοναδικὴ τροφὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ.

★

Νύση Μεταξά Μεσοσηνέζη: Τὸ Αἰγίον στὸν Ἀγῶνα.

Μὲ βίαι διὰ φρα — ἀθημοσίτευτα τὰ περισσότερα — ἱστορικὰ ἔγγραφα, ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἀρχαῖα ποὺ σοφονται, ὁ συγγραφεὺς συνθεῖ μίαν εἰκόνα τῆς συμβολῆς τοῦ Αἰγίου στὴν Ἐπανάστασι τοῦ 21. Στὴν Εἰσαγωγὴν τοῦ β.βλίου του γράπει: «Στὴν ἰχὴ σχεδὸν καθέρωσα νὰ διαλέξω μερικὰ πετραχτικὴ ἀνάμεινα στὸν πελώριο σαρὸ τοῦ ἱστορικοῦ θησαυροῦ» κι' ἐξηγεῖ ὅτι γιὰ νὰ προπικανῶν τὴν ἰδέα τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἀρχαίων ποὺ ἀναφέρει, δημοσιεύει μερικὰ ἀπὸ τὰ ἔγγραφα τους, συνθέτοντάς τα μὲ σύντομα σχόλια. Καὶ πρῆπει ν' ἀναγνωρισθῇ πὼς ὅχι μόνον τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἐπέτυχε, ἀλλὰ καὶ μιά ζωντανὴ εἰκόνα ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασι μᾶς παρουσιάζει.

★

Νίκου Στρατάκη: Ποιηταὶ τῆς Γαλλίας.

Ἐνας ὠρετός καὶ μεγάλος τόμος — πλησιάζει τις τριακὸς ες εσλίας — μὲ ἔμμετρα μεταφρασμένα ποιήματα Γάλλων ποιητῶν καὶ σύντομα βιογραφικὰ σημεῖωματα γιὰ τὸν καθένα. Πρόκειται γιὰ ἓνα σπουδαῖο ἔργο, ποὺ φέρνει κοντὰ στὸν Ἑλληνα ἀναγνώστη, ἕκτενον, ποὺ γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο δὲν μπορεῖ νὰ χρηθῇ τὸ καίμενο τὸ ἴδιο, ἓνα ἀρκετὰ ἀντιπροσωπευτικὸ μέρος ἀπὸ τὴ γαλλικὴ ποίησι.

Ἐθαγγ. Βλάχου: Ἰουλίος Τυπάδος.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βιβλίου, θρυμωτὴς τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Ἰουλίου Τυπάδου, παρουσιάζει τὰ ποιήματά του, δίνοντας καὶ ἀρκετὰ βιογραφικὰ στοιχεῖα.

★

Παναγιώτη Καμαρινέα: Ἀπολόωνεια. Ποιήματα.

Παρ' ὅτι σὲ τέσσερα «βιβλία» διαίρεται ἡ μικρὴ αὐτὴ συλλογὴ, τὸ ὅλκὸ τῆς εἶναι ἐδάχιστο. Ἰκανότης στίχου καὶ μουσικότης δὲν λαίπουν. Τὰ νοήματα πῶς, ὅπως τοῦλάχιστον τὰ ἀτιμωσιπῆζει ὁ ποιητὴς καὶ ποὺ ὅς ἀρκετὰ σημεῖα δύσκολα γίνονται ἀντλησιὰ, δὲν εἶναι τέτοια ποὺ νὰ βοηθοῦν τὴν ποιητικὴ συγκίνησι.

★

Κοσμᾶ Μυρτίλλου Ἀποστολίδου: Ἐκλογὴ ἀπὸ τὰ συνέττα του. Ἐκδίδονται μὲ τὴν ἐπιμέλειαν Πολ. Παπαριστοπούλου καὶ Δ.Κ. Βογαζλή.

Ἡ φυσιογνωμία ἐνὸς καλοῦ Ἑλληνα φιλόλογου ποὺ γεννηθῆκε κι' ἔζησε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του στὴ Βουλγαρία, προβάλλει ἀπὸ τὸ μικρὸ αὐτὸ βιβλίον, ἀφ' ἑρωμα τῆς ἀγάπης τοῦ φίλων. Ἡ ποίησι του ἀξιόλογη, ἀλλὰ θυμίζει πολλές φορές πρὸς καίμενο φερμένο σὲ σ.χους.

★

Δημητρίου Π. Δαμιανοῦ: Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου αὐτοῦ παρουσιάζει εἰσαγωγικὰς μῆς «ἐνὸς Ἐπιστήμης», ποὺ τὴν ὀνομάζει «Κοινωνικὴ Ἐπιστήμη τοῦ Δικαίου» καὶ ποὺ ἔνα: μόνον κλάδος τῆς εἶναι ἡ γνωστὴ μας Κοινωνιολογία. Χαρακτηριστικὸ τοῦ βιβλίου εἶναι ὅτι ἐνὸς δογματίζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος πᾶν σὲ σπουδαιότερα θέματα καὶ προβλήματα ποὺ ἐτυράννησαν τὸν ἄνθρωπον, δίδει ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἀπόλυτη αὐτοπεποίθησι κι' ἀπὸ τὸ ἄλλο ἀδιαφορία γιὰ ὅτι ἔδωκε ὡς τώρα ἡ ἀνθρώπινη ἔρυνα καὶ ἐμπειρία...

★

Ἀνθίμου Χρ. Παπαδοπούλου: Ἡ θρησκεία καὶ ὁ ἄνθρωπος.

Μελετημένη καὶ συγχρονισμένη ἀπολογητικὴ ἐργασία γύρω στὸ θέμα τῆς θρησκείας, γραμμένη στὴ δημοτικὴν Τυπωμένη στὴν Κύπρο, εἶναι εὐαγμα χειρπαστὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἔργου ποὺ ἀπλώνεται κι' ἐκεῖ ὅσο πᾶσι καὶ περισσότερο. Δὲν ἔχει κανεῖς παρὰ νὰ εὐχηθῇ νὰ ἔχη τὸ εἰλιπστο αὐτὸ β.βλίο τὴν κυκλοφορία ποὺ τοῦ ἀξίζει.

★

Βασιλείου Γκριτζέπη, καθηγητοῦ Μαθηματικῶν: Τὸ θεμελιῖον τῆς κοινωνικῆς προόδου.

Καὶ ἄλλη μιά ἐπιτυχημένη ἐργασία γύρω σὲ θέματα τῆς «ἀπολογητικῆς» τοῦ χριστιανισμοῦ,

γρημμένη ὄχι ἀπὸ θεολόγου, ἀλλὰ ἀπὸ ἑναυ ἑκ-
πρόσωπο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Σημάδι κι'
αὐτὸ χαρακτηριστικὸ τῶν καιρῶν καὶ παρήγορο.

★

Τιμοθέου Παπουτσάκη, Ἄρχιμαν-
δρίτου: Παραδεισιάκια κρινολοῦ-
λουδα.

Συλλογὴ ἀπὸ θρησκευτικῶν ποιήματα, τυπω-
μένη στὰ Χανά. Ὅπως μαθαίνουμε ἀπ' τὸ προ-
λογικὸν σημειῶμα, πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν μελο-
ποιηθῆ καὶ τὰ τραγουδοῦν τὰ παιδιὰ στὰ ἑκείν
Κατηγορητικὰ Σχολεῖα. Ποιητικὴς ἱκανότητος δὲν
λείπουν.

★

C. H. Spurgeon: Ἐκλεκτὰ κη-
ρῦματα.

Τὸ προτεσταντικὸ χροῖμα εἶναι βέβαια φανερό
παντοῦ. Πρόκειται ὁμως γιὰ ἕνα κήρυκα μὲ μα-
γάλη ζωντάνια καὶ βθεσιὰ πίστι.

★

Μιχάλη Κουρμούλη: Γειτονιές εἰς
πόλεμο. Χρονικὸ

Ἀφήγημα σκετικὸ μὲ τὴς περιπέτειας τοῦ ἑ-
ζης ὁ τόπος ἀπὸ τῆ Στίσι τοῦ Δεκέμβρη 1944
κι' ἔπειτα. Στρατιῶ, λιτὴ διήγησι: πού ἡ ἀπλό-
τητά της εἶναι ἡ ὡμορφιά της.

★

Ἰωάννας Χ. Μαλανδρίνου: Χρωμα-
τικὴ φαντασία.

Ἐνας μεγάλος καὶ ὠρτός, ἐπιβλητικὸς τό-
μος δημιουργεῖ καὶ ἀνάλογος προσδοκίαις, πού
δὲν δικαιώνονται: Πέκουσι ζεὶ τὸν ἐσωτερικὸ
κόσμο ἐνὸς ζωγράφου πού περὰ τὴ ζωῆ του με-
ταξὺ μεγαλοφυΐας καὶ ἀϊσοροπίας. Τὴν τελευ-
ταία τὴ βλέπει κανεὶς δὲ ἀρκετὰ πρῶστατικά,
ἀλλὰ τῆς μεγαλοφυΐας δὲν ὑπάρχουν δείγματα.

Κι' ἀπὸ στενωτέρω λογοτεχνικὴ ἀποψι δὲν
βρίσκει ὁ ἀναγνώστης τίποτε τὸ ἐξαιρετικὸ.

★

Ἐνοφῶντα Στεργίου: Σκιές στὴ
λάμψι τῆς ἀστραπῆς.

Τρία ποιήματα. Ἀπὸ τὸ προλογικὸν σημείωμα
μαθαίνουμε πὸς ὁ ποιητὴς εἶναι πολὺ νέος. Πρέ-
πει λοιπὸν νὰ ἐκτιμηθῆ ἰδιαίτερη ἡ ἐκφραστικὴ
του ἱκανότητα, ὁ ζωντανὸς ρυθμὸς πού χα-
ρακτηρίζει τὴν ἐργασία του αὐτῆ καὶ, ἀκόμη πε-
ρισσότερο οἱ γενικώτερες ἀνηχητικὴς πού τὴν
ἀπασχολοῦν.

★

Κωνστ. Ν. Χατζηπατέρα: Ὁ Ἰων
Δραγοῦμης καὶ ἡ συνειδησις τῆς
Ἐθνότητος.

★

Ἀχιλ. Τάγαρη: Στρατὸς καὶ Πο-
λιτισμὸς.

Σύντομη μελέτη πού ὑπερασπίζεται τὴ στρα-
τιωτικὴ δύναμι καὶ τὴ συμβολὴ της στὴν πολι-
τισμὸ — ὅσο ὁ Κόσμος ὅπου ζεῖται βρῖσκειται μα-

κρῦα ἀπὸ τὴν τελειότητα πού θὰ ἔκανε τὸν
στρατὸ ἄχρηστο.

★

A. Δ. Ζαχαριάδου, ἱατροῦ: Ὁ πόλε-
μος, ὁ ἀνθρώπος.

Ἐνικώτε ἡ ἐρίασις γύρω ἀπὸ τὰ ἐπιχειρα
θέματα τοῦ πολέμου, τῶν κοινωνικῶν ἐχθρῶν
καὶ τῆς ἀγωγῆς, ὅπου ὁ σ. σιτηρίζει τὴν ἐλπίδα
θεραπείας τοῦ κόσμου.

★

Καὶ δύο σχολικὰ περιοδικὰ πού ἀμέσως ἀπὸ
τὴν ἀρχὴ ἔχουν μὲ τὸ μέρος τους τὴ συμτάθεια
τοῦ ἀναγνώστη. Τὸ ἕνα εἶναι ἡ Κερκυραϊκὴ
«Μιθητικὴ Ἠχώ», μὲ προσεγμένη ἔκδοσι μὲ
μεγάλῃ ποικιλίᾳ περιχομιῶν, καὶ τὸ ἄλλο «Τὸ
περιοδικὸ μας», τριμηνιαία ἔκδοσι τῆς Νυκτε-
ρινῆς Ἐπαγγελματικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐμπορικῶ
καὶ Βιομηχανικῶ Ἐπιμελητηρίου Θεσσαλονίκης,
ὥρα ὅταν ἡ ἔκδοσι ἔπου συναντῶνται συνεργα-
σίαις ἐκείνων πού διδάσκουν κι' ἐκείνων πού δι-
δάσκονται στὴ νυκτερινῇ αὐτῇ Σχολῇ.

N. ΒΑΛΣΑΜΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΙΣΙ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΝΕΟΛΑΙΑ

Ἐδδομῆ τε χιλιάδες νέοι καὶ νέαι τῆς Jeu-
nesse Agricole Chrétienne — Χριστιανικῆς
Ἀγροτικῆς Νεολαίας — ἐώρτασαν, εἰς ἕνα ἀπὸ
τὰ σάσια τῶν Παρισίων, τὴν εἰκοσαετίαν τῆς
ἐργασιώσεως των Ἡ ἑορτὴ ἤρχισεν μὲ τὸ τρα-
γουδι τῆς J.A.C. «marchons vers l'avenir»,
τὴν χαίρεισι τῶν 12 ἑξῶν ἰνδιπροσωπειῶν
καὶ τὴν παρουσίαισι δλων τῶν ἐπαρχικῶν ὁμά-
δων. Τα μὲ ἡ ἔφερον τὰς τοπικὰς των ἐνδομα-
σίαις καὶ τὸ μόνον κινὸν εἰς τὴν ἐμφάνισιν των
ἦτο ὁ Σταυρὸς εἰς ὅλα τὰ λάβαρά των καὶ ἕνα
μανθῆλι εἰς τὸν λαϊκὸν μὲ κεντημένον τὸ σύν-
θημα: Ἐνν ὅλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου ἤθελαν
νὰ θώσουν τὸ χερί! Ἀῖγοι, χοροὶ, ἀναπαράστα-
σις μερικῶν ἀγροτικῶν ἐργασίων, σκηναὶ ἀπὸ
τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ. Ἐνας γάμος τῆς Βρετά-
νης μὲ ὅλα τὰ τοπικὰ ἔθ.μα κλπ., ἦσαν εἰς τὸ
πρόγραμμα τῆς πρώτης ἡμέρας, μαζὺ μὲ τὰς ἀ-
θλητικὰς ἐπιδείξεις καὶ τὸ διαγώνισμα τῆς χα-
ρῆς εἰς τὸ χωριὸ — la coupe de joie au vil-
lage. Τὸ διαγώνισμα αὐτὸ σκοπὸν, εἶχε νὸ βοη-
θῆση τοὺς νέους νὰ δημιουργήσουν φυχωγγίλιαν
πὸ ἀουδῆς: εἰς νέους τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ τοὺς
διδάξη πὸς πρέπει νὰ ἔψαν ζωνταὶ καὶ νὰ ὀμι-
λοῦν δημοσίᾳ εἰς τὰς τελετὰς τοῦ χωριοῦ. Πε-
ριελίμβανεν τραγοῦδια, ἱστορία, παραμῦθια, παι-
χνίδια αὐτῶ χωριοῦ καί... δημηγορίας.

Οἱ παρισίνοι ἐπρόσεξαν πολὺ καὶ τὴν ἔκθεσιν
τῆς Ἐνώσεως. Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐκθεσιῶν,
δ ἀκρινεται καὶ «χρῦσὸν βιβλίον τοῦ χωριοῦ». Αἱ
νέαι καθὲ χωριοῦ ἐφιλοτέχνησαν μὲ πολὺ γοῦ-
στο καὶ λεπτότητα, ἄλλα καὶ μὲ ἀφέλειαν, ἀ-
πηλλαγμένη ἀπὸ ἐπιτήδευσι, ἕνα βιβλίον ὅπου
περιουσιάζει: πὸς ἦτο τὸ χωριὸ των εἰς τὸ πα-
ρελθόν, πὸς εἶναι εἰς τὸ παρὸν καὶ πὸς ἐπιθυ-

μοῦν οἱ χριστιανοὶ νέοι νὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἐκθεσις μᾶς πληροφοροῦν καὶ διὰ μερικὰ ἀπὸ τὰς πραγματοποιήσεις τῆς J.A.C.: τὸ περιοδικὸν «Jeunes forces rurales», ἀγροτικὴν ἐβδομάδα μὲ σκοπὸν τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν, μαθήματα συνδικαλισμοῦ, συνεταιρισμοῦ, ἀσφαλιστικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ δικαίου, πρόγραμμα σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ μορφωτικῆς ψυχαγωγίας, ἐορτὰς ἀγροτικῆς, κινητῆ ἐκθεσιν ἀγροτικῆς κατοικίας, κινητὰ συνεργεῖα οἰκοκυρικῆς καὶ ραπτικῆς, μαθήματα γενικῆς μορφώσεως—Stages de culture generale. Οἱ περισσότερον μορφωμένοι παρακολουθοῦν καὶ τὰς λεγομένας «sessions sociales», ὅπου ἐξετάζονται τὰ ἀγροτικὰ προβλήματα εἰς τὴν ἱστορικὴν τῶν ἐξελίξιν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα κοινωνικὰ προβλήματα.

Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τοῦ προγράμματος ἀπετέλει ἡ μελέτη τῶν ἀγροτικῶν προβλημάτων. Ζητήματα ὅπως ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις, ἡ ἐφαρμογὴ νέων μεθόδων καλλιέργειας, ἡ ὀργάνωσις διὰ τὴν διάθεσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἡ ἀγροτικὴ κατοικία, ἡ ἀγροτικὴ πίστις, ἡ ἀγροτικὴ οἰκοτεχνία, ἡ ἀστυφιλία, τὸ ἀγροτικὸν προλεταριάτον κ. ἄ. ἐμελετήθησαν μὲ πολλὸν ρεαλισμὸν, παρουσιάζοντες τὸ πρῶτον μὲν 11 ὁμιλητῶν καὶ 30 ἐπισκόπων. Τὸ αἷμα τῶν νέων εἶναι: προσρμογὴ τῶν πολιτικῶν καὶ οικονομικῶν κατασκευῶν εἰς τὰς νέας ἀνάγκας τοῦ ἐθνημιούργησαν ἢ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας. Οἱ θεσμοὶ πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπον.

Οἱ σύνεδροι διάθεσαν ἕνα βραβυῶν εἰς τὸ θέμα: οἱ νέοι ἐμπρὸς εἰς τὸ ὄραμα τοῦ κόσμου. Ἕνας ἕνα ἐκπλήσσεται νὰ βλέπῃ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ νὰ συζητοῦν μὲ τὴν ὀριμότητα καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται τὰς εὐθύνas. Οἱ νέοι χριστιανοὶ ἀγρόται δὲν ὑποκύπτουν εἰς τὸν πειρασμὸν τῶν εὐκόλων λύσεων, νόσημα τοῦ προσβάλλει συνήθως τοὺς ἀνθρώπους τῶν θῆθεν καλῶν διαθέσεων. Ὅχι φυγὴ ἐμπρὸς εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Νέα εὐθύνas ἐνώπιον νέων καιρῶν, ἦτο τὸ συμπέρασμα.

Τὸ συνέδριον ἔληξε τὴν τρίτην ἡμέραν μὲ μιαν ὑπαίθριον λειτουργίαν: Εἰς τὸ κέντρον τοῦ σταδίου καὶ πρὸ ἐνὸς βωμοῦ τὰ λάβαρα ὄλων τῶν ἀντιπροσωπειῶν ἐσημμάτισαν ἕνα πλωρῖον σταυρὸν. Κοπέλλες ἀπὸ ὅλα τὰ σῆματα τῆς χώρας ἀπέθεσαν εἰς τὸν βωμὸν στάχυν—συμβολικὴν προσφορὰν διὰ τὴν τέλει τῶν Μυστηρίων. Ἡ εὐλάβεια, ἡ καταπληκτικὴ τάξις καὶ ἡ συμμετοχὴ ὄλων τῶν νέων εἰς τὰ λειτουργικὰ ἔργα, ἀπέδειξαν πόσον ἡ Ἐνωσις ἔχει ἐργασθῆ διὰ τὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν τῶν μελῶν της. Πολὺ ὀρθῶς εἶχε λεχθῆ εἰς τὸ συνέδριον ὅτι ἕνας

Jociste δὲν καλλιεργεῖ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτὸν του. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐβρίσκειται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ὀδηγηθῆ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῶν συνανθρώπων του. Φ. Μ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

Τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον συνηντήθησαν εἰς τὸ Bossey (Γενεύης) ἀντιπρόσωποι τῶν Κινήσεων καὶ Ἰνστιτούτων χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ διὰ λαϊκούς, ἀπὸ ὄλων τῶν κόσμων. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ ἐκλήθη καὶ ἔλαβε μέρος καὶ ἐκπρόσωπος τῶν «Ἀκτινῶν».

Σκοπὸς τῆς συναντήσεως ἦτο ἰοὺν ἡ ἀπὸ κοινοῦ ἀντιμειψίσις καὶ μελέτη, ὀρισμένων ζωτικῶν διὰ τοὺς χριστιανούς προβλημάτων τῆς συγχρόνου κοινωνίας (ἐκπαίδευσις οἰκογένεια, κοινωνικὴ εὐημερία καὶ ἀσφάλεια, τύπος ἐμπόριον καὶ βιομηχανία, πολιτικὴ) καὶ 2ον) ἡ προτοιμασία τοῦ ἰοὺν εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου τῶν λαϊκῶν εἰς Bad Boll τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ 1951.

Ἡ ἐργασία καθε ἡμέραν ἤρχιζε μὲ βιβλικὴν μελέτην ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Νασιμίου, ὑποδειγματικοῦ λαϊκοῦ τῆς Παλ. Διαθήκης. Ἡ μελέτη διηυθύνετο ὑπὸ τῆς Suzanne de Dietrich.

Μεταξὺ τῶν ἐπιθεθέντων καὶ συζητηθέντων θεμάτων, πρέπει νὰ σημειωθοῦν: «Ὁ οὐ γχρονος κινήματα τοῦ γράφους, πεδῖον ἱεραποστολῆς» (μὲ κινήματα τοῦ γραφικοῦ προβολῆς). Τὸ μέσον αὐτὸ χρησιμοποιεῖται κατὰ τρόπον πρωτότυπον εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν, Μεγ. Βρετανίαν, Ὀλλανδίαν, Δανίαν, κ. ἄ. «Χριστιανικὴ ὁρασις εἰς τὴν κοινωνίαν», «Τὸ νόημα τῆς ἐργασίας» κ.λ.π.

Ὁ τέως Γάλλος ὁπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν André Philip, ὅστις μετέσχε τῆς συναντήσεως, ὤμιλησε περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἐνώσεως τῆς Εὐρώπης.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἐκ τοῦ συνεδρίου εἶναι ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς συνειδητοποίησεως τῶν χριστιανικῶν ἀξιών ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων, ἔχει κατανοηθῆ ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας τῶν περισσότερων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Τὰ κέντρα μελέτης τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ πολλαπλασιάζονται καὶ ἡ Ἑλλάς ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὑπερήφανος διότι ἐβρίσκειται εἰς τὴν πρωτοπορίαν αὐτῆς τῆς κινήσεως. Τέλος, ἡ ὁμοιομορφία τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς σῆ μρον θέτει τὰ αὐτὰ προβλήματα ἐνώπιον τῶν χριστιανῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ δογμάτων καὶ τοὺς καλεῖ εἰς μιαν ἐνότητα δράσεως, προῖμιον τῆς τόσοσ ποθητῆς ἐνώσεως «εἰς ἕν σῶμα». Β. Κ.

Ἡ Ἀλληλογραφία εἰς τὸ ἐπόμενον.

Περιοδικὸν «Ἀκτινες», ὀργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων»—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτινες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρότου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85-028—Θεσσαλονίκη: «Ἀγ. Σοφίας» 88.—Πειραιῶς: Τομασῶν καὶ Κολοκοτρῶν 67.—Υπεθύπος: Δ. Γ. Σταμάτης, κατοικία: Πεικίλης 6 Ἀθήναι.—Ἐτησίαν συνδρομὴ ὀρ. 18.000, ἐξωτερικὸν ὀλλ. 3 ἢ Δ. Ἀγγλίας 1/-.—Προστ. τυπεγραφεῖas: Δ. Παπακωνσταντῖνου, Μαυρομ. γάλλ 176.—Χειρόγραφα, δημοσιεύματα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

μοῦν οἱ χριστιανοὶ νέοι νὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἡ ἔκθεσις μᾶς πληροφοροῦσι καὶ διὰ μερικὰς ἀπὸ τὰς πραγματοποιήσεις τῆς J.A.C.: τὸ περιοδικὸν «Jeunes forces rurales», ἀγροτικὴν ἐβδομάδα μὲ σκοπὸν τὴν ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν, μαθήματα συνδικαλισμοῦ, συνεταιρισμοῦ, ἀσφαλιστικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ δικαίου, πρόγραμμα σωματικῆς ἀγωγῆς καὶ μορφωτικῆς ψυχαγωγίας, ἑορτακὰ ἀγροτικὰ, κινητὴν ἔκθεσιν ἀγροτικῆς κατοικίας, κινητὰ συσπράξια οἰκοκυρικῆς καὶ ραπτικῆς, μαθήματα γενικῆς μορφώσεως—Stages de culture generale. Οἱ περισσότερον μορφωμένοι παρακολοῦσαν καὶ τὰς λεγομένας «sessions sociales», ὅπου ἐξετάζονται τὰ ἀγροτικὰ προβλήματα εἰς τὴν ἱστορικὴν τῶν ἐξέλιξιν καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἄλλα κοινωνικὰ προβλήματα.

Τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τοῦ προγράμματος ἀπέσπει ἡ μελέτη τῶν ἀγροτικῶν προβλημάτων. Ζητήματα ὅπως ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις, ἡ ἐφαρμογὴ νέων μεθόδων καλλιέργειας, ἡ ὀργάνωσις διὰ τὴν διάθεσιν τῶν γεωργικῶν προϊόντων, ἡ ἀγροτικὴ κατοικία, ἡ ἀγροτικὴ πίστις, ἡ ἀγροτικὴ οἰκοτεχνία, ἡ ἀτυφιλία, τὸ ἀγροτικὸν προλεταριάτον κ. ἄ. ἐμελετήθησαν μὲ πολὺν ρεαλισμὸν, παρουσιάσθησαν τῷ πρωθυπουργῷ, 11 ὑπουργῶν καὶ 30 ἐπισκόπων. Τὸ αἷμα τῶν νέων εἶναι: προσαρμογὴ τῶν πολιτικῶν καὶ οικονομικῶν κατασκευῶν εἰς τὰς νέας ἀνάγκας τοῦ ἐθνηθροῦν καὶ ἡ τεχνικὴ πρόοδος καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς καπιταλιστικῆς οικονομίας. Οἱ θεοὶ πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν τὸν ἄνθρωπον.

Οἱ συνέδροι διάθεσαν ἕνα βραδυνὸν εἰς τὸ θέμα: οἱ νέοι ἔμπροσθ εἰς τὸ δράμα τοῦ κόσμου. Ἐνας ξένος ἐκπληροῦται νὰ βλέπῃ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ νὰ συζητοῦν μὲ τὴν ὀριμότητα καὶ νὰ μὴ φοβῶνται τὰς εὐθύναι. Οἱ νέοι χριστιανοὶ ἀγροταὶ δὲν ἠποκρίθησαν εἰς τὸν πειρασμὸν τῶν εὐκόλων λύσεων, νόσημα ποῦ προσβάλλει συνήθως τοὺς ἄνθρώπους τῶν θῆθεν καλῶν διαθέσεων. Ὅχι φυγὴ ἔμπροσθ εἰς τὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας. Νέα εὐθύναι ἐνώπιον νέων καιρῶν, ἦτο τὸ συμπέρασμα.

Τὸ συνέδριον ἔληξε τὴν τρίτην ἡμέραν μὲ μίαν ὑπαίθριον λειτουργίαν: Εἰς τὸ κέντρον τοῦ σταδίου καὶ πρὸ ἐνὸς βωμοῦ τὰ λάβαρα ὄλων τῶν ἀντιπροσωπειῶν ἐσημάτισαν ἕνα πελώριον σταυρὸν. Κοπέλλει ἀπὸ ὄλα τὰ σημεῖα τῆς χώρας ἀπέθεσαν εἰς τὸν βωμὸν στάχυν—συμβολικὴν προσφορὰν διὰ τὴν τέλειον τοῦ Μυστηρίου. Ἡ εὐλάβεια, ἡ καταπληκτικὴ τάξις καὶ ἡ συμμετοχὴ ὄλων τῶν νέων εἰς τὰ λειτουργικὰ ἔργα, ἀπέδειξαν πόσον ἡ Ἐνωσις ἔχει ἐργασθῆ διὰ τὴν χριστιανικὴν μόρφωσιν τῶν μελῶν της. Πολὺ ὀρθῶς εἶχε λεχθῆ εἰς τὸ συνέδριον ὅτι ἕνας

Jociste δὲν καλλιεργεῖ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἑαυτόν του. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος εὐρίσκεται πάντοτε ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ ἐδηγηθῆ εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ἀγάπην τῶν συνανθρώπων του. Φ. Μ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΕΥΗ

Τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον συναντήθησαν εἰς τὸ Bossey (Γενεύης) ἀντιπρόσωποι τῶν Κινήσεων καὶ Ἰνστιτούτων χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ διὰ λαϊκοῦς, ἀπὸ ὄλων τῶν κόσμων. Εἰς τὸ συνέδριον αὐτὸ ἐκλήθη καὶ ἔλαβε μέρος καὶ εκπρόσωπος τῶν «Ἀκτινῶν».

Σκοπὸς τῆς συναντήσεως ἦτο (1ον) ἡ ἀπὸ κοινῶ ἀντιμετώπισις καὶ μελέτη, ὄρισμένων ζωτικῶν διὰ τοὺς χριστιανοὺς προβλημάτων τῆς συγχρόνου κοινωνίας (ἐκπαίδευσις οἰκογένεια, κοινωνικὴ εὐημερία καὶ ἀσφάλεια, τύπος, ἐμπόριον καὶ βιομηχανία, πολιτικὴ) καὶ (2ον) ἡ προτοιμασία τοῦ 1ου εὐρωπαϊκοῦ συνεδρίου τῶν λαϊκῶν εἰς Bad Boll τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ 1951.

Ἡ ἐργασία καθῆ ἡμέραν ἤρχιζε μὲ βιβλικὴν μελέτην ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Ναεμίη, ὁδοιπορικῶν λαϊκῶν τῆς Παλ. Διαθήκης. Ἡ μελέτη διηθύνετο ὑπὸ τῆς Suzanne de Dietrich.

Μεταξὺ τῶν ἐπιτεθέντων καὶ συζητηθέντων θεμάτων, πρέπει νὰ σημειωθῶν: «Ὁ οὐ γὰρ χρονοσ κινήματα γράφει, πεδὸν Ἰσραηλοστολή» (μὲ κινήματογραφικὴν προβολήν). Τὸ μέσον αὐτὸ χρησιμοποιεῖται κατὰ τρόπον πρωτότυπον εἰς τὴν Γαλλίαν, Γερμανίαν, Μεγ. Βρετανίαν, Ὀλλανδίαν, Δανίαν, κ. ἄ. «Χριστιανικὴ ἰδρυσις εἰς τὴν κοινωνίαν», «Τὸ νόημα τῆς ἐργασίας» κ.λ.π.

Ὁ τέως Γάλλος ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν André Philip, ὅστις μετέσχε τῆς συναντήσεως, ὠμίλησε περὶ τοῦ προβλήματος τῆς ἐνώσεως τῆς Εὐρώπης.

Ἡ γενικὴ ἐντύπωσις ἐκ τοῦ συνεδρίου εἶναι ὅτι ἡ ἀνάγκη τῆς συνεθνηθροῦσεως τῶν χριστιανικῶν ἀξίων ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων, ἔχει κατανοηθεῖ ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας τῶν περισσοτέρων χωρῶν τῆς Εὐρώπης.

Τὰ κέντρα μελέτης τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ πολλαπλασιάζονται καὶ ἡ Ἑλλάς ἡμπορεῖ νὰ εἶναι ὑπερήφανος διότι εὐρίσκει εἰς τὴν πρωτοπορίαν αὐτῆς τῆς κινήσεως. Τέλος, ἡ ὁμοιομορφία τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ τῆς σήμερον θέτει διὰ αὐτὰ προβλήματα ἐνώπιον τῶν χριστιανῶν διαφόρων ἐθνῶν καὶ δογμάτων καὶ τοὺς καλεῖ εἰς μίαν ἐνότητα δράσεως, προομιον τῆς τόσον ποθητῆς ἐνώσεως «εἰς ἓν σῶμα».

B. K.

Ἡ Ἀλληγογραφία εἰς τὸ ἐπόμενον.

Περιοδικὸν «Ἀκτίνες», ὄργανον τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων».—Ἐκδ. Χριστ. Ἐνώσ. «Ἀκτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Καρότου 14, Ἀθήναι (1) Τηλ. 85-028—Θεσσαλονικῆς: Ἀγ. Σοφίας 88.—Πειραιῶς: Τσαμαδοῦ καὶ Κολοκοτρώνη 67.—Ἰψεύθων: Ἀ.Γ. Σταματῆ, κατοικία: Πεικίλης 5 Ἀθήναι.—Ἐτησίαν συνδρομὴν ὄρ. 18.000, ἐξωτερικῶς δολλ. 3 ἢ 4.—Προστ. τυπωγραφεῖαι: Ἄ. Παπακωνσταντίνου, Μαυρομυχάλη 176.—Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.